ఈ నాటకమునందు వచ్చు ముఖ్యపాత్రలు.

1-వ యంకము
1 ద్రోణుఁడు
2 పంచపాండవులు
3 ద్రుపదుఁడు

2-వ యంకము
1 బ్రాహ్మణదంపతులు
2 కుంతీదేవి
3 భీముఁడు
4 బకుఁడు
5 హిడింబ

3-వ యంకము
1 భటుఁడు
2 ద్రుపదుఁడు
3 పురోహితుఁడు
4 దుష్టద్యుమ్నుఁడు
5 దుర్యోధనుఁడు
6 దుశ్శాసనుఁడు
7 కర్ణుఁడు
8 శ్రీకృష్ణుఁడు
9 బలరాముఁడు
10 ద్రౌపది
11 పంచపాండవులు
12 కుంతి

4-వ యంకము
1 విదురుఁడు
2 పంచపాండవులు
3 దృతరాష్ట్రుఁడు
4 భీష్ముఁడు
5 ద్రోణుఁడు
6 దుర్యోధనుఁడు
7 దుశ్శాసనుఁడు
8 శకుని
9 కర్ణుఁడు
10 వికర్ణుఁడు
11 ప్రాతిగామి
12 ద్రౌపది

5-వ యంకము
1 అర్జునుఁడు
2 ఊర్వశి
3 దాసి
4 ఇంద్రుఁడు

6-వ యంకము
1 ధౌమ్యుఁడు
2 ద్రౌపది
3 సైంధవుఁడు
4 పంచపాండవులు
5 దాసి

7-వ యంకము
1 గాయకుఁడు
2 సైరంధ్రి
3 ఉత్తర
4 బృహన్నల
5 ఉత్తరుఁడు
6 గోపాలకుఁడు
7 భీష్ముఁడు
8 ద్రోణుఁడు
9 కృపుఁడు
10 అశ్వత్థామ
11 కర్ణుఁడు
12 దుర్యోధనుఁడు

8-వ యంకము
1 పంచపాండవులు
2 ఉత్తరుఁడు
3 విరాటుఁడు
4 రాయబారి
5 సైరంధ్రి

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవప్రవాసము

నాటకము.

ప్రథమాంకము

(నాంది)

చ. జయమెదియిచ్చు నెయ్యదియశంబిడు నేదిసుఖంబొసంగు న
న్వయ మభివృద్ధి చెందుటకునై మఱి యెద్దినిదాన మేది దా
నయ మొనగూర్చుఁ బాఠకుల కట్లన శ్రోతలకున్, బ్రశస్త మ
ద్వయ మలభారతం బొసఁగుఁ బంచమవేదము మీ కభీష్టముల్.

[నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించును]

సూత్ర:—బానా ? ఇటురమ్ము.

మారి:—ఇదె వచ్చితిని.

సూత్ర:—మొన్నటి వ్యాసపూర్ణిమనాఁడు మన మొనరించిన పూజా పురస్కారములకు నలరి భారతగురువుగారు మనకిడిన యాశీర్వచనమును నీవును వింటివిగా ?

మారి:—వినకేమి ? "పాండుపుత్రులంబోలె మీరును దుర్జయులై నెగడుదురుగాక" యని ప్రీతిపూర్వకముగ నాశీర్వదించిరి.

సూత్ర:—తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన పాండవప్రవాసముం బ్రదర్శింపనెంచిన మన కీనాఁడు వారి యాశీర్బలమున నెందును గొఱఁత రానేరదు. కావునఁ బాత్రముల నాయత్తపఱపుము.

మారి:—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

సూత్ర:—పుణ్యమూర్తులగు నోసభాస్తారులారా !

క. ద్రోణాచార్యుల కెనయగు, జాణల్ మద్గురువరేణ్యు స్మరియించి కథ న్నానెముగ నతనిశిష్యుల, పోణిమి మీకిపుడు దృశ్యముగ నొసరింతున్.

(నిష్క్రమించును) (ప్రస్తావన)

[అంతట ద్రోణుడును పాండవులును ప్రవేశింతురు]

ధర్మ:—చిత్తము; తరువాతి సంగతి సెలవిండు.

ద్రోణు:—అగ్నివేశ్యుని నన్ని వేసునొద్ద సహాధ్యాయులమై చదువుచు నీరక్షీరంబులంబోలె మెలంగుచుండ నొక్కనాడు ద్రుపదుండు నన్నుం జూచి,

గీ. " ఏను పాంచాలదేశము నేలునప్పు, డయ్యెడకు నేగుదెంచి మీరంద యుండి నన్ననుబోలె రాజ్యంపు మన్ననలను నొంది నాకుఁ గృతార్థత నొసఁగవలయు."

అని ప్రార్థించెను.

భీము:—అది యుచితమే కదా ?

గీ. పుడమి యేలుపులే కదుఁ బూజ్యతములు
దానిలోఁ మీరనంగ మహానుభావు
లదియు నట్లుండ సహపాఠు లధికమిత్రు
లట్టి మిమ్ముఁ బూజించుటకన్నఁ గలదె?

తరువాతి సంగతి సెలవిండు.

ద్రోణు:—పదంపడి కొంతకాలమునకు నేను విద్యాసమాప్తంబొనరించి వివాహంబు చేసికొని పుత్రవంతుండనై ధనార్జనంబునకై పరశురాము నికటమ్మున కరుగుటయు నయ్యనఘుండు.

క. "ధనమెల్లఁ బంచియిచ్చితి, ననఘులకున్ యాచకులకు నవనీతల మెల్లను గశ్యపున కొసంగితి, నను నేటికేఁ జూడ వచ్చినాఁడవు చెప్పుమా!

కానిమ్ము మించినదానికేమి? "నాశరీరంబును నస్త్రమ్ములును నిప్పటికి నిలిచియున్నయవి. ఇందు నీ కెయ్యది వలయు నదియు పరిగ్రహింపు" మనవుఁడు సంతసించి శస్త్రాస్త్రమ్ము లయ్యనఘునివలనఁ బరిగ్రహించి బాల్యమిత్రుండగు ద్రుపదుని పాలికిం బోయితి;

అర్జు:—(తనలో) ఓహో! ఇయ్యనఘుఁ డొక్కచోటనే విద్యనభ్యసింపలేదు. తాతంబోలె భార్గవునకుఁ గూడ శుశ్రూష యొనర్చి కొన్ని విశేషములు గ్రహించియున్నాఁడు. (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత ద్రుపదుండు కండకావరమున మిమ్ము నెఱుఁగక నికృష్టరాజోచితం బగు ధనమత్తతం గనఁజేసెను గాఁబోలును.

ద్రోణు:—అంతమాత్రముతోఁ జాలించిన నా కింత పట్టుదలయే లేకుండును.

నకు:—గురువర్యా! ఇఁక నేమిచేసెను?

ద్రోణు:—నన్ను జూచి యెకసక్కెముగా,

గీ. "ఏను మూర్ధాభిషిక్తుండ నీవు పేద
బాఁపనయ్యవు మనకెట్లు పరఁగు మైత్రి?
సరిసరే! పొమ్ము పొమ్ము యాచకుల లక్ష
ణంబు, గనఁజేసితివి నీగుణంబు దెలిసె"

అని నన్నవమానించెను.

సహ—(కోపముతో)

చ. ఇరువుర మేము నన్న లొక యిర్వుర నల్వుర మేకమై సురా
సురు లని నడ్డమైం నలఘూరి సహాయుఁడు గాఁగ వచ్చినన్
దురమున నేడ్లైఁజన్ ద్రుపదు దోర్బలమున్ హరియించి తెచ్చి యో
గురువర! మీకు దక్షిణగఁ గానుకక యిచ్చెద మింతయేటికిన్.

ధర్మ:—గురువర్యా! ఇంతకుమున్న ధార్తరాష్ట్రులు యుద్ధసన్నద్ధులై యరిగిరిగదా వారల కతండు సాధ్యుండు గాకయుండునా!

ద్రోణు:—ధర్మనందనా!

చ. ద్రుపదుఁ డయోనిసంభవుఁడు దోర్బలమునను నాకు లొచ్చు గాఁ
డపరిమితాస్త్రశస్త్రనిచయమ్ములఁ బెద్దయు నాజిఁ దేఁచిన
ట్టి పరమశూరుఁ డాతని కడించి మగంటిమి కెవ్వరడ్డు? భూ
మిప! మనయుష్మనుం జతుర మించుఁ దదన్యుల కాతఁ డోపఁడే?

అర్జు:—(సంతోషముతో) దేశికేంద్రా!

చ. కనలి త్రిగర్తులన్ నడచఁగా బలనాత్మజుఁ డగ్రమందు నె
క్కిన రభసమ్మునన్ రిపులఁ గూల్పఁగ నేను రథమ్మునెక్కి యా
హవమునఁ బార్షదుం గదిసి ప్రాణముతోడను పట్టి తెచ్చి మీ
కనమతిఁ జేసినట్టి ఫల మంతఁగ దక్షిణగా నొసంగెదన్.

ధర్మ:—అర్జునా!

మ. ధనమున్ రాజ్యము నెందుకిచ్చెఁ? దనకున్ దైన్యంబు, పూజ్యుల్ తపో
ధనులు న్మాన్యులు నైన యాచకులకున్ దారిద్ర్యబాధానిరం
జనులౌ పంగులు నంధులౌ జనులకున్ సంరక్షణ ల్సేయునం
దున కాదే? యొకపొట్ట కేమిటికి నిచ్చు న్మేటిసామ్రాజ్యమున్.

కావున నతం డవశ్యమును దండ్యుం డగుట నట్లొనరింతువుగాక.

భీము:—అన్నా! తక్కువవారిమాట లెట్లులైనను,

క. పిననాఁటనుండియును నొ
క్క నిమేషము పాయ కొక్క కాయంబై యుం
డిన మిత్రుఁ బాత్రు నీచే
సిన దుర్మార్గునకి సింక సిరి యెటు నిలుచున్.

నకు:—గురువరా! నాకుఁ దెలియమి నడుగుచున్నాఁడను. క్షమించి యాసందిపుముందీశ్వము.

మ. బకముం బోలె స్వకుక్షిరక్షణకునై ప్రాజ్యంబురాజ్యంబుపూ
ను కతో రాత్మకునిన్ గృతఘ్ను జడునిన్ దుశ్శీలు దుశ్శీకుఁ జం

పక "ప్రాణంబులకోడఁడె" వ్వానుమాఁ బంపం జాడియే? వీఁడు భూ
మికి భారం బగుఁగాదె? యెందుకొఱకో మీరిట్లు భాషించుటల్.

ద్రోణు:—నాయనా! ఇతఁ డిప్పు డెట్టివాఁడైనను గ్రమముగాఁ గష్ట
సుఖము లొంటఁబట్టి పిదప లోకోపకారి కావచ్చును. కావున మన
మితనిం జంపఁదగదు. "లేని దాతకన్న నున్న లోభి మేలుఁ" గని
కదా? పెద్దలు చెప్పుదురు.

అర్జు:—గురువరా! ఇఁక నాలస్య మెందులకు? పోవుదము పదుండు.
(అందఱును బరిక్రమింతురు.)

భీము:—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో కాంపిల్యనగరము. కౌరవసైన్యమెల్ల
ద్రుపదుని ధాటికోడి యెట్లు వెనుకకు వచ్చుచున్నదో!

అర్జు:—(ద్రోణధర్మజులకు నమస్కరించి) మీరు సమీపమ్మున నె యుండి
చూచుచుండుఁడు. నేను నల్వురమును జని,

క. మత్తాత్ముఁడైన ద్రుపదుని, నెత్తెఱఁగుననైనఁ బట్టి యుష్పద యిటకున్
దెత్తును తెచ్చినపై మీ, చిత్తం బెటులనచ్చు నట్లు సేయఁగవచ్చున్.
(నలువురు నమస్కరింతురు.)

ధర్మ:—మహాత్మా! ద్రుపదుం డయోనిజుం డని తాము నుడివితిరిగదా,
యెట్టిది యది?

ద్రోణు:—మున్నితనితండ్రియగు పృషతుండు తపంబొనర్చుచుండి యొక్క
నాఁ డక్కటమ్మున మేనక యను నచ్చర కుసుమాపచయంబు
సలుపుచున్న సద్దానిం గాంచి పరవశుం డగుటయు, నతనికి ధైర్యంబు
నిలువదయ్యె. అమోఘవీర్యుం డగు నతని తేజం బిట్లు పరిణమించె.

ధర్మ:—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో! సమర మెట్లు ప్రవర్తిల్లుచున్నదో చిత్త
గింపుఁడు.

ద్రోణు:—(చూచి) వత్సా! నేను ద్రుపదునిం గూర్చి యేమిచెప్పితిని?

చ. అతఁ డెఱుఁగంటివారలను నాహవమందున లెక్కసేయఁ డ
ప్రతిహతవిక్రముండు మనపార్థుఁడయి విజృంభించుచున్న యా
శితశరవర్షమే యతనిచేత వచించెను నైననేమి ని
ర్జితుఁ బొనరించి తెచ్చె మనకిరీటి యనంతిత విక్రమమ్మునన్.

(తెరలోఁ బెద్దకలకలము.)

ధర్మ:—(విని) గురువరా! ఏమి యీ హాహారవ మింత విపరీతముగా వినవచ్చుచున్నది?

ద్రోణు:—హాహారవమున కేమున్నది? ద్రుపదునియరదముపైకి సింగంబువలె లంఘించి యర్జునుం డతని నొడిసి పట్టి తనయరదమునకుఁ గట్టుచున్నాడు.

ధర్మ:—(చూచి) అతిశీఘ్రగమనమ్మున నిచ్చటికే తీసికొనివచ్చుచున్నాడు.

[అంత ద్రుపదసహితముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.]

అర్జు:—(నమస్కరించి) గురువరా! ఇదిగో దక్షిణ, పరిగ్రహించి యాశీర్వదింపుఁడు.

ద్రోణు:—(ద్రుపదుంజూచి ఎకసక్కెముగా)

ఆ. వె. వేదపాఠకుఁ డెవఁడో పెద్దరాజెవ్వఁడో
యిప్పుడైన నీకు నెఱుకపడెనె?
రాజ్యమేలు టుడిగి రాఁజన్నె? రిక్తుల
మైనమమ్ముఁ జూడ నో నరేంద్ర?.

ద్రుప:—(తలవంచుకొని యూరకుండును)

ద్రోణు:—అర్జునా! ఇతని కీబంధనములు విప్పుము.

అర్జు:—చిత్తము. (అట్లొనరించును)

ద్రోణు:—ఓయి! పాంచాలభూపాల!

కం. నినుఁ జంటిపిల్లనికి గోవు నొసంగెద వంచుఁ జూడఁబూనితి నీదౌ
ధనగర్వము నా కియ్యెడ, నొనరించె నఖండమైనయోగము కంటే.

సమస్తధర్మవేదియు నఖండ ప్రజ్ఞాధురంధరుండును రాజన్యైక భూషణుండును నగు భీష్ముండున్నవాఁడని యెఱింగియు నిన్నుం జూడ వచ్చుట నాతప్పిదమే కాని నీతప్పిద మిందు లేశమును లేదు. ఇఁక నీయిచ్చం జనుము.

ద్రుప:—(తనలో) అన్నా! బ్రాహ్మణ ప్రభావ మెంత దుర్జయ మైనది. వీరల కట్టిశక్తి తపంబువలనం గదా! కలిగె. నేనును నట్టితపం బొనరించి యెట్టులేని నితని జయించి యీయవమానముం బాపుకొందుఁగాక. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ:—గురువరా!

తే. గీ. కష్టపడి కట్టి తెప్పించి కడకునింత
సైళమే యీతనిని విడువంగవలెనె
వృద్ధరాజులకేనిఁ జూపింపవలదె?
యింతమెత్తని హృదయ మే నెందుఁ జూడ.

ద్రోణు:—తండ్రీ, ధర్మనందన!

కం. అవనీసురులకుఁ గోపము, దవులంగాఁ జనదొకంటఁ దవిలిన నొకజామునధిగఁ బోవలెనటుగా, కవివేకపుఁగోపమొందు నతఁ డంత్యజుఁడో.

అర్జు—అదిగో, అన్నయును, గవలును మనసైన్యమ్ములును నిటువచ్చుచున్నవి. ఇఁక మనము గూడ వారిం గలసికొని పురమ్మున కరుగుదము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
బ్రథమాంకము.

పాండవప్రవాసము

ద్వితీయాంకము

[అంత విప్రుఁడు బ్రాహ్మణదంపతులు ప్రవేశింతురు]

భార్య:—నాథా! నేనుండఁగా మీరా యసురుని కాహారం బగుట న్యాయము కాదు. అందులకై నే నరిగెద. నామనవిని నన్ననుగ్రహింపుఁడు.

భర్త:—(విచారముతో)

తే. గీ. అగ్ని సాక్షిగఁ బెండిలి యైనయట్టి
పరమసాధ్విని సంతానవతిని నిన్ను
నసురకాహారముగఁ బంపి యవ్వల నరక
మనుభవించుటకన్న నియ్యదియ మేలు.

భార్య:—నాథా! మీరట్లు సంశయింపవలదు. భార్య సంతానార్థముగా నేర్పడినది. అట్టిఫలము నావలన నిదివఱకే కలిగినది. నన్ను వానికై యర్పించి కొమరునిం గొమార్తెను రక్షించుకొనుఁడు.

భర్త:—అకటా! నే నీపలుకులు వినఁజాలను. ఓహో! దైవమా!

గీ. నరుల భక్షించునట్టి దుర్ణయుహిడింబు
సమయఁగాఁ జేసెనఁట కదా శౌర్యధుర్యుఁ
డెవ్వరో యొక్కరుండు లోకైకవీరుఁ
డతని నివ్వానిజంప నీవనుపరాదె?

భార్య:—ఆహా! ఆమహానుభావునిఁ గన్నతల్లి యెంతపుణ్యాత్మురాలో కదా! ఎల్లకాలమును నాపె కడుపు చల్లనై వర్ధిల్లుగాక.

[బ్రాహ్మణస్త్రీవేషముతోఁ గుంతి ప్రవేశించును]

కుంతి:—అమ్మా! మీ రెందులకో యిట్లు విచారించుచున్నారు. వినఁగా వినఁగా మీయాపద తెలియఁగ నాకు స్పష్టపడినది. మీదంపతులుగాని

మీకొమరుఁడుగాని కొమరెతగాని యాముక్కిడిరక్కసుని కాహా
రముగఁ బోనక్కరలేదు. నాయైదుగురుకొమరులలో నొక్కరుని
బంపెద. మీరు స్వస్థతంజెందుఁడు.

భర్త:—అక్కటా! ఎంతమాట వినవలసివచ్చినది.

గీ. అన్నవస్త్రములకు లేక యనదలగుచు
నతిథులై మద్గృహమ్మున నడఁగియున్న
మీకు నపకృతిఁ గల్పించి మేను పెంచి
బ్రతుకుదునె యప్రతిష్ఠకు భాజనముగ.

కుంతి:—మాకది యుపకారంబుకాదు, ఉపకారమే; ఏమంటిరా? నాకొ
మారుండారక్కసుం జంపి యిహమందుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ బరమందుఁ
బుణ్యమును నార్జించువాఁడే కాని వానిచేఁ జిక్కువాఁడు కాఁడు.

భార్య:—అమ్మా! నీ వట్లనెదవేమి? ఈబకాసురుఁడు సామాన్యుఁ డనుకొం
టివా? వీనిని గొప్పరాజు లెవ్వరును జయింపలేకయే కదా ప్రతి
దినము నొక్కమానిసిని రెండెనుబోతులను, ఒక బండియన్నమును
నియమితముగా నిచ్చుట కేర్పఱచుకొనిరి. వీనిం జంప నొరులకు వశ
ముగాదు. ఎప్పుడో ఆఘటోత్కచజనకునివంటి మహానుభావుఁడు
పుణ్యము కట్టికొనవలెను.

కుంతి:—అట్టివాఁడే నాకొమరుఁడును ననుకొనుఁడు, మీ కది యంతే
యు నెందులకు? మీ రూరకొనుఁడు. నే నీపని నెఱవేర్పించెదను.

భార్య:—అమ్మా! నీకు నిజముగ నాపద రానేరదను నమ్మకమున్నచో
నట్లొనరింపుము, లేనిచో మాకొఱకు నీవు పుత్రశోక మనుభ
వింపకుము.

కుంతి:—నా కట్టియిక్కట్టు లేశము లేదు. లోనికిం జని యొడ లెఱుఁ
గక దుఃఖించు మీసంతానము నోదార్పుఁడు; లెండు. అదె నాకొమ
రుఁడు భిక్షాశనంబు గొని వచ్చుచున్నాఁడు; నే నతనితో జెప్పి వానిం
జంపించెద.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

[అంత భీముఁడు చంకజోలెతోఁ బ్రవేశించును]

భీముడు:—(జోలెచంకఁ జూచుకొని తనలో)

క. అకట నాకుం గడు పెం, తో కట నకనకలఁబడెను నొకకబళంబే
నీ కాడు పెకిపెట్టం గూ, నీ కాసంతయును, నెట్టు లీవిన నేగుణా!

ఏమో! యీదిన మెక్కడికేగినను లే దనువారే కాని మాధు
కరము వైచువారే యగును. లాక్షాగృహంబు వెలువడి వచ్చినయది
మొదలు నాకుఁ గడుపునిండ నన్నమే లేదు. అక్కడికిని దల్లి నే నేగు
రమును దెచ్చినయన్నమును నేకరాశి జేసి యందు సగపాలు నాకుఁ
బ్రత్యేకము గుడువఁ బెట్టుచుండును. ఛీ! ఈ దరిద్రపువృత్తికన్న నధ
మవృత్తి వేఱొండు లేదు. (కోపముతోఁ బ్రకాశము) ఔరా! యంధ
రాజా! కేవలాంధుఁడవే కాక దుర్గుణాంధుండవు గూడ నైతివిగా!

ఉ. కూళతనమ్మునం గొడుకు గోరెడికోర్కెకు సమ్మతించి భూ
పాలుని ధర్మనందను నుపాయముమైఁ బురి వెళ్ళఁగొట్టియుం
జాలక లక్కయింట నిడి చంపఁగ నగ్గి దగిల్చితే? కటా!
జాలి యొకింత లేదె? నరజన్మము నెత్తవె? గొడ్డువాఁడవే.

కుంతి:—(సమీపించి తనలో) ఏమో యీవేళ నితఁడు కడుఁగోప
ముగ నున్నవాఁడు. ఓహో! ఇదియా హేతువు? ఈనాఁడు జోలి
బొత్తుగా నిండలేదు. అక్కటా! దైవమా! రాజాధిరాజగు పాండు
నృపాలునిపుత్రుల కిట్టియవస్థ కల్పించితివి? (ప్రకాశము) తండ్రీ!
ఎందుకోయి, ఆనృపరాజు నట్లు నిందించుచుంటివి? ఇది యంతయు
నాజన్మక్రూరుఁడగు నాదుర్యోధనుని దుర్మంత్రమే కాని మఱియొకటి
కాదు. నీయన్నను యువరాజుఁగాఁ జేయుటకు సహింపక, కొడుకు
సారెసారెకుఁ దనయొద్దకు వెంచి విచారింపగా దనయానవచ్చ క్కీసి జెప్పి
చూచి తుదకు మనకు వారణావతము నివాసముగా నేర్పఱచెను.
ఆపై జరిగినలాక్షాగృహదాహప్రయత్న మతఁడు లేశమును నెఱుఁ

గదు. ఇది యంతయు సుయోధనునిపన్నుగడ. ఇంతకు విదురుఁడను
యొకమహాత్ముం డుండుటంబట్టిగాని మన మా పురంజనుని మాయ
లోఁబడి మగ్గినవారమే. పోనిమ్ము తండ్రీ! ఇఁక వారలం దలఁప
కుము. మనకు మంచిదినములు రానున్నవని వ్యాసులవారు చెప్పుట
వింటివి కదా ?

భీము:—అమ్మా ! నాఁడు నేనొక్కపని చేయవలసినది సుమీ !

మ. కలియన్ గట్టి సుయోధనాదిశతముం గాలాంతకుండో యనం
బలిమి న్నెత్తిని బెట్టి తెచ్చి జతుసద్మంబందు మున్నగ్ని సం
ధిలఁగాఁ జేసి యొకొక్కనిక్ గ్రమముగా దీపించునావహ్నికిం
బలిగా నిచ్చినచో ననున్ జగము సేబాసంచు శ్లాఘింపదే.

కుంతి:—తండ్రీ ! శాంతింపుము. ఎన్నటికేని యాసుయోధనునికి మంచి
బుద్ధి కలుగకపోవునా? కలిగినచో మీరును మీరు నేకముగా నుండ
కపోదురా ?

భీము:—తల్లీ ! ఎంత వెఱ్ఱిదానవు ?

ఉ. పుట్టినబుద్ధి వాని కిఁకఁ బుల్లలతోడనె కాని పోదు నీ
వెట్టి యమాయకత్వ మొకొ ? యించుకయేని యెఱుంగ వక్కటా!
పెట్టఁగఁ జేయఁడే విషము, పెద్దనదిం బడఁద్రోయఁ జేయఁడే
బెట్టిదుఁడై విషాహులను బెట్టి ననుం గఱపింపఁ జేయఁడే.

కుంతి:—తండ్రీ ! పడ్డవారెప్పుడును జెడ్డవారలుకారు. సారెసారెకు
నదియే తలపోయకుము. ఈమాట వినుము. మనవలన మనయింటి
గృహస్థుని కొకయుపకారము కావలసియున్నదఁటోయి.

భీము:—(ఆదరముతో) అది యెట్టిదియైనను దప్పక చేయవలసినదే.

కం. మనకుఁ దమయిల్లు వాస,
మ్మునకిడి బందుగులకన్న మోమోటమునం
జన వొసఁగినట్టి యిప్పా
ననుసఋణము దీర్చుకంటె భాగ్యముకలదే.

అదియేదో చెప్పుము.

కుంతి:—నీవు కడు నాకొని యున్నవాఁడవు; లోనికిరమ్ము. భోజన మైన పిమ్మటఁ జెప్పెదను.

భీము:—తల్లీ! యేమనుచుంటివి? బ్రాహ్మణకార్యముకన్న నాకు భోజన మెక్కుడా? (స్మృతినభినయించి) ఈపట్టణములోని జనులనందఱిని బకాసురుం డను నొక్కముక్కడిరక్కసుండు బాధించుచున్నవాఁ డని వింటిని. వానిబాధ వీరి కేమైనఁ దటస్థింప లేదు కద! అట్లే యైనచో (కోపముతో)

మ. ఇపుడే పోయి మదాంధు నచ్చెనటి నాహీనుం దురాచారు న
చ్చపలుం గూర్కు నరాశిఁ బట్టి త్రుటితో సంగ్రామరంగంబున
న్నపులం గూల్చి "మహానుభావుఁ డెవఁ డీవిప్రార్భకుం" డంచు నా
యుపకారమ్మును బౌరు లెన్నుకొనఁగా నుత్సాహినై వచ్చెదన్.

కుంతి:—తండ్రీ! వానినే నీవు వధింప వలసినది. వానినిమిత్తము పిండి వంటలు మొదలైనవి లోన వండుచున్నారు. తృప్తిగా నవి భుజియించి మఱియుం బొమ్ము.

భీము:—అట్లనే యొనర్చెదను (కోపముతో) ఓరీ! ఏకచక్రపురసరోవర క్రూరబకబక!

ఉ. దేవుఁ డొసంగునంగములఁ దెల్వొమొయిం బని చేసి చక్కఁగా
జీవనమున్ బొనర్పక కుచేష్టుఁడవై మదమెక్కి యూరకే
జీవుల బాధపెట్టెదవె? ఛీ! చెడుసోమరిపోఁత? నీ కిదే
చావు తటస్థ మయ్యె నిఁక సాగవు నాయెడ నీప్రతాపముల్.

(అని తల్లితోసిష్క్రమించును) (బకుఁడు ప్రవేశించును)

బకుఁడు:—(పరికించి) ఓహో! ఏమి యీనాఁ డింతపొద్దయినను నాకా హారము వచ్చినదికాదు? (కోపముతో) ఔరా? పౌరుల కింత యేమఱుపాటా? సరే వీరలనెల్ల నొక్కదినమే భక్షింతుఁగాక!

తే. గీ. ఒక్కమానిసియును దున్న లొక్క రెండు
బండెడన్నము నాకొక్క పంక్తిక్రింది
కైన వచ్చునె? పోనిమ్మటంచు నొప్పు
కొన్న నదిగూడఁ గ్రమముగాసున్నయయ్యె.

ఓరీ! ఏకచక్రపురవాసులారా!

శా. చేత న్గాకయె యింతస్వల్పమున కాసించె న్బకుం డంచు మీ
చేతమ్ముల్ దలపోయఁ బోలు నవురా? జీమూతసంఘాత ని
ర్ఘాతవ్రాతకఠోరు నన్నెఱుఁగరే? కాలంబు దాపయ్యెనే?
గోతం గూలితి రేదురాత్ముఁ డిటు మీకు న్జేసె దుర్బోధముల్?

ఔరా? విరుద్ధము, ఏమీ పొగరు? భ్రుకుటివిక్షేపమాత్రవిత్ర
స్తీకృతత్రిలోకంబగు బకుండే మీయవమతికి భాజనమయ్యెఁగా!
(యోజించి) ఈతప్పు నాకరుణదికాని మీదికాదు.

ఉ. ఏడుచుచున్నవార లిటు లేకముఖంబుగ వచ్చియంచు మో
మోడి యనుగ్రహించుటదియుం దొసఁగయ్యెనె? నేను నాఁకట
న్మాఁడుచునుండ మీరలు సమగ్రముగా భుజియించివచ్చి న
న్జూడఁగ వేఁడుకయ్యెనె? నృసూదనుఁ డీబకుఁ డం చెఱుఁగరే.

ఇంతకు మీరేమిచేసెదరు! కలియుగం బాసన్నమవుటచే మీ
కిట్టిదుర్బుద్ధులు పుట్టుచున్నవి. కానిచో,

ఉ. ఎప్పటినుండి నాకు బలి యిట్లిడుచుండిరి నేఁడె పుట్టెనే?
తప్పునె యింతమాత్రమున. దానవజాతి యటన్న నింతగా
నెప్పుడు నల్లిసం బగుట నిప్పటి కేవిన లేదు నేఁటికే
న్నుప్పొడఁగూడి క్రొత్తలగు యున్నరికంబులు మీకుఁ జొప్పడెన్.

(చెవియొగ్గి) ఏదో ధ్వని వినవచ్చుచున్నది (చూచి) బండివలెం
బొడకట్టుచున్నది. (కొంచెము నడచి) అవును నానిమిత్తమై
వచ్చెడి యన్నపుబండియే, కానిమ్ము నేఁ డింతటితో శాంతింపను.

ఈయాలస్యమునకుం దగిన ప్రాయశ్చిత్తము చేసితీరెదను. (దృష్టి నిగిడ్చి) ఏమిరా! బండి నక్కడనే నిల్పి యూరకున్నావు ? ఈయాలస్యమునకుఁ గారణము నీవా ? పురజనులా ? (తనలో) వీఁడెవఁడో బెల్లముఁగొట్టిన రాయివలె నెందులకును సమాధానము చెప్పఁడు (కొండొక నడచి చూచి) కడుఁ బొగరుఁబోతుగాఁ దోఁచుచున్నాఁడు ! బండిలోఁ గూర్చుండి యందుఁగల భక్ష్యములన్నియుఁ దినుచున్నాఁడు. ఏమోకాని యీదినమంతయు మార్పుగానే కన్పట్టుచున్నది. (ప్రకాశము) ఓరీ ! తిండిపోతా ! నన్నెఱుఁగుదువురా ? నాకై తెచ్చిన పదార్థము లుచ్ఛిష్టములు చేయుచుంటివా ? ఇదిగోఁ జచ్చితివి.

(తెరలో)

ఈపదార్థములు నేను దినుటవలన నీకొకనష్టములేదు. ఏమంటివా ? నేనుఁగూడ నీకాహారమగువాఁడనే కదా ?

బకు:—(తనలో) ఓహో ! వీఁడెవఁడో పురజనుల ప్రేరణచే నాతోఁ బోరవచ్చినవాఁడు కాని నా కాహారార్థమై వచ్చినవాఁడు కాఁడు. అట్టివాఁడే కాకున్న నీధైర్యమెక్కడిది ? ఏమీ ! ఈకంఠధ్వని ! కడు గంభీరముగా నున్నదే ? కానీ వీనిం జంపలేకపోదునా ? (ప్రకాశము) ఓరీ ! కపటాత్మా ! నీచందంబు నేను గుర్తించితిని. నీవు నన్ను జయింపవచ్చితివిగా ? అట్లయిన బండిదిగి యిటురమ్ము.

క. జీవమ్మును యమపురికిం, బోవెడలం గొట్టి దేహమును రక్తముతోఁ
బ్రేవులతో నిమిషములో, నావంతయు మిగులకుండ నాహారింతున్.

భీము:—(ప్రవేశించి)

తే. గీ. కొంగవలె దొంగతిండిని గోరనేల ?
తులువ ? జీవింపరాదె ? యేవలననైన
బుద్ధిగలిగెద వేనియుఁ బొమ్ము విడుతుఁ
గానిచో నేఁడు బంపింతుఁ గాలుపురికి.

బకు:—ఓరీ! వదరుఁబోతా! "గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించిన"దన్నట్లు నాకు నీవు ధర్మపన్నములు గూడఁ జెప్పఁబూనితివిగా? అవును చెప్పకేమి?

ఉ. చూచినతోడనే కదిసి సున్నముగా నలుగంగఁగొట్టి లో
వైచుట మానినందు కిటువచ్చుచునున్నవి చిల్కపల్కు లో
రీ! చిరకాలభుక్తమగు నీబలి మాన్పఁగ నీవకాదు కా
నీ చతురాననప్రముఖులేనియుఁ జాలుదురా? దురాత్మకా.

దీనికేమిగాని నిన్నుం జూచిన నాకుఁ బరమానందం బగుచున్నది. ఏమంటివా? నేను బుట్టి బుద్ధియెఱిఁగినది మొదలిప్పటికీమాత్రము ధైర్యముగా నాతో మాటలాడినవానిఁ జూడలేదు. అందులకే నిన్నింతవఱ కుపేక్షించితిని. ఇఁక నుపేక్షింపను.

భీము:—ఓరీ! మూర్ఖాగ్రేసరుఁడా! ఈ ప్రగల్భముల కేమిగాని నే నొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ. నీవలెనే పొగర్మిగిలి నిక్కి ననున్ జెనకంగ వచ్చె నాఁ
డావనిలో హిడింబుఁ డనునామిషఖాది, త్రుటిలో వధించి దు
ర్భావుని వాని నయ్యమపురంబున కంపితి వానికన్ననున్
జేవగలాఁడవే? యతనిచెల్లెలి నేనియుఁ బోలనేర్తువే.

(అంత హిడింబ ప్రవేశించును.)

హిడిం:—(నమస్కరించి) ఆర్యపుత్రా! జయము, జయము. ఇతఁడు మీ రంత చులుకనగాఁ జూడఁదగినవాఁడు కాఁడు. మాయన్నయ్యు నితఁడును, వీనితమ్ముండు కిమ్మీరుండును, జరాసంధుఁడును, కీచకుఁడును, దుర్యోధన దుశ్శాసనాదులును నించుమించుగ సమానులు. కాని, యిందులో నొక్కఁ డెవ్వరిచే మృతినొందునో తక్కినవారందఱును నాయనచేతనే చత్తురని వినియుంటిని. కావున మీ కితఁడు సుకరముగనే జయింపఁదగినవాఁడు కావచ్చును.

బకు:—ఓసీ! పరమదుర్మార్గురాలా! కామమోహితవై యన్నం జంపించి యీ నరాధముం గట్టికొని యంతం బోక వీనికి సంతతింగూడఁ గని రాక్షసకులమున కపకీర్తి తెచ్చితివే? ఛీ! నీమొగము చూడఁగూడదు దూరముగాఁబొమ్ము. నీవు చూచుచుండఁగనే నీమగనిం జంపుదును. చూడుము. (భీమునివంకఁదిరిగి) ఓరీ! నరపశువా! హిడింబుం జంపితినని గర్వించుచుంటివిరా? అది నీ పరాక్రమత్వముగాదు వినుము.

తే. గీ. తనదు చెల్లెలు నిన్నుఁ గోరినకతమున
దానమేల్మికిఁ—లిగ నెదఁదలఁచు కతన
నిన్నుఁ జంపఁగ లేఁడాయె నీచ? లేక
యున్న నీవేడ? మా హిడింబన్న యేడ?

భీము:—(తనలో) ఓహో! సమయమునకు నాప్రియురాలు కూడ నాకు సహాయురాలుగ వచ్చినదే! (స్మృతినభినయించి) అవును నాఁడు "నన్నెప్పుడు మీరు దలఁచిన నప్పుడే వత్తు" ననికదా? చెప్పినది. ఈమె యి ట్లిదివఱకనేకపర్యాయములువచ్చి యుపకారము చేసెను. (ప్రకాశముగా) దేవి! నీవు కడు సత్యసంధురాలవు. నీవొనరించిన యుపకారమును మాతల్లి తఱచుగఁ దలంచుచునే యుండును. నేనిద్దురాత్ము వధియించుదనుక నీవిక్కడనే యుండి చూచుచుండుము.

బకు:—(నవ్వి) ఓరీ! మానవాధమా! వట్టి చూచుటయే కాదురా! నీవంటియసమర్థుఁడగు నరాధముఁడను గాకపోఁ బట్టిగాని లేనిచో నిప్పుడిది వధియింపనే గలదురా!

ఉ. ఎందఱిఁ జంపె నీయుతిన, యెందఱిరక్తము గ్రోలె మున్ను, దానెందఱికొవ్వు మ్రింగె మఱి యెందఱిమాంసము లాహరించె నేఁడందఱు మాద్రుశుల్ శిరము లక్కట! యొక్కట వంచుకోఁగ నిన్నుం దగు లొందె యన్యాయమునున్ జెడఁగొట్టెను దానునుఁ జెడెన్.

(హిడింబదిక్కై) ఓసీ! తెలివితక్కువదానా! జరిగినదేమో జరిగినది యిప్పుడేని నామాటవిని బుద్ధితెచ్చుకొని వీనింజంపి నీయన్నకు వచ్చిన యప్రతిష్ఠను బోఁగొట్టుకొనుము. నీకు వచ్చిన భయము లేదు. నేను పైనుండి చూచుచుండెదను.

శా. వీనిం జంపిన "భర్తయెవ్వఁ" డనుచున్ వీక్షింపఁగాఁ బోకు మీ
వీ నీచున్ వరియించుటే మొదటితె ప్పీపాటి కేసిన్ మృతుం
గా నుంకింపమి గొప్పత ప్పిటు మొదల్ గావింపు మాపైని నే
నే నిన్నుఁ వరియింతు దానవకులం బేలింతు నీచేతనే.

భీము:—(కోపముతో నొకచేత దవడలును నొకచేతఁ గంఠమునునొక్కి)
ఓరీ! వాచాటా? ఏమని ప్రేలితివి! ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా. (గెంటుకొనిపోవును)

(తెరలో)

బకు:—ఓరీ! నరాధమా! ఈగుద్దు కాచుకొనుము.

హిడిం:—అక్కటా! నాధుని కెంతగుద్దు తగిలినది! (చూచి) అయ్యో! మూర్ఛిల్లినట్లున్నదే! (పరికించి) లేదు; లేచి యేమో అనుచున్నాడు.

(తెరలో)

తే. గీ. నీకును హిడింబునకుఁ గలనేస్తుతార
తమ్యమున్ జూడఁగామదిఁదలఁచియొక్క
గుద్దు నవకాశమిచ్చితిఁ గూర? నీచ?
యింకఁజూడుము నీబ్రదుకేమియగునో?

హిడిం:—మరల బకుఁ డేమో యనుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

ఓరీ! వాచాటా! వృధాగర్వాటోపా! క్రిందఁబడ్డను మీఁదివాఁడనే యనుచుంటివిగా? ఇదిగో, ఈసారి యీ కాలితాఁకుతోఁ గూలెదవులే.

హిడిం:—(సంతోషముతో) బలే! నాథా! మంచిపని చేయుచున్నావు. అట్లనే రెండుకాళ్ళను బట్టుకొని త్రిప్పుచుఁ దీసికొనిపోయి యాసాల వృక్ష స్కంధమునఁ బెట్టి తల పగులం గొట్టుదువుగాక.

(తెరలో)

ఉ. కెప్పున నేకచక్రపురి కేరి ముదంబుధి మున్గుఁగాక దా
దప్పుల నున్న నీభటులు దైన్యము గొందురు గాక మీఁద నిం
కెప్పుఁడు నీవలెం జగము నేర్చక పోయెడుఁగాక యే ద్విజుల్
దెప్పిన తాటిపండువలె నీతల త్రెళ్లెడుఁ గాక దుర్భ్రమన్.

హిడిం:—(సంతోషముతో) ఔరా! దురాత్మా! నన్ననరానిమాటలననందులకుం దగిన ఫలము నందితివి. ఇఁక నెంతసేపు భూమిపయిం బడి గింజుకొనెదవు. ఈపాటికిఁ జావుము. (తనలో) జయలక్ష్మీపరివృతుఁడగు నాథుని నికటమ్మునకుఁ జని స్వయంగ్రహాలింగనమ్మున సమ్మానించెదంగాక. (నిష్క్రమించును.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం

బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ

ద్వి తీ యాం క ము

పాండవ ప్రవాసము

తృతీయాంకము

(అంత భటుఁడు ప్రవేశించును.)

భటు:—(తనలో) నాకుఁ బ్రభువుగా రాజ్ఞయిచ్చినచొప్పున నాసనము లన్నియుఁ దారతమ్య వివక్షగా నలవరించితిని. మత్స్యయంత్ర మిది వఱకే సంసిద్ధమై యున్నది. రాజకుమారు లందఱును వచ్చెడివేళ కావచ్చినది. కావున ద్వరగాఁ బోయి యీయుదంతమును మహా రాజుగారికి మనవిచేసిన వారే వచ్చి వీరల గౌరవింతురు. (నిష్క్ర మించును.)

(ఇది ప్రవేశకము)

(అంత ద్రుపదుఁడు పురోహితునితోఁ బ్రవేశించును.)

ద్రుప:—గురువరా! ధ్రువముగాఁ బాండవులు కుశలముగా నున్నారని యే కదా, మీరు సెలవిచ్చితిరి?

పురో:—ఆ? ఇంకను సంశయము గూడనా? నేను జ్యోతిషముచేఁ జూచుటయే కాదు, పిదపఁ గొందఱివలనఁగూడ నీసంగతిని వింటిని.

ద్రుప:—ఏమని వింటిరి?

పురో:—వినుట కేమున్నది? విదురుఁడు దుర్యోధనుని దురభిప్రాయ మెఱిఁగి రహస్యముగా నొక ఖనకునిబంపి యా లాక్షాగృహమ్మునఁ బాండవులకుఁదక్క నితరులకెఱుఁగరాకుండ నొక పెద్దబిలము త్రవ్వింపఁ జేసె ననియు భీముఁడు పురంజనుఁడింక నెప్పుడో నిప్పంటింప వలె నని యనుకొనుచుండ ముందుగానే వానికిఁ దెలియకుండఁ దా నగ్గి దగిల్చి సోదరులను దల్లిని దీసికొని యా బిలముత్రోవను వెలువడిరె ననియుఁ బురంజనుండును మఱియొక నిషాదవనితయును దాని కొమరు లేగురును నందుంబడి చచ్చిరనియు వింటిని.

ద్రుప:—కపటియగు పురంజనుని మాటకేమిగాని నిరపరాధులగు నిషాదులు చచ్చుట కడు శోచనీయము.

పురో:—అదియును విచార్యముగాదు. ఆనిషాది పాండవుల గుట్టును బురంజనునికిఁ దెల్పుచుఁ బుష్పఫలాదు లర్పించు మిషచేఁ గుంతీ మహాదేవియొద్దకు వచ్చుచుఁ బోవుచుండెడి దుర్మార్గురాలు. నాఁటి రాత్రి మద్యపానవశమ్మున నాయింటి పంచంబడి సుతసహితముగా నిద్రించుటం జేసి మృతినందె.

ద్రుప:—అట్లయిన నిదియును సిగ్గు కాఁదగినదే! మహాత్మా! ఇంతవిస్పష్టముగాఁ మీకీ యుదంత మెట్లు తెలిసినది?

పురో:—ఆ బిలము త్రవ్విన ఖనికునిభార్య పుట్టినిల్లును నా పెద్దకుమారుని యత్తవారి యూరును నొక్కటే చోటగుటచేఁ గ్రమముగ స్త్రీల వలన నివ్వది తెలిసినది. దానికిఁ దథ్యముగాఁ బ్రశ్నశాస్త్రముగూడ వారందఱు సుఖులై యున్నట్లు సూచించినది.

ద్రుప:—పాపము! ధృతరాష్ట్రుఁడు వీరలకుఁ గ్రమముగాఁ బారలౌకిక క్రియలు గూడ నెఱవేర్చినాఁడఁట సుఁడీ.

పురో—అవునఁట. ఆయనకేమి తెలియును? విదురుఁ డెఱిఁగియును జెప్పుటకు వలనుపడమి నూరకొనియుండును. (యోజించి) పోనిండు. దీనివలనఁ బాండవులకుఁ బీడాపరిహారము కావచ్చును.

ద్రుప—ఇంతకును నా దుర్యోధనుని యయోగ్యత కారణము. ఇప్పటికి వృద్ధరాజుమాత్రము తమ్ముని కొమరులయందుఁ దన కొమరుల కన్నను నెక్కువ దయ గలిగి యున్నాఁడనియే చెప్పికొందురు.

పురో—అదియును మనము నమ్మఁదగినది కాదు. (విని) అదుగో రాజకుమారాగమన సూచకమగు మంగళధ్వనులు వినవచ్చుచున్నవి. మనము వారల నెదుర్కొనవలయును. (పరిక్రమింతురు.)

(అంత దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణులును గృష్ణబలరాములును ప్రవేశింతురు.)

పురో:—అయ్యా! దయచేసి యీ యాసనముల నధిష్ఠింపుఁడు.

(అందఱును యథోచితంబుగాఁ గూర్చుందురు)

ద్రుప:—(దృష్టినిగిడ్చి) గురువర్యా! అరుగో! మఱికొందఱు రాజ పుత్రులు వచ్చుచున్నారు. వారల నందఱిని యథోచితపీఠమ్ముల నలంకరింపఁ జేయుఁడు.

పురో:—అట్లనే యొనర్చెదను. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప:—(మఱియొక దిక్కుచూచి) ఎవరురా, అక్కడ?

భటు:—(ప్రవేశించి) జయము. జయము. ఆజ్ఞాపింపుఁడు.

ద్రుప:—బ్రాహ్మణప్రవరు లనేకు లీ యుత్సవముఁ జూడ నేతెంచు చున్నారు. వారల నందఱి నుచితరీతి గౌరవించుటకునై మన ధృష్ట ద్యుమ్నునితో మాయాజ్ఞఁ దెల్పుము.

భటు—చిత్తము (నిష్క్రమించును). (ధృష్టద్యుమ్నుఁడు ప్రవేశించును.)

ధృష్ట:—తండ్రీ! ఎల్లరును యథోచితస్థానమ్ములం గూరుచుండిరి. పురో హితు లగ్నిని వేల్చుచున్నారు. ద్రోవదియును, సఖీసమేతయై యట వచ్చియున్నయది. ఇఁకఁ గర్తవ్యము పీరలతో నివేదించెదను.

ద్రుప:—ఆలస్యమెందులకు? నివేదింపుము.

ధృష్ట:—ఓ ధానుష్క శేఖరులారా!

ఉ. ఆమె మదీయసోదరి సమగ్రగుణాకర సర్వలక్షణ
శ్రీమహనీయ యాధనువు చేకొని యేత్తెఱ మత్స్యయంత్రమిం
దేమహితుండు దా నఱుకు నేనుశరమ్ముల నాతని స్ఘన
ప్రేమమునన్వరించు, వివరించితి నున్నయథార్థమంతయున్.

తే. గీ. కన్యకాలాభ మొక్కండె కాదుసుండు
ఎక్కుడు యశంబుగల్గు మీకిందువలన
నాధనువు మాకు నొక్కమహోత్సుకతన
దొరకె నది యెక్కువెట్టుటే దుర్లభంబు.

దుర్యో:—(అవధరించి కర్ణునితో) సఖా! దానిని నీవెక్కు-వెట్టి యా సుందరాంగిని వరింపుము.

కర్ణ:—(అనాకర్ణితముగా) చెలికాడా! అటుచూచితివా?

క. కని కొందఱు వెరవెరగా, జని కొందఱు ముట్టికొని వెస న్గొందఱున్ గొనముబిగలాగి కొందఱు, వెనుకకుం జనుచున్న వారు పృథ్వీశసుతుల్

దుర్యో:—మిత్రమా! వీరలవలన నేమగును?

క. ఇలలన యాతలోదరి, యాలలితవిలాస యామహాభాగ్యశ్రీ లీలావతార చెలి నీ, పాలగు నిక్కముగ నెఱుఁగఁబడియెన్నా కున్.

దుశ్శా:—అన్నా! నీ వనినట్లే కాని యా శిశుపాలుని సంరంభము చూడుము.

బల:—(కోపముతో తనలో)

క. ఓరోరిమూర్ఖ! నీదో, స్సారము నీవెఱుఁగలేక చాపమ్మునఁ గేల్ పూరించితి వేమాయె, న్నారిన్దగిలింపలేమి నాకెఱుక సుమీ?

కృష్ణు:—అన్నా! మినపగింజంత మిగిలి పోయెను గాని లేనిచో నితఁడు కృతకృత్యుఁడే యగును జుమీ!

బల:—తమ్ముఁడా! ఒకవేళ వీఁడెక్కు-వెట్టునే యనుకొందము; అంతతో నేమగును?

క. అంబరమునందుఁ గల మ
త్స్యంబున్ దెగనఱుక వలయు నయ్యది సామా
న్యంబే? యిల్లలికిన మా
త్రం బండువయగునె? యదియుఁ దరమే? తనకున్.

కృష్ణు—అదుగో! జరాసంధుఁడు తన యావచ్ఛక్తియు వినియోగించు చున్నాఁడు. (పెదవివిఱిచి) పాపము! ఇతనికిని యవమాత్రము కడమ యైనది.

దుర్యో:— సఖా! ఎందులకీ యాలస్యము? నీకుఁదక్క నొండొరుల కయ్యది సాధ్యముకాదు.

కర్ణు:—అడుగో శల్యుఁడు రంగస్థలమున కవతరించుచున్నాఁడు.

దుర్యో:—ఎవ రవతరించినను నొకటే. మన మెఱుఁగని శల్యుఁడా? యేమి.

కర్ణు:—ఓహో! ఇతఁడును దుద కొకపెసరగింజంతలోఁ దేలిపోయినాఁడు (తనలో) నాకును నియ్యది పరాభవస్థానమే యగునా! కాదు (పరికించి) యాదవులెవ్వరును నావంకకే రాక యున్నారు కారణమేమొ? కృష్ణబలరాములే మిన్నకున్నప్పుడు మనకు సాధ్యమగునా? యని సంశయించిరి కాబోలును; ఇంతియకాదు కృష్ణుఁడు వారల కేందు లకో? యించుకసంజ్ఞకూడ చేసినట్లున్నది, (యోజించి) కృష్ణుఁడూ రకొనుటకు హేతువేమో? (బింకముగా) ఇది కృష్ణునకును గిష్ణునకును సాధ్యమయ్యెడిది కాదు (నడుముగట్టుకొని నిష్క్రమించును.)

దుర్యో:—(సంతోషముతో) సఖా! ఇఁక దిలప్రమాణము మాత్రమే కొదవ, పట్టువదలకుము.

కృష్ణ:—(ఆత్రముతో) ఔరా! తుద కీ సూతసుతునికి నాచెల్లెలి నీవ లసి రాదు గదా! (సంతోషముతో) ఆ! ఇక్కడికీయిక్కట్టు దప్పినది, వీఁడును విముఖుఁడైనాఁడు.

బల:—తమ్ముఁడా! నీవూరకొంటివేమి?

తే. గీ. మత్స్యయంత్రముఁ దెగగొట్టి మద్రరాజ
కన్యకను లక్షణను లోకమాన్యచరితఁ
గైకొనినయట్టి నీకులక్ష్యంబె? యిదియు
నెందులకుమిన్నకుంటివో యెఱుఁగ జెప్పుమ?

కృష్ణు:—(రహస్యముగా)

కం. కనుఁగొంటివె? యావిప్రుల
ననఘుల నవ్వారిచుంద యైదుగురును బాం
డునృపాత్మజు లున్నార
ర్జునుఁ డీయంత్రమ్ము నేయు సుదతి వరించున్.

(అంత బ్రాహ్మణ వేషముతో నర్జునుఁడు ప్రవేశించును!)

(అందఱును నొకరిమొగము లొకరు చూచుకొందురు.)

బల:—(సంతోషముతో) పాండవు లింకను గుశలముగా నున్నారా ?

(చూచి విచారముతో)

కం. ధృతరాష్ట్రసుతకోటికులు దు

ర్మతులు ప్రయోగించినట్టి మాయలకున్ ద

ప్పితిరే ? యకట ! యీక్రియ

క్షితిసుర వేషములు విధి లిఖించెనె ! మీకున్.

అర్జు:—(తనలో) పూజ్యులగు కృష్ణబలరాములెట్లు చూచుచున్నారో ?

వీరుగుర్తించినట్లున్నది, (నలుదెసలగనుఁగొని) ఇఁక నెవ్వరును నన్ను

గుర్తించినట్లులేదు (ధనువున్నచోటికిఁ జనును)

ద్రుప:—(పరికించి)

చ. వెడఁద యురమ్ము, మూఁపు లన వీనుల కంటుచునున్న వద్దిరే ?

విడికెఁడు కాను నేత్రములు పెద్దవి, తక్కినలక్షణంబులుం

గడురమణీయముల్ ద్విజుఁడనం దరమే ? యితనింజగమ్ములో

కక్కఁడయయి యేలఁగాఁ దగఁడె ? కట్టిఁడి నాఁ జనదే ? విధాతృసృష్టిన్

కాన యితని నేనెప్పుడో యొకపరి చూచినట్లున్నాడను.

ధృష్ట:—(ఆశ్చర్యముతో)

తే. గీ. పేదపాఱుం డితం డేడఁ బెద్దపెద్ద

చతురులఁ బరాభవించునీచాప మేడ

నంచుననుకొంటి నితఁడదియశ్రమమున

నెక్కువెట్టెనునిఁకయంత్ర మేయుకున్నె.

దుర్యో:—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమీ యీబ్రాహ్మణవటుని చాతుర్యము

కం. చిరపరిచిత మగుచాపము

కరణిన్ శ్రమమింతలేక కైకొని గొనముగ్

సరిచేసి కూర్చి యంత్రము
నఱుకుచునున్నాఁడు వాఁడి నారాచములన్.

దుశ్శా:—(ఆశ్చర్యముతో) అన్నా!

తే. గీ. సూతపుత్రునియంతటిశూరవరుని
కలవిగానట్టి యీకృత్య మలంతిగా స
మర్థ నమొనర్చునీవిప్రుఁడహహా! యెవఁడో
యెవరిశిష్యుఁడో? తలిదండ్రు లెవ్వరొక్కొ.

దుర్యో:—దీని కింతవిచార మేల? బ్రాహ్మణులలో మాత్రము శూరాగ్రేసరులు లేరా!

తే. గీ. పరశురాముని లోకైకగురుని వినమె?
యతనిశిష్యుండె కద? తాత యఖిలజేత
ఇంతయెందుకు? మనగురు వెవ్వ రమ్మ
హాత్ముకొమరుఁడశ్వత్థామకన్న లీడె!

ద్రుప:—(చూచి) యంత్రము నఱికి యీవిప్రార్భకుండు చాపధారియై యిక్కడికే వచ్చుచున్నాఁడు. (అర్జునుఁడు ప్రవేశించును)

ద్రౌప:—(ప్రవేశించి సిగ్గుతోఁ బుష్పమాల యతని కంఠమున వైచి చనును.)

ద్రుప:—(విచారముతో)

కం. పాండవమధ్యమునకు నా
ఖండలతనుజాతునకును గన్నియనిడఁగా
గొండాడితుదకుఁ గార్ముక
పండితునకు నీయవలసె బ్రాహ్మణున కయో!

అయినను నీవిషయ మింకను బరిశీలింపవలసియున్నది, కాని పరిశీలించి చేయవలసినది లేశమును గానరాదు.

దుశ్శా:—(జనాంతికముగా) అన్నా! చూచితివా? యీరాజు మనకం

దజికిని నెట్టియవమాన మొనర్చెనో ? కావున నితని కిప్పట్టునఁ దగిన
శాస్తి యొనరింప వలెను.

దుర్యో:—అవును; అట్లవశ్యమును జరుగఁదగినదే! (ప్రకాశముగా)
ఓయీ ! పాంచాల భూపాల !

ఉ. ఇచ్చితి కూతు, "యంత్రమును నేసె" నటంచొక పాఱువానికిం
బొచ్చముచేసి, శూరులగు భూవరు లూరక పోవనేర్తురే ?
వచ్చిన త్రోవనెంబడిని, వహ్వారె ! క్రొవ్వునఁ దెచ్చుకొంటి వీ
ముచ్చట, నీకు నిక్కతన ముప్పు ఘటింపకమాన దెన్నొయిన్.

కర్ణు:—(ప్రవేశించి)

కం. ఆవిప్రవటునిలోపం, బా వంతయు లేదు మాకు నవమానంబు
న్నీ వొనరించితి, విందుల, కేవగ నుత్తరము చెప్పి దేర్పడవలయున్.

ధృష్ట:—ఓయి, సూతపుత్రా ! నేనొక్కటి చెప్పెద వినుము

ఉ. కట్టినమత్స్యయంత్రమును గాఁడఁగ నేసినవానికే కదా ?
పట్టినొసంగు నీనృపుఁడు, పార్థివు లేమిటి కల్గఁగావలెన్ ?
దిట్టతనంబు గల్గుటకుఁ దెల్వియుఁ దేటయుఁ గల్గియుక్తికిం
బట్టగు పట్టునన్వలయుఁ బట్టును బంతము శూరభావముల్.

తే. గీ. ఊరకేగుఱ్ఱద్దు లాడుట యుక్తిగాదు
పార్థివులకిచ్చెద మటంచుఁ బల్కినామె
ఇంత యెందుకు ? యంత్ర మీా వేసితేని
నీకె యీాయమె రాజవా ? నీవుచెపుమ ?

కర్ణు:—(తనలో) అక్కటా ! వీఁడు నన్ను మఱియు నవమానించినాఁడే.

కృష్ణు:—చిన్నవాఁడైనను మంచి యుక్తిగాఁ జెప్పినాఁడు

ఉ. విద్దియ చూచి యివ్వనిత పెండిలి యాడెదఁగాని "యన్వయం
బెట్టి" యటన్నయంశ మిట నేర్పడ లే దొకయించుకైన, లెం
కద్దముగట్టినట్లు కనసొవిషయంబున లేనిపోనియీా
సుద్దులు పెద్దలౌనృపులు చూచిన నవ్వుదు రింతయేటికిన్.

దుర్యో:—(గర్వముతో) వాసుదేవా? యేమినీవిట్లు చెప్పుచున్నావు?

తే. గీ. కార్ముకప్రుంగృత్య మియ్యెడఁ గలదుగాన
నదియు రాజులకే విధియగును గాన
రాజులే యస్త్రములనెడి యర్థమ్మునచ్చు
యోగ్యతను జూడకుండుట యుక్తమగునె?

దుశ్శా:—సంశయమేమి?

ఉ. పాఱుడు యంత్రమేసె నని పట్టి నొసంగుట ధర్మమౌనె? పెం
పారెడి యగ్రహారములొ, యంతకునున్ బయిపెచ్చుభూములో,
చీరలొ మాడలో, ధనమొ, సేలువులో యొసగంగరాదె? యే
ధారుణిఁ గల్గు? నిట్టిపని, తప్పుపను ల్సహియింపు టొప్పునే?

బల:—(కొంచెము కోపముతో) దుశ్శాసనా! నీవు చిన్నవాడవు, ఇందు
వివాద్యాంశము లేశమును లేదు. ఊరకొనుము.

క. ఎందఱురాజులు విప్రుల, కెందఱిఁ గన్నియలనీయ? రిదియొకతప్పా?
తందరపడు టుచితంబే, గందరగోళంబు మానికదలుఁడు నృపతుల్.

కర్ణు:—(తనలో) ఈద్రుపదుని నిప్పట్టున నెట్లేని యవమానించి తీరవల
యును. ఇందుల కుపాయ మేమో? (యోజించి) ఇట్లగుగాక (ప్రకా
శము) బ్రాహ్మణులకుఁ జాతుర్వర్ణ్యవివాహ ముండుటచే నితఁ డీయ
నువచ్చును నతండు పరిగ్రహింపను వచ్చును, గాని యింకొక విశే
షము మాత్రమున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు క్రమముగా నాలుగుజాతుల
కన్నియలను బెండ్లి యాడవచ్చునుగాని మొట్టమొదటనే క్షత్రియ
కన్యకం గొనదగదు, అట్టివాని కితఁడు వర్ణాశ్రమ ధర్మములను
జక్కఁగాఁ బాలింపఁదగురాజయ్యును నెట్లులిచ్చుచున్నాడు? కావున
నవశ్యమును నితఁడు దండ్యుఁడ యగుటంజేసి మేమితనిని విడువము.

భీము:—(బ్రాహ్మణవేషముతోఁ బ్రవేశించి కోపముతో) విడువరేమి!
విడువక చేసెడిదేమో? చేయుడు.

(తెరలో)

భూసురాగ్రేసరులగు నో బ్రాహ్మణవటువులారా ! మీరు వెనుదీయ వలదు. మీతోపాటు మేము సంసిద్ధులమైయున్నారము. మీకువచ్చిన భయము లేదు.

క. శపియింతుము మంత్రమ్ములు
జపియింతుము వలసెనేని జంపన్ జావన్
గృపణులము కాము నిక్కము
దపమంతయు ధారపోయఁదలచితి మిందున్.

ఓరి ! పేరిశాస్త్రి ? నీవు పోయి పరశురామునిం బిల్చుకొనిరా. ఔరా ! పాపావధానీ ? నీవరిగి మనద్రోణాచార్యులను గృపాచార్యులను అశ్వత్థామను దీసికొనిరమ్ము. ఈరాజు లేమిచేసెదరో చూడ వలెను.

అర్జు:—(చేయెత్తి) ఓతపోధనులగు బ్రాహ్మణాగ్రేసరులారా ! మీరే మియుఁ జేయనక్కఱ లేదు. మిన్నక చూచుచుండుఁడు.

దుర్యో:—(నవ్వుచు) తమ్ముఁడా ? యీవిప్రు లెల్ల నంగవస్త్రమ్ములు జారికొమ్ముల కెట్లు ముడివైచి నిలుచున్నారో ? చూడుము.

కర్ణ:—కార్ముకవిద్యానిపుణుండవగు నో విప్రనందనా ? నేనొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ. పుట్టిననాఁట నుండియును భూసురకోటికిఁ గేలు మోడ్తునె
ప్పట్టున వారితోడను వివాద మొనర్చుట కిచ్చగింప నీ
కెట్టులనేనిఁ జేపడియె నీనృపకన్నియ దాని కేమి ? మా
పట్టినపట్టు మిమ్ములను బట్టదు పార్థదు రూపుమాపెడున్.

క. భూమిపులగు రాజవరులకుఁ, బాణులతోఁ గలహ మన్నఁ బక పక నగరే?
భామిని ప్రజ లెల్లరుమీ, రీ రమణిం దీసికొంచు నేగఁగ వచ్చున్.

ద్రుప:—(తనలో) ఓహో! యీసూతాధముఁడువృథాగాఁ గలహముం బెంచుచున్నాఁడు. వీనింబట్టి దుర్యోధనాదులును వారింబట్టి తక్కిన రాజమండలమును దిగకమానరు.

ధృష్ట:—(ఎకసక్కెముగా) ఓయి? సూతపుత్రా? ఉత్తమక్షత్రియునకుఁ బ్రాహ్మణులతో యుద్ధము తగకుండు నేమో? కాని సామాన్య నృపతులకును నీవంటిసూతవంశజులకును నిట్టి విచార ముండదు కదా!

ఉ. మంచియుఁ జెడ్డయున్ దెలియుమానిసి "కియ్యది యుక్తమిద్దిగా" దంచు విచారణంబు, దురహంకృతిశాలికి మంచిచెడ్డ లం చెంచఁగనున్న వే? యెటులనేని వృథాకలహమ్ము పెంచి తా వంచనసేయఁబూని యట వంచన గాంచుటయే స్వభావ మా.

భీము:—(ఎకసక్కెముగా) ఓయీ సూతాధమా!

తే. గీ. పూని నీచేత సజ్యంబుగానిధనువు
లీలఁ గొనియంత్రమేసె నిబ్బాలకుండు
"ఇతనితోఁబోరలే" వని యెవ్వ రెఱుఁగ
రేగు మూరక నవ్వెద రెల్లవారు.

అర్జు:—నీవు బ్రాహ్మణులతోఁ బోరవేమోకాని మేము క్షత్రియులతోఁ గాని తదన్యులతోఁ గాని పోరుట కభ్యంతరము లేదు.

ఉ. ఎంతటిజ్ఞానశూన్యుడవో యిట్టి కుయుక్తులు పన్నుచుంటివా యింతినిఁ గొన్నవానిపయి నెవ్వని కేనియుఁ గోపముండు నా యింతిని గన్నవానిపయి నేటికిఁగోప? మొకింత చెప్పుమీ పంతముగల్గెనేని ననుఁ బట్టుము కొట్టుము నెట్టుమీసతిన్.

ఆ. వె. ఇంత తెలివితక్కు వెందు నేఁ గనలేదు
ద్రుపదుఁ డెవరు? నాకు నృపునినొకని
సంతసాంచెమీర లేకమై నధిగుంప
నూరకేను జూచుచుండవలెనె?

ద్రుప:—(తనలో) ఇతని ధైర్యస్థైర్యాదికము చూచిన బొత్తిగా బ్రాహ్మ ణుఁడని లేశమును గానరాకున్నది. (యోజించి) ఏమో! అట్లను కొనుటయు వలనుపడదు; పరశురాముఁడు లేడా? ద్రోణాదులు లేరా?

కర్ణు:—(ఏకసక్కెముగా) నా తెలివితక్కువను జూతువు గాని రంగమున కవతరింపుము. ముందు నీ ద్రుతుళ్ళడఁగించియే పిదప జామాతృబాహు బలావలంబనోద్భూతగర్వాస్పదుండగు నీ ద్రుపదునియు భగినీపతి ప్రదర్శితపరాక్రమజనితదుర్గర్వనిమ్నుండగు ధృష్టద్యుమ్నునియుఁ ద్రుళ్ళణగించెద. (కర్ణార్జునులు నిష్క్రమింతురు.)

భీము:—(దుర్యోధనుని దిక్కై యెక్కసక్కెముగా) అదిగో పాపము! మీతమ్ములందఱును మాబ్రాహ్మణుని ధాటికి నోడి పాఱుచున్నారు. మీరు చూచి యూరకొనుచున్నారేమి?

దుర్యో, దుశ్శా:—(తమలో) ఏమి యీపాఱుని పొగరు? (చూచి) ఇదిగో మేము వచ్చుచున్నాము. నిలువుడు. నిలువుడు. (నిష్క్రమింతురు)

భీము:—(చూచి తనలో) తమ్ముఁడును గర్ణుఁడును దుల్యముగాఁబోరా డుచున్నారు. కృపాశ్వత్థామలూరక చూచుచున్నారు. కర్ణుండుకొం చెము తీసిపోవుచున్నాఁడు, పోకేమి? మనమెఱుఁగని కర్ణుఁడా? (ఆశ్చర్యముతో) ఔరా! వీరియవివేకము, ఇప్పటికేని తమ్మునిం గుఱితింప లేరు. (కోపముతో లక్కయింటఁ జచ్చితిమనియే కాబో లును వీరలదృఢనిశ్చయము. అదిగో! దుర్యోధనాదులు గూడఁ గర్ణు నికి బాసటయై తమ్మునిపైకి దుముకుచున్నారు. కానిమ్ము వీరలపొగరు నే నణంచవలెను. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప:—కుమారా! చూచితివా? రణ మెట్లుప్రవర్తిల్లు చున్నదో. వీర లెవరో బ్రాహ్మణవేషము ధరించిన హరిహరులవలె నున్నారు.

(మఱియొక దిక్కు-చూచి) అదిగో బ్రాహ్మణులందఱును నొకపెట్టునఁ గురుబలముపైకి నురుకుచున్నారు. మనమువీరికిఁ దూరముగానుండి కాపాడుదము పద. (కుమారునితో నిష్క్రమించును.)

బల:—తమ్ముఁడా! యుద్ధమెంతభయముగా నున్నదో చూచితివా? భీమార్జునులే కనుపట్టుచున్నవారు. కాని ధర్మరాజును గవలును నాకా బ్రాహ్మణ సంఘములో నానవాలుగాఁ దెలియకున్నారు.

కృష్ణు:—ఉ. తాళమువంటి విల్గొనినధన్యుఁడు క్రీడి యనోకహంబుదాఁ

గేల ధరించి మార్తురను గీటడఁగించెడువాఁడు భీముఁడి

ద్యాలము రాకమున్న శమనాత్మజుఁడుక్ గవలున్ సమేతులై

యేలొకొ యేగి రక్క-తన నెయ్యెడ వారలు లేరు సోదరా!

బల:—(చూచి) కురుబలమెల్లఁ బటాపంచలై యెట్లుపరుగిడుచున్నదో! (కోపముతో) ఓరీ! మూర్ఖుడా; దుర్యోధనా!

చ. గద భుజమందు వైచికొని కయ్యమునుండి తొలంగి పాఱి పో

యెదవె? మదీయశిష్య నిను నెల్లరు నవ్వఁగ నాకు దుర్యశం

బెదిగి శిరంబు నెత్తుకొన నిచ్చెనె? నేటికి నిన్నుఁ జేరి యా

గదయును నాగురుత్వమును గంగకు నర్పితమయ్యె నేమిరా?

కృష్ణు:—అదుగో నర్జునుఁడు జయలక్ష్మిలాలితుండై పాంచాలిని వెంట బెట్టుకొని పోవుచున్నాఁడు.

బల:—మన మిక్కడ నిఁక నెందులకు?

కృష్ణు:—అదుగో ధృష్టద్యుమ్నుఁడిట వచ్చుచున్నాఁడు. అతనితోఁ జెప్పి యొకసారి కుంతీదేవిం జూడఁబోవుదము.

ధృష్ట:—(ప్రవేశించి తనలో) తండ్రిగారు "మనకన్నియనొసంగిన బ్రాహ్మణు లేగ్రామవంజనియెదరో పరిశీలింపు" మనియెను. అట్లొనర్చెద (పరికించి) అదుగో ఆవీధింబడి చనుచున్నారు.

కృష్ణు:—పాంచాలకుమారా! మే మరుగుచున్నాము. (నిష్క్రమింతురు)

ధృష్ట:—(కొంతసేపటికి వచ్చి) అదిగో ఆకుంభకార గృహమునకుఁ బోవు చున్నారు. అక్కడనే పొంచి వారు లేమి మాట్లాడికొందురో విని యెద (ఆలోచించి) విని) ఈసంగతులన్నియుఁ బోయి తండ్రిగారికి విన్నవించెదను. (పరిక్రమించి) అదిగో తండ్రిగారు పురోహితులతో నీవిష యమునే కాఁబోలును ముచ్చటించుచున్నారు.

(ద్రుపదుఁడును బురోహితుఁడును బ్రవేశింతురు.)

ద్రుప:—గురువరా! మీరుఁ స్వయంవర మేర్పఱచినఁ దప్పక యర్జునుండు వచ్చునని సెలవిచ్చితిరి కదా! అట్లు జరిగినదా?

పురో:—ఇంకను సందియమేమి?

ఆ. వె. అర్జునునికేదక్క నామత్స్యయంత్రమ్ము
నితరుఁ డేయఁజాలు టేటిమాట?
కర్ణునంతవాఁడు గజగజలాడెన
వ్వింట గుణము గూర్చ వెరవులేక.

ఇది యిట్లుంచుము.

చ. ఎదిరినవారినెల్ల మద మేదఁగఁ జేసి యొకింతలోన న
మ్మదవతిఁ గొంచుఁ బోవుటకు మాదృశవిప్రులకౌనె? లేశముఁ
మదిఁ గదియింపఁబోకు మనుమానముఁ బ్రాహ్మణులేడ? పౌరుషా
స్పదములగు టేడ? యింతపని సల్పునె? పార్థుఁడు గాకయుండినన్.

ధృష్ట:—తండ్రీ! నీయాజ్ఞచొప్పున నలనై నంతవఱకుఁ దెలిసికొని వచ్చితిని. వారు మన యాజ్ఞసేనిం దీసికొని యొక్కకుంభకారగృహమ్ముం జరిగిరి. అచ్చటికే కృష్ణ బలరాములుగూడ వచ్చిరి. అయ్యెడ నింక నొకముగ్గురు పురుషులును నొకముసలియాఁడపడుచును గలరు.

పురో:—రాజా! చూచితివా? ఆమె కుంతి; వారు ముగ్గురును ధర్మజ నకుల సహదేవులు; భీమార్జునులను రణరంగమునఁ జూచితిమికదా.

ద్రుప:—కుమారా! యింతవఱకేనా? నీవెఱిఁగినది.

ధృష్ట:—ఇంతేకాదు. కృష్ణబలరాములును వారును మాటలాడికొనిన రీతిం బట్టి చూడఁ దప్పక వారు పాండవులే యని నిశ్చయించితిని.

ద్రుప:—అట్లయిన నీవు వోయి యీయుదంత మంతఃపురమునకుం జెప్పుము.

ధృష్ట: —చిత్తము (నిష్క్రమించును)

పురో:—యిక్కడికి నీసందియము తీఱినదా ?

ద్రుప:—తీఱకేమి ? తీఱినది. అయినను మీరేగి వారియాథార్థ్య మింకను దఱిచి తెలిసికొని యిక్కడికిం గొనిరండు.

పురో:—(పోయి పాండవులతోడను గుంతీద్రౌపదులతోడను ప్రవేశించి.) వీరు కుంతీమహాదేవులు, వారు పాండవులు.

ద్రుప:—(వినయముతో) అక్కా; భోజపుత్త్రి !

ఉ. పావనమయ్యె నాకులము ఫల్గునుఁడల్లుఁడు కావుటన్, మహీ
దేవులుకారు మీరనుచుఁ దెల్ల మెఱింగితి నింతచేసిరే ?
కావలులైన కౌరవులు, కష్టములెల్ల భరించి నేఁటికిన్
దేవుననుగ్రహమ్మున నుదీర్ణత గాంచితి రెల్లభంగులన్.

ఇఁక నాలస్యమెందులకు ? విజయునిఁ బెండ్లికొమరునిఁ జేసి సలక్షణమ్ముగా వివాహతంత్రము నడపుకొందము.

కుంతి:—అన్నా ! పాంచాలభూపాల ! అగ్రజులగు ధర్మజభీములుండఁగాఁ గొండిక యగు ఫల్గునునికిఁ బెండ్లియెట్లు ? అదిగాక నావచనంబుకతమున నిక్కన్నియకు ఏ రేవురునుబతులు గాని యొక్కరుండు గాకుండు.

ద్రుప:—(తనలో) ఈమెయభిప్రాయమే చక్కఁగా బోధపడినది కాదు. ఒకకన్నియ కైదుగురు పతులెట్లు ? (ప్రకాశముగా) ధర్మనందనా !

క. కుంతి యన ధర్మములలో, నెంతయుఁ గడు నాఱితేఱు నిల్లాలు బుజా
స్వాంత యిటులానతిచ్చునె?, యంతర్వాణులకు నిదియు నర్హంబగునే?

నీవు కొండికవయ్యును బుద్ధిం గడుం బెద్దవు. నీవాక్యంబొంటును
వేదమొండును గాదు. నీ యభిప్రాయ మెట్టిది?

ధర్మ:—క. ఇదిలోకవిరుద్ధం బని, పదిఁబది చెప్పంగవలె నెపార్థివ? యైనన్
సౌదకీది యిటు జరుగుటయే, మదిమాకెల్లరకు హితముమాత్రాజ్ఞప్తిన్
అదియునుగాక.

క. నామనమెన్నఁడు ధర్మువు, నేనుఅట మెఱుంగ దిట్టి యీనాఁడెందం
జేమొకొ? యిప్పట్టునఁ డా, నామోదము చెందెనిట్టు లైతీరవలెఁ.

ద్రుప:—(తనలో) ధర్మాపరావతారుండనఁదగు నియ్యనఘుం డొచ్చెం
బుచ్చరించుటకల్ల. ఇందులకేదో యనివార్యంబగు కారణంబుండక
తప్పదు. (ప్రకాశముగా) వినచో సమ్మతమేకాని మనకు మనమై
యిందులకు స్వతంత్రించుటకన్న దురూహమగునీయంశమ్మును కృష్ణ
ద్వైపాయనునికిం జెల్పి తత్సమ్మతినిం గొని యాచరించుట శ్రేయ
స్కరంబు. కావున నెల్లినేఁట నట్లొనరింపుదము. నేఁటికిఁగొలువు
చాలింతము.

(నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ
దృ తీ యాం క ము

పాండవ ప్రవాసము

చతుర్థాంకము

(విదురుఁడు ప్రవేశించును.)

విదు:—(తనలో) అప్పుడే యింద్రప్రస్థపురమ్మునకే వచ్చితిని. (కోపముతో) ఓరీ! దుర్యోధన! పాండవు లనిన నీకింతయసూయ యెందులకురా? నీతండ్రి వారితండ్రిభాగమగు నర్ధరాజ్యము వారల కిచ్చెను గాని నీది లేశమును నీయలేదే? వారు దిగ్విజయమొనర్చి రాజసూయము చేసిరనియే కదా నీకీదుఃఖము. (యోజించి) కలహప్రియుఁడగు నారదునివలన నీముప్పు మూడినది. పాపము! అతడేమిచేయును? స్వర్గస్థుఁడగు పాండుఁడు "కొమరునిచే రాజసూయము చేయింపు" మని యమ్మునివరుం గోరెనఁట. ఇతరులయెడ నెట్లయినను నారదుఁడు వీరియెడల నుపకారియే గాని యపకారి కాఁడు. కానిచోఁ బాంచాలికై వీరు పరస్పరముఁ గలహింపకుండ సుందోపసుంద చరిత్రము నుపన్యసించి చక్కనికట్టుఁబాటు చేయునా; బ్రాహ్మణకార్యార్థమై ఆ కట్టెంచుక దాఁటుటచేతనే కదా యర్జునుఁడు తీర్థయాత్రకరుగవలసెను. అదియును వారలకుపకారకమే యయినది.

ఉ. అందునులూపి యన్వనిత నంది సుఖోదయ మందె మీఁదఁ బాం
డ్యేందుకుమారియందుఁ గనియెన్ మఱియొక్క సుపుత్రుని న్సుభ
ద్రం దుదకు న్వరించి సుతరత్నముఁ గాంచెనొకంటఁ గాదు వా
రెందుల కేగినన్ జయమయేర్పడుఁ బార్థు లజేయు లెరికిన్.

యాగముమాటట్లుండ మయుఁ డొనర్చిన యాలోకపాలసభం జూచినది మొదలు వీనికి మఱింత యసూయ పెచ్చుపెరిఁగినది. వీనికిఁ దోడా శకుని యొకఁడు; తమ్ముఁడు చెప్పనేయక్కఱలేదు. కర్ణుఁడొకఁడుండినను వాఁడుపరాక్రమముచే జయింపవలయుననియె బోధిం

చును గాని శకునివలె నైమగురలోఁ గలహము కల్పింతమనియు ద్రౌపదినివారలను నెడఁబాపుదమనియు లేనిపోని కుట్రలుపన్నుట కొప్పుకొనఁడు. ఏమైనను నీదుష్ట చతుష్టయము కురువంశ మున్మూలించుట కుదయించినది. పోనీ! కొడుకుదుష్టుడైనను తండ్రి మరల్పవలెనెగాని దుర్ద్యూత వినోదమునకై తగుదునని నన్నుఁ బాండవులఁ బెమ్మని యనుపుట యెంతబాగుగనో యున్నది.

క. పండుగయో పబ్బంబో
పెండిలియో రాజకార్య విషయమొ యకటా!
పాండవుల నేమొగమ్మున
దుండగపుంద్యూతమునకుఁ దోడ్కొనివత్తున్.

నాకృత్యము నే నెఱవేర్చుకొనక తీఱదు. (పరిక్రమించి) అదుగో, పాండవులు తమలోఁదా మేమో చెప్పికొనుచుఁ గూర్చున్నారు. పోయి ప్రకృతమును దెలిపెద.

(పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ:—(చూచి) తమ్ముడా! పరమపూజ్యుడగు విదురుఁడు కాఁబోలును వచ్చుచున్నాఁడు; ఎదురుగాఁబోయి తోడ్కొనిరమ్ము.

భీము:—(అట్లొనరించును)

ధర్మ:—(ఆదరముతో)

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుఙ్ గడుముదంబున నుండిరె? ధార్తరాష్ట్రులం
దెల్లెడ సేమ మే కద? యహీనుఁడు లక్ష్మణుఁడొప్పుమీఱునే?
సల్లలితుండు ద్రోణునకు సంతసమే? గుణరాశి తాతకున్
మొల్లమె? యెల్ల వారికిని మోదమె? నీకు సుఖమ్ము గల్గునే?

విదు:—అందఱును గుశలముగా నున్నారు.

తే. గీ. మీకనామయుంబె? మీపుత్రులేవురు
ద్రౌపదేయులకు ముదంబె? శౌరి

మేనయల్లుఁ డొప్పుమీఱు నే ? పాంచాలి
పరమసాధ్వి కుశలవతియె ? తండ్రి ?

మిమ్ముల నందఱి నొక్కపఱిఁ దోడ్కొనిరమ్మని సుయోధనాను
మతంబున వృద్ధరాజు నన్నుం బనిచిన వచ్చితిఁ గావునమీరు నావెంట
హస్తిపురమ్మున కరుదేరవలయు.

భీము:—(తనలో)

తే. గీ, అంపినను దండ్రి యీతని నంపుఁగాక
వల్లభంబనియితఁడిట వచ్చుఁగాక
ఎపుడు మనమున మనమన్న సేవగించు
కపటి దుర్యోధనుని ! ప్రేరకత్వమెట్లు ?

అర్జు:—(తనలో)

ఉ. అన్నయొనర్చు జన్నమున కందఱువచ్చిరి చూచి రంతయు
న్మన్నటిముచ్చటేకద ? మముఁ మరలం బిలిపించు టేటికో
ఎన్నఁడుఁ లేనియిట్టి దయ యెక్కడిదో ? ధృతరాష్ట్రసూతి, కీ
పన్నిక యెందుకో ? మనము పట్టి కదల్చినయట్టు లూఁగెడున్.

నకు:—(తనలో)

క. కారణము సెప్పకయె యిటు
లూరక రమ్మనుట కేదియో హేతువు ? ని
స్సారమగు విషయ మేనియు
ధీరుఁడు విదురుండు వచ్చి తెలుపునె యిటకున్.

సహ:—(తనలో)

తే. గీ. అదరఁగాఁ జొచ్చె నెడమకన్నదియుఁగాక
మనముచెయిపెట్టికలఁచినమాడ్కినుండె
నితని యాగమనమ్మున నేదియేని
దొసఁగుపొసఁగంగ వలెనని తోఁచునాకు.

ధర్మ:—(సంశయముతో) ఆర్యా! ఎందులకై యుండునో ?
విదు:—(తనలో)
తే. గీ. ఉన్నదున్నట్లు చెప్పిన నన్నయాజ్ఞ
కన్యథాసంచరించినయట్లు లగును
అట్లు చెప్పనిచో సత్యమడగిపోవు
టట్టులుండంగ జగమున నప్రతిష్ఠ.

కావున సాధ్యమైనంతవట్టు, రాజద్రోహము లేకుండ నేమైనను యథార్థమే వచింపవలయును. (ప్రకాశము) నిమిత్తమున కేమున్నది? రాజులు ద్యూతప్రియులు గదా! అది గాక యపూర్వమైన సభ యొకటి నిర్మింప జేసినారు. అదిమీరు చూడవలయునఁట.

భీము:—(తనలో) సుయోధనుఁడంత ద్యూతప్రియుఁడు కాఁడే ?
అర్జు:—(తనలో) ఇక్కడికిఁ దేలినది. ఇది శకునియొక్క ప్రేరణమై యుండును.
నకు:—(తనలో) ఇంతటిపని కింతప్రయత్న మెందులకో ?
సహ:—(తనలో) ఈ ద్యూతము తేనెపూసిన కత్తిగాఁ బరిణమింప వచ్చును.
ధర్మ:—(తనలో) నాకిది పరమప్రియమే (యోజించి) ఐనను నియ్యది సద్వర్తనులాదరింపఁదగినది గాదుగదా ? (ప్రకాశము) ఆర్య ? సమస్తధర్మవేది వగు నీకు మాదృశులు బోధింపవలయునా ?

ఉ. కుక్కుటపు న్నమీకములు గొఱ్ఱెపొట్టేళ్ళదురంబులు న్యశం
బక్కఱలేని రాజులకునై యుదయించిన వంతకన్నను
న్వొక్కసహా దురోదరము వృద్ధనృపుం డెటుసమ్మతించెనో ?
యక్కట! యింకమాకుఁ దనయం దెటులన్భయభక్తులుండెడిన్.

తే. గీ. పెద్దపను లాచరించెడి చిన్నవారిఁ
గని కవనిరీతి నుండుట చనునొకింత

అంతియేకాని తామసమైయాచరింపఁ
జేయుదురె? కూడఁదనఁడె గాంగేయుఁడేని.

విదు:—(తనలో) అడిగిన యంశమున కుత్తరమీక తప్పదుగదా? ఇందు రాజద్రోహమేముండెను? (యోజించి) ఇట్టి దుష్టరాజునకు ద్రోహమైనను దోషము లేదు (ప్రకాశము) కుమారా!

ఉ. తాతయొకండె కా దఖిలతత్త్వ విదుండగు ద్రోణుఁడేను "ప్రఖ్యాతిపథంబె? యియ్యది యనర్హ మమాన్యము నిన్నువంటి ప్రజ్ఞాతిశయుల్ దలంపఁ దగినట్టిది కా" దని యెంత చెప్పినన్
ద్యూతము మానిపించెడి కుతూహల మించుక లేదు తేనికిన్.

భీము:—(సంశయముతో) వినోదార్థమై యేర్పడిన పనికింత విచార మెందుకు? ఇది గాక యియ్యది యెట్టిదైనను అనాదిగా రాజు లందఱును మన్నించుచు నేయున్నారుకదా!

అర్జు:—వినోదమున కైనను దుష్కృత్యము సమంజసము కాదు. శిష్టాచారమైనను నీతికి బాహ్యమైనచో నది మాన్యము కానేరదు.

నకు:—ఇంతకు నీజూదమువలన సుయోధనుని కుపయోగమేమో?

సహ:—అదియే తెలవలసియున్నది.

ధర్మ:—ఏదో యొకవిధముగా మనల నవమానించుటయే యతనిముఖ్యోద్దేశము.

భీము:—అతనికి నెఱవేఱనిదియును నదియే.

అర్జు:—ఇతని కీయుద్దేశ మింతలో నెందుకుఁగలుగవలెనో?

ఉ. యాగము చూడ వచ్చి యట నయ్యయి కృత్యములందుఁ దాన యుద్యోగ మొనర్చి యెక్కుడు కుతూహలమున్ గనఁజేసె నింతలో
నీగతి దుర్వ్యధుండగుట కేమినిమిత్తమొ? లేకయింతకున్
యాగమె కారణంబొ? తెలియన్వలె దీనియథార్థ మియ్యెడన్.

విదు:—ఇంద్రనందనా! యథార్థము నీవుకనిపెట్టనే కనిపెట్టితివి. నాచే గూడ నెందుకు జెప్పించెదవు?

శకు:—ఇది నాచే నింతకు మున్నే కనిపెట్టఁ బడినది.

తే. గీ. యజ్ఞమున కేగుదెంచె నలన్నమాట
కాని యాతని మొగమించుకయును గళల
నొప్ప, దప్పుడె యాతని కుద్భవించెఁ
బాయని యసూయ, యదియిట్లు పరిణమించె.

విదు:—

ఉ. వాడినమోముతోఁ గళకుఁ బాసిన చూపులతో విచారముం
గూడినబుద్ధితో మిగులఁ గ్రుంగిన దేహముతోడ నొక్కెడం
బోఁడిమి దక్కియున్న కురుముఖ్యుని మాతులుఁ డాదరించి యా
జాడమెఱింగి జూదపు మిష న్గలిగించెను మిమ్ము నొంపగన్.

ఇద్దాని వారింప మాపడిన పాటులు భగవంతుని కెఱుక. ఇప్పటి కిని భీష్మద్రోణులీవిషయమై సంతతమును వృద్ధరాజునకుఁ జెప్పుచునే యుందురు. కానిందు దానికేమి; భవితవ్యమెట్లయినను మనమయ్యె డకరుగుట తప్పనిసరి. వారు మనరాక వేచియుందురు.

ధర్మ:— తే. గీ. తండ్రి చిన్నప్పుడే పోయెఁ దండ్రియైన
దైవమైనను, నింక నాతండెగాఁడె
కొమరుఁ డెట్లైన నయ్యనఘుండు మాకు
నెన్నఁ డపకారము నొనర్పఁ డింతవఱకు.

కావున నవశ్యమును దండ్రియాజ్ఞ నిర్వర్తింతును. (తమ్ములవంకఁ దిరిగి)

చ. అలఘుమనీషులార! మనకందఱ కాతఁడె నేత యాటఁ బో
వలయునె కాని జూదమను వ్యాజమున న్నిరసింప రాదు ని
ర్మలమతులైనవారు విదుర ప్రముఖుల్ పలుమంది కల్గుచోఁ
గలఁత ఘటిల్లునే? యొకటఁ గల్గినను న్దుదిదాఁక నిల్చునే?

పోదము పదుండు. (ప్రయాణసన్నాహ మొనరింపుఁడు (నిష్క్ర మింతురు.)

(అంత ధృతరాష్ట్రిందు భీష్మద్రోణులతోఁ బ్రవేశించును)

భీష్ము:—కుమారా! ఆంబికేయ! ఒకులు విన్నను వినకున్నను ధర్మజ్ఞులకు ధర్మము చెప్పక తప్పదు. కావున,

ఉ. జూద మదేరికేనియు నసూయ జనింపఁగఁ జేయు దానిచే
వాదనివార్యమౌ నదియు వంశములన్ గడకొత్తు నూరకే
పోదనమావపుం బని నృపుల్ తలపెట్టఁగ రాదు నీవు దు
ర్యోధనుచందమున్ దెలియవో? పరికింపవొ? వానిమిత్రులన్.

క. ఈయప్రతిష్ఠ నీయది, నాయది ద్రోణునిది వినుము నామాట, జగ
న్గేయ మగుపనికి విఘ్నము, సేయుట తగ దిట్టిపనికిఁ జేయఁగఁదగదే.

ద్రోణు:—ఉ. ఎంతయొ కాలమాయె నిటకే నరుదెంచి తదాదిగా బుధ
స్వాంతుని నిన్నెఱుంగుదును నక్కట! యేమననేర్తు? నేవపుం
జింతఘటిల్లె నియ్యదియు శిష్టులకున్ హిత మౌనె? దీనిచే
నంతము నందరెందఱు? నలాదుల వంత లెఱుంగనే? నృపా.

ఆ. వె. అతఁడు బుద్ధిరుండు నన్నదమ్ముల సుతుల్
గారె! జూదమనెడికారణమునఁ
గాదె! శత్రులైరి కావున జూదంబు
వలని తగులు మనకు వలదు, వలదు.

ధృత:—(తనలో)

చ. కొమరుని దుష్టచేష్టితము గూడ దటందునొ! వాఁడు నేఁడె ప్రా
ణము లెడఁబాయు, పీరలనినం గడు మాన్యులు తండ్రియున్ గుహుం
డమలిన చిత్తులిర్వురకు నాప్తులు నిక్కము పల్కుచుండిరీ
సమయము నాకు నెంతయును సంకటమై కనుపట్టు నక్కటా!

(ప్రకాశము)

క. మీరిరువురు విదురుండును, శారద్వతుడున్ మహాయశస్కులుండన్
బోరొడఁగూడునె? ద్యూత, ప్రారంభమువలన నింత భయమేమిటికిన్

(తెరలో)

ఓహో ! ద్యూతప్రియులగు రసికులారా ! పాండవులును గౌరవులును ద్యూతారంభమునకై సభకరుగుచున్నవారు. చూడ నాసక్తియున్నవారలందఱుఁ ద్వరగా రండు.

(అంత విదురుఁడును పాండవులును దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణవికర్ణులును ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ:—(ధృతరాష్ట్రునకు నమస్కరించి)

క. ద్యూతమ్మునకై యేనా
హూతుఁడనై వచ్చితిని మహోన్నతగుణుఁడో
తాతయు గురుఁడును నీవును
నీ తెఱఁగున కొప్పుకొంటిరే ! దయకలిమిన్.

దుర్యో:—(వారికడ్డమై) ధర్మనందనా !

క. ద్యూతమ్మునందు నీకతి
చాతుర్యము గలుగుటయును సతతమ్మును సం
ప్రీతిగలుగుటయు నీయా
హూతికిఁ గారణము లింతయొప్పదె ! మనకున్.

ఇందెవ్వరితోడను విచారింపనక్కఱలేదు. ఇది సుహృద్ద్యూతము గాని వేఱొండు కాదు. నీకు నభిప్రేతమైనయెడల నేయాడుకొందము; లేదేని బలాత్కారము లేదు.

విదు:—సుయోధనా ! ఎందులకేని వృద్ధానుమతముగాఁ బ్రవర్తించుట మంచిపనికదా ! అదిగాక,

క. ద్యూతము వేఁటయుఁ బానము
నాతిమొదల్ వ్యసనముల ఘనమతులు ప్రాజ్ఞుల్
నీతిపరులు నగు నృపతులు,
ప్రీతివిశేషించి తగుల వెఱతురు కాదే !

కర్ణు:—(తనలో) ఇతని కక్కఱ లేనిదె కనుపట్టును. (ప్రకాశము) వి శే
షించి తగులఁదగదు. కాని, యోకించుక తగులవచ్చునుగదా!

భీష్ము:—(కోపముతో) ఓయీ! అంగరాజా! ధర్మశాస్త్ర ప్రశంసకుఁ
గూడ నీవేయుత్తరము చెప్పవలయునా? చక్కఁగా యోజించినచో
నీవ్యసనములలో నొకట రెంటఁ దక్కఁబా త్రిగాఁ దగులనే తగదు.

దుర్యో:—(ప్రీతితో) సఖా! మనకీ ప్రసంగ మెందుకు? నీవ్యూరకొ
నుము. ఏమో రాజులకుఁ జిరకాలమునుండి వినోదముగా నేర్పడిన
విషయము గనుక మనమిందు దిగితిమి. అందులకు ధర్మనందనుం
డంగీకరించెనా! మంచిదే, లేనిచో నంతకన్న మంచిది.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో తనలో)

ఉ. రమ్మని పిల్వఁగాఁ బడి భరమ్మగు పూనిక నేగుదెంచి ధ
ర్మ్యమ్మని యెల్ల రాజులు చిరమ్ము బహూకృతి చూపినట్టి ద్యూ
తమ్మునయందుఁ దద్దయు హితమ్ముగలాడఁని పేరుగాంచి నే
నిమ్మెయి వెన్కఁదీయ నగరే? పగరేఁగునె? యింత మాత్రలో.

(ప్రకాశము) అంగీకరించుటం జేసియే యిటకు వచ్చితిని.
వృద్ధానుమతమ్మున నిరపాయంబగు మార్గమ్మున నిందుఁ బ్రవ
తిఁల్లంతము.

శకు:—ద్యూతమున నింతవ్యసనిని నేనింతవఱకుఁ జూడను. కావుననే
యితఁడు మనవన్నిన యురిలోనికి వచ్చియున్నాఁడు.

ఉ. నాదగు నేర్పుకల్మి యమనందను రాజ్యము నెల్ల గెల్చి యా
మోదముదక్కియున్న కురుముఖ్యునికిచ్చి యతండ నేనుగా
నేదెస నన్నె భూమిప్రజ లెల్లరు మెచ్చుకొనంగ మేటిమ
ర్యాదకు నాస్పదుండనయి యందెద నందఁగఁరాని సౌఖ్యముల్.

(ప్రకాశముగా)

క. జూదమ్మకన్న ధనసం, పాదక మగువిద్య గాని పరమానందం
బీఁదగువిద్దియ కానీ, లేదని నీవెఱుఁగవే? యలీకమె? నృపతీ?

కావున నొండు విచారంబు దక్కి స్థిరచిత్తుండవై యిందుఁ బ్రవర్తింపుము.

ధర్మ:—(తనలో) ఈకాలపువారిలో నితండు ద్యూతమునఁ గడుఁ బండితుఁడు. (ప్రకాశము) గాంధారరాజా! నీవు మధ్యస్థుండవై యిందలి మంచిచెడ్డలను వివరించుచుండుము.

దుర్యో:—(బహూకృతితో) అన్నా! ద్యూతమున నీకును నాకును హస్తిమశకాంతరమని యే నెఱిఁగి నాకై ప్రతినిధిగా నీతని నేర్పఱచుకొంటిని. మాధ్యస్థ్యమునకేమి? శాంతనవాదులు పెక్కండ్రు గలరు.

ధర్మ:—(తనలో) శకుని యన మాయాద్యూత కుశలుండు. నే నితనితో నాడితి నేని యోడుటయే ధ్రువము. ఇందుపాయ మేమి? ఇట్లగుఁ గాక (ప్రకాశము)

క., ద్యూతమన్నను ధనమిచ్చు ఖ్యాతిఁ దెచ్చు
రెండునుంగూడఁ బోఁగొట్టుచుండునొకటఁ
దనకుఁదానయిప్పని సేయఁదగునుగాని
యొకరికై యొండొరులు సేయుటుచితమగునె

ద్రోణు:—(తనలో) మొట్టమొదట జూదమే గర్హ్యమనిన ధర్మనందనుఁడు తుదకుఁ దన్మయుఁడైనట్టు లున్నాఁడు. అక్కటా! యిది యెంతదుర్వ్యసనము? (కోపముతో) ఛీ! ధర్మశాస్త్రములు తగులఁ బెట్టనా? ఇట్టిజూదముగూడఁ బుణ్యప్రదమఁట. ఇట్టివ్రాఁతలు వ్రాయువారి నేమనవచ్చును?

ఆ. వె. ద్యూతమాడువాఁడు దొంగయుఁ గావచ్చు
దొంగ చేయలేని దోషమేది?
దీనిఁదగులువాఁడు దెల్లంబు తక్కిన
వ్యసనములకుఁబోవువాఁడు కాఁడు.

దుర్యో:—అన్నా! నీ కీ సందియ మెందుకు?

క. నామేనమామ యోడిన
గ్రామములున్ దేశములును గనకంబును నిం
కేమైన నేనె యనుకొని,
యామోదము మీఱ నీకు నర్పణసేతున్.

శకు:—కౌంతేయాగ్రజా! అతఁ డెందుకు? నేను మాత్రము దరిద్రుఁడ నను కొంటివా?

తే. గీ. నాకు రాజ్యంబు లేదా? ధనంబు లేదా?
కామినులు లేరొ యశ్వముల్ కరులు లేవొ
ఓడుటయె నిక్క మేని నేనొసఁగ లేనె?
యాడగలిగిన నాడుమిట్లదర నేల.

భీష్ము:—ఓహో! ఈదుర్మార్గుఁడు క్రమముగాఁ బురికొల్పుచున్నాఁడే!

కర్ణు:—యమనందనా! గాంధారరాజు దుర్యోధనునికై ద్యూతమాడును. అందునోడిన యఖిలమ్మును నాతఁడే భరించును. అట్లు కానిచో నితడే వహించును. అందులకు నీతఁడు వెనుదీసెనేని,

క. నారాజ్యమిత్తు నంతకు, దీఱనిబుణ ముండెనేనిఁ దేజమ్మున నీ
ధారుణి నఖిలము గెల్చి య, వారణగతి నీకు నొసఁగువాఁడ నితనికై.

విదు:—సూతపుత్రా! యుత్తమక్షత్రియుల కేర్పడిన విషయమ్మున మనబోటులు ధన మొసంగుట యెట్లు? ఒసంగినను వారు గ్రహించుట యెట్లు? అదిగాక,

తే. గీ. తనకు నెనయైన ధృతరాష్ట్రతనయుకన్న
నితనిమామ గాంధార నృపేంద్రుకన్న
మిన్నవనిధర్మరాజు నిట్ మేటిజేసి
యాడునే? ద్యూత మింతయహమ్మ్మదగునె.

ఇది యిట్లుంచుము.

ఉ. ధాత్రిణి గెల్చినంటివి వృథా రుచియింపనివాక్కు లేల యీ
దారుణపుంబ్రతిజ్ఞ యలధర్మతనూజుని తమ్ములున్న చో
నేరు వచింప నేర్తురె ? జయింపరె వారలు, రాజసూయమున్
శూరతమై నొనర్పరె ? యసూయ భవత్ప్రముఖుల్ వహింప రే ?

భీష్మః:—కుమారా! పాంచాలీ పరిణయమునాఁటి పరాభవమునేని జ్ఞప్తికి దెచ్చుకో నేరని యతనిమాటలకు నీకింత కోపమెందుకు.

కర్ణః:—(కోపముతో) ఏమీ ? నీవు శూరతా ప్రసంగము దంభధర్మములు చెప్పుటనంటిదేయని యూహించుచుంటివా ? (ఏమోయుచు బోవును)

దుర్యోః:—(వారించి, కోపముతో విదురునిదిక్కై)

క. ఈసుగలవాఁడవని ని
న్నోసరిలన్ జేయ నెంచియును దండ్రికిన్నై
నేసైఁచి యూరకొందును
దాసీపుత్రుండె ? యితఁడు తగఁడె ? జయింపన్.

ధృత:—(తత్తఱపాటుతో) కుమారా ! ఎందుల కీసభ ? ఏమి జరుగుచున్నది ? అంతతో విరమింపుము. విదురుఁడు సర్వవిధములఁ బెద్దవాఁడు. నాకన్నను నీకుఁ బరమ పూజ్యుఁడు. అధిక ప్రసంగము కట్టిపెట్టుము. ప్రకృతము చూచుకొనుము. (విదురునిదిక్కై) తమ్ముఁడా! అతఁడు బాలుఁడు, నేనొకటియునీవొకటియుఁగాదు. వాని మాటలకు నాతోపాటు నీవును సహింపుము.

విదు:—సహింప కేమి ? సహించితిని; కాక, సహింపక చేసెడిదేమి ? (జనాంతికముగా) నీహితమే కాక లోకహితముం గోరి నీకొకటి చెప్పుచున్నాఁడను. దానియందలి యాథార్థ్యమును గ్రహించి పిదప నీచి త్తమువచ్చినట్లొనరింపుము.

చ. కొమరుఁ డటంచుఁ జూడకుము క్రూరుఁడు వీఁడు, నిజంబు రాజవం
శము లడఁగింపఁ బుట్టె మదిసంశయముం దెగఁ గోసి ప్రీతిమా

లము దిగఁద్రావి వీనిని బలాత్కృతిమై వధియింపు మంతతో
నమలినమౌ జగంబు, యశమబ్బు సహంబుఁ బరంబు నీకగున్.

వీఁడు పోయినను నీకుఁ దొంబదితొమ్మండ్రు కొమరులు గలరు. నే నెందులకో చెప్పితినని యోజించి యుపేక్షించితివేని,

ఉ. ఎల్లకుమారులున్ బడుదు రెల్లకులమ్ములు నాశమౌ జగం
బెల్ల జెడున్ సమస్తమున కీచెడుగే యగుమారకుండు, నేఁ
గల్ల వచింతునే? తుదకుఁ గాలమువచ్చినయప్పుడాఁపఁగాఁ
జెల్లునె? యిప్పుడిట్టిపని సేయుము కోయుము వీనికుత్తుకన్.

కర్ణు:—(జనాంతికముగా) సఖా! చూచితివా? మీతండ్రి యాదాసీపుత్రుని దురుపదేశమెల్ల చెవియొగ్గి వినుచున్నాఁడో! ఆబోధించెడి బోధన యెట్టిదియో;

సుయో:—(జనాంతికము) ఎట్టిదో మనమెఱుఁగమా? మనయుద్యమమ్మున కెల్లని భంగముకలిగింపు మని, లేదా, నిన్నును నన్నును జంపించి పాండవులకు రాజ్యమిమ్మనియైనను జెప్పఁగలఁడు. ఇం దతని తప్పేమి?

క. ఎంగిలిఁటులు మెసవుబానిస, వంగడ మని యెఱిఁగి వీనిఁ బరమాప్తునిఁగా
జెంగటికిఁ జేర్చుజనకుని, సంగతికిన్ వగవవలయు సంగడికాఁడా?

ఇప్పుడు మనమెవరితోడను గలహింపఁగూడదు. "కార్యార్థినః కుతో గర్వః" అనుట నీ వెఱుఁగనిది కాదు. ఎవరేమన్నను నాకై సయిరింపుము. (ప్రకాశము) ధర్మనందనా! మధ్యమధ్య లేనిపోని ప్రసంగములచేఁ గాలము వృథయగుచున్నది. నానిమిత్తమై గాంధారరాజు ద్యూతమాడుటకు నీవంగీకరించితివేని ద్యూతము ప్రారంభమగును; లేదా, నీవతనికి నోడితివనియనుకొందుము.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

ఆ. వె. శకుని కెంతయెంత సామర్థ్యమున్నను
నాకు నందొకింత లేకయున్న

నాడఁబూనినచ్చి యువల కూరకపోవు
నంతనీచుఁ డొక్కో ? యమసుతుండు !

భీష్మ:—(తనలో) ఔరా ! యెంతటినీతిమంతున కెట్టియావేశము గలుగుచున్నది ?

ద్రోణు:—(తనలో) ఇప్పుడితఁడు తన్నే తాను గుఱుతించునట్లుఁ దోఁచదు.

క. పానాసక్తులు నబలా
ధీనులు మృగయులును గొంత యేగినపిదపన్
మే నెఱుఁగుట కల దకటా !
మానరు జూదపులు దాని మరణము దనుకన్.

శకు:—(తనలో) ఇతఁడితరు లెన్ని యంతరాయ ప్రయత్నము లొనర్చి నను దుదకుమన కే యనుకూలుఁ డైనాఁడు. ఇఁక నాలస్యము చేయ రాదు. " ఆలస్యాదమృతంవిషం " (ప్రకాశము) రాజా ! నీవు నా కన్నను సమర్థుఁడవే. సంశయ మేమి ? ఇదిగోఁ బాచికలు. ముందు నీవే మొదలిడుము.

ధర్మ:—(పాచికలు పుచ్చుకొనును)

దుర్యో:—(సంతోషముతో) ఇదిగోఁ బందెము. (రత్నఖచితములగు మురుగులు తీసి యక్కడ నుంచును.)

ధర్మ:—(పాచికలు వైచును.)

దుశ్శా:—(తొందరగాఁజూచి) గెలుపు మనది. (విచారముతో) కాదు కాదు.

ధర్మ:—(సంతోషముతో) మరల నొడ్డుఁడు.

శకు:—(జనాంతికము) కుమారా ! సంశయింపకుము. మొట్టమొదట నతనికిఁ గెల్పుగలిగించుట యెందుల కనుకొంటివి ? మఱింతయాదరము హెచ్చించుటకుఁ జుమా ! ఇది ద్యూతజ్ఞుల రహస్యము.

దుర్యో:—స్వారాష్ట్రమును దప్పఁ దక్కిన యావత్తు ధనమును నొడ్డితిని.

ధర్మ:—మంచిది. (పందెము వేయును.)

శకు:—గెలుపుమాది. పాచిక లిటు తెమ్ము, ఒడ్డుము.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో) నాయావద్రాజ్యమును నొడ్డితిని.

శకు:—సమ్మతించితిని (పందెము వేయును)

విదు:—(ధృతరాష్ట్రునితో) అన్నా ! చూచితివా ? సుహృద్ద్యూత మెంతవఱకు వచ్చినదో ?

ధృత:—(విననియట్లు నటించును.)

దుశ్శా:—(సంతోషముతో) మామా ! పందెము మనమే గెల్చితిమి.

శకు:—(తనలో) ఇక్కడికి నామేనల్లునిచింత తీరినది. (ప్రకాశము.) ధర్మ నందనా !

క. ఓడితివి సర్వరాజ్యము, నేఁడిఁక నొడ్డంగ నేది నీకున్నది ? యిం
కాడుట చాలించెదవో?, యాడెదవో? యేదియే నుపాయము కలిమిన్

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

మ. బహుదర్పోద్ధతుఁడైన నీలు ననిలో భంజించి యున్ జంభకు
న్నిహతుం జేసియు శూరసేననృపతి న్నిర్జించి పాండ్యుల్ జయా
వహు నోడించి యనేకులన్ బ్రబలులన్ వారించి నాచేత నే
సహదేవుం డొనరింపజేసె. మఖ, మాసత్త్వాఢ్యు నిం దొడ్డితిన్.

శకు:—అట్లయినచో నిదిగోఁ బందెము వైచుచున్నాను. (పాచికలు చూచి) మేమే గెల్చితిమి. ఇఁక నేమి యొడ్డెదవు.

ధర్మ:—(ఆవేశముతో)

ఉ. ప్రాకటశౌర్యదర్పులగు బర్బరమాళవదేశ వాసులన్
వీఁక నదల్చి పుష్కరవనీగతదుర్మదులన్ జయించి దు
ర్లీకుల దత్తకాదుల హరించినసున్ మఖఁ గా నొనర్చు సు
శ్లోకు ద్విషద్విషాహినకులు న్నకులుం బణ మిందు వైచితిన్.

శకు:—(పందెము వైచిచూచి) మేమే గెల్చితిమి. (ఎకసక్కెముగా) రాజా ! సవతితల్లి కొమరు లనియా యేమి ? మాద్రేయుల నొడ్డితివి.

ధర్మ:—గాంధారరాజా! నీ కపటకళా చాతుర్యము నే నెఱుఁగనిది కాదు.
అంతలోఁ గట్టిపెట్టుము? (ఆవేశములో)

మ. భగదత్తుక్ నగభేదిమిత్త్రుఁ డని సంభావించి కాశ్మీరుఁ బౌం
డ్రుఁ గులూతాధిపు విష్వగశ్వుని సుధన్వుం బోర నిర్జించి శ్వే
తగిరీశుం బోఁగ రేదఁ జేసి మిగులం దర్పించి నాచే మఖం
బొగిఁ జేయించిన పార్థుఁ డిందు బణమై యున్నాఁడు నాయానతిన్.

శకు:—(మరలఁ బందెమువైచి) రాజా! మేమే గెల్చితిమి చూచితివా!

ధర్మ:—(ఆవేశములో)

మ. శిశుపాలుం బశుపాలునిం బలె జగీషించెం జరాసంధునిం
గృశునిం జేసి వధించె నియ్యనఘుచేఁ గీడ్వడ్డ యుక్కీలనా
వశమే? పేర్కొన, రాజసూయమున కెవ్వాఁ డయ్యెఁ బ్రేరేపకుం
డశనిప్రాయుఁడు భీమసేనుఁ డిటఁ దా నొంగాక పందెంబొగిన్.

శకు:—(పందెమువైచి) ధర్మనందనా! మాదే గెల్పు.

ధర్మ:—(ఆవేశములో)

చ. తెలిసినమూర్ఖుఁ డంచు జగతీతల మెల్లను గేలిసేయ న
ప్పలుకులు సైఁచి ద్యూతపు నెపమ్మున సర్వము గోలుపోవు కా
వలుఁడు యమాత్మజుం డిచటఁ బందెముగా నియమింపఁగాఁ బడెన్
దలఁగనిదుష్టదైవము కతమ్మున నెమ్మనమాఁప నేరమిన్.

శకు:—(పందెమువైచి) ఇదియును మమ్మే గెలిపించినది (ఎకసక్కెముగా)
ధర్మనందనా!

ఆ. వె. మీకు నేగురకును మిక్కిలి ప్రియురాలు
యాజ్ఞసేని నొడ్డకకట! నీవ
నిన్ను నొడ్డుకొంటి వన్నలినాక్షిని
నొడ్డి యొడ్డు గెలుతు వేమొ మరల.

అట్లొడ్డితివేని మేమింతకు మున్ను గెల్చిన నీయావత్తుసొత్తును బణ
ముగా వైచెదము.

శకుని:—(యోజించి తనలో) కానిమ్ము, చెడ్డకాపురమునకు ముప్పేమిటి?
(ప్రకాశము)

చ. పరమపతివ్రతామణి నపారగుణాకరఁ బాండుపుత్రసం
సరణమహాబ్ధినౌక నభిజాత నయోనిభవ న్మహాయశ
స్స్ఫుర ననవద్యలక్షణఁ బ్రసన్నహృదంతర ద్రోవదిన్ దురో
దరమున నేఁడు పందెముగ ధర్మతనూభవుఁ డొడ్డినాఁ డహో !

శకు:—(పందెమువైచి) ఇదియును మేమే గెల్చితిమి. (అందఱునునివ్వె
ఱఁపడిచూతురు)

(దుష్టచతుష్టయము సంతోషము సూచించును.)

దుర్యో:—(విదురునిదిక్కైచూచి) విదురా! నీవుపోయి మాకు దాసియైన
పాంచాలిఁ దోడ్కొనిరమ్ము. ఇకఁ ముందు తానొనరించుపనుల నేర్ప
ఱించి మీయందఱి సమ్ముఖమ్మునన వినిపింపవలయును.

భీము:—(కోపము సూచించును.)

విదు:—(మండిపడి) ఓయీ! కురువంశోద్ధారక!

క. చెడిపోయెదుసుమ్మీ దుం
దుడుకింతగఁ దగదు సాధ్వి ద్రోవది తా నె
క్కడ? నీవెక్కడ? నేనె
క్కడ? తరతమభావ మింతగా నెఱుఁగుదువే?

నీ వేమనినను నాకుఁ గోపము లేదు గాని యటుఁజూడుము (భీము
నిర్దేశించి)

చ. అతని నెఱుంగుదే? జగమునంతయు నొక్కట మ్రింగఁజాలు ను
న్నతుఁడకటా! కడుం బసితనంబు నిను న్బలవంత పెట్టి యి
ట్టితులువవృత్తుల న్గఱపెడి న్జెడిపోతివి పార్థు లేడ? నీ
మతమున దాస్యము న్నలుపుమా టది యేడ? దురుద్ధరం బహో!

ధృత:—(ఎఱుఁగనట్లుగా) తమ్ముడా! ఏమి జరిగెను? ఎవరెవ రేమేమి
యొడ్డిరి?

వికు:—(అనాకర్ణితముగా)

క. మిత్రద్యూతంబని నుడి, శ్రితులఁ బాంధులను బిల్చి ప్రేరేపి తుదిన్
శత్రుత్వము సాధించు న, పాత్రుని నిను దైవమెట్లు పరిపాలించున్?

దుర్యో:—(తనలో) ఇతఁడెప్పుడును శత్రుపక్షములోని వాఁడే; మనమి తనితోఁ జెప్పనేకూడదు (ప్రకాశము) ఎవఁడురా, అక్కడ?

ప్రాతిగామి:—(ప్రవేశించి) జయము జయము. ఏమియాజ్ఞ?

దుర్యో:— ప్రకృతమ్ము తెలిపి ద్రౌపది నియ్యెడకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

ప్రాతి:—(నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి) అయ్యా! మీయాజ్ఞఁ దెల్పఁగా నామె యిట్లనియె.

దుశ్శా:—ఏమనియెను?

ప్రాతి:—"భార్యను జూదమం దోడిన మహానుభావుఁ డిప్పటి కెన్నఁడును వినఁబడఁడు. అయినను దనోడి నన్నోడెనో? నన్నోడి తనోడెనో? కనుఁగొని మరలరమ్ము. అప్పుడవసరమైనచో నేను వచ్చెదను" అనియెను.

ధర్మ:—(తలవంచుకొనును)

దుర్యో:—సరే, ఈధర్మసందేహము తానిక్కడికే వచ్చి చెప్పుకొనినచో సభ్యులు తీర్చెదరు రమ్మని చెప్పుము; పొమ్ము.

ప్రాతి:—(పోయి మరలవచ్చి) అదిగో నాయమ చనుదెంచి యాకురువృద్ధుల వెనుక నున్నయది.

దుర్యో:—అక్కడ నెందుకునిల్వవలెను? ఇక్కడికే రమ్మనుము; పొమ్ము.

ప్రాతి:—(నిష్క్రమించును.)

దుర్యో:—(చూచి జనాంతికము) తమ్ముఁడా! వాఁడు భీమసేనునికి వెఱచునుగావున

క. నీవరిగి తోడితెమ్మది
కేవలముం గులటయాటఁ గిల్బిషమనిశం

కావిలుఁడవు కాకు మహాో!
యేవురు పతులుండి సాధ్వి యెట్లగునోక్కో?
దుశ్శా:—(జనాంతికము) అన్నా! ఈపన్నుగడ కుంతి యెందులకు బన్ని
నదనుకొంటివి? తన్నుఁగోడ లెప్పుడేని యాక్షేపింప కుండుటకుఁ
జుమీ! (ప్రకాశము) ఇదిగో త్రోడి తెత్తును. (కొంతవరకు జని తనలో)
నన్నుఁజూచి యెక్కడికో పోవుచున్నదే!
ఉ. ఎక్కడికేగె? దింక మగలేవురు నాకుఁ గలారటంచుబల్
సిక్కెదు విజ్ఞవీఁగెదవు నేఁడు మదర్ధమనైతి వోసి! నీ
కక్కసమెల్ల బోనడచుకాలము వచ్చెనులే యిఁకేటి? కీ
తక్కులు దాసినైతివిగదా? పనిచేయుము చెప్పినట్లుగన్.
లేదేని నీమానప్రాణంబులు దక్కవు. దుశ్శాసనుండు చండశాస
నుండని యెఱిఁగి మసలు కొనుము. (నిష్క్రమించును.)

(తెరలో)

నేనేకవస్త్రను, రజస్వలను, దూరముగాఁదొలఁగుము. ఇట్టియెడఁ
నేను గురుజనస్థానం బగు నాస్థానంబున కెట్లు రానయ్యెడిని?
కర్ణు:—(దుర్యోధనునితో జనాంతికము) సఖా! చూచితివా? ఎంతలో
నెట్లు బొంకు చున్నదో!
దుర్యో:—అట్టిబొంకులకు మనదుశ్శాసనుఁడు పాటించువాఁడు కాడు
గదా? వినుము తగిన యుత్తరమునే చెప్పుచున్నాఁడు!

(తెరలో)

ఆ. వె. ఏకవస్త్రవేమి? యేకవస్త్రవె యాదు
కాక విగతవస్త్రగావుగాదె?
దాసి కిన్నివగలు తగవు నీటక్కరి
తనము మానిరమ్ము తడయకిపుడు.
(శిరోజములు పట్టుకొని యీడ్చికొనివచ్చును. భీష్మాదులు తలలు
వంచికొని విచారింతురు.)

ద్రౌప:—(శోకముతో) ఓహో! కురువృద్ధులారా! ధర్మనందనుండు దైవవశమ్మున నన్నోడినను నోడుఁగాక. మీయట్టి వివేకులుగల సభలోనన్ను నీడ్పించి పరాభవింపఁజూచి యూరకొనుట తగవేకదా?

భీము:—(విచారముతో) అన్నా! ధర్మనందన!

క. ఓడితివి మమ్ము నలువురఁ
బాడియె వీరేమి మనల బాధింతురు? పూఁ
బోఁడిం ద్రోవదిఁ బణ మిడీ
యాడుదురే? యెందుగలదె? యవివేక మిటుల్.

(కోపముతో) ఇయ్యెడల ని న్నేమిచేసినను దోసము లేదు. నీబాహువులు తగులఁబెట్టినఁగాని నాకీకోపము తీరదు.

అర్జు:—(వారించి) అన్నా! శాంతింపుము.

క. ఆడెడిది జూద మందుం, బాడియెటుల్ శోచు? ధర్మవర్తను డితఁడే
జాడ జనునదియ ధర్మము, కూడ దనం జాలునంత కోవిదుల మొకో?

వికర్ణ:—ఓహో! సభాస్తారులారా!

ఉ. అందఱు నాఁడువాండ్రు గలయట్టిరె యిట్టిసభ న్సతీమణి
న్నిందితఁ జేయఁగానగునె? నీచులమే? తినమొక్కొ? యన్నముం
బందలకేని యిట్టికృతి పాడియె? లోకము మెచ్చునే యశం
బొందెడి వారికిం జనునొకో? యిటు లూరక చూచుచుండుటల్.

కర్ణు:—కుమారా! యనేకులు పెద్దలున్నయెడ నీకీయధిక ప్రసంగమెందుకు? ఇంతకును నియ్యది పతివ్రతయైనచో నీవన్నట్టు నిప్పని యధర్మమే కావచ్చును. కులటలయెడ నిట్టి నీతులతో నవసరముండదు. మిన్నక కూర్చుండుము.

వికర్ణ:—తండ్రీ! యిప్పట్ల గురువుల కెదురాడక తప్పక వచ్చుచున్నది.

తే. గీ. ధర్మసూక్ష్మమ్ము లెఱిఁగెడి ధన్యులన్న
దొరకరెక్కడనో కాని ద్రుపదపుత్రి

కులటయే యనుకొంద మక్కలట కేని
మానవంతులొప్పుకదా ! మానహాని.

కర్ణు:—(కొంచెము కోపముతో) అంతతోఁ జాలింపుము. పుంశ్చలికి మానహాని యొకరుచేయుటయెందుకు ? తనంతనే సిద్ధించుచున్నది. తెలిసియుఁ దెలియని ప్రచారములు గట్టిపెట్టుము.

మర్యో:—తమ్ముఁడా ! పాండవులయు ద్రోవదియొక్కయుఁ బుట్టమ్ము లొలువుము.

(పాండవులు తమ పైవస్త్రమ్ములుదీసి యొక్కెడ నుంతురు.)

దుశ్శా:—(ద్రౌపది పైఁటకొంగు పట్టుకోఁబోగాఁ నామె తొలఁగించి చనఁగా నతఁడు వెంటనంటి చీరలాగును)

ద్రౌప:—

మ. కరుణాదూరత నూరకుండి రయమో గాంగేయముఖ్యుల్ మహా
పరిభావమ్మున కోర్వరామిఁ దలలన్ వక్షమ్ములోఁ గ్రుక్కిదు
ర్భర దీనస్థితి నున్నవారలు పతుల్ రావే ననుంబ్రోవవే !
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁగృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా:—(తనలో) క్రింద నొకచీరయున్నదే ! (మరల చీరలాగును)

ద్రౌప:—

మ. తరుణీరత్నముగాదొ ? యాసిరి ప్రమాదంబెప్పుడుగా జెందదో ?
త్వర నీకుం దగఁజెప్పిపంప దదియేబాగంచు లోనెంచెనో ?
సరి యామాటలకేమి ? చెల్లెలని యిచ్చగొంత చింతింపుమా,
శరణం బెవ్వరులేరు నాకునిఁకఁ గృష్ణా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా:—(యథాప్రకారముగా నుండుటఁజూచి మరలఁ జీరలాగును.)

ద్రౌప:—

మ. గిరికేలం ధరియించి గోపకుల రక్షింపంగలేదే ? వడిన్
గరిఁగాపాడఁగలేదె ? చక్రమున నక్రమ్మున్ విదారించి, ని

మక్రుకాదృష్టిని నన్నుఁ జూడఁ దగవా? కాపాడవా? సోదరా!
శరణం బెవ్వరు లేరు నాకునికఁ గృష్ణా! దీనసంరక్షణా!

దుర్యో:—(కర్ణునితో) సఖా! చూచితివా? ఈబంధకి చాతుర్యము. ఎన్నివస్త్రమ్ములిమిడ్చి కట్టికొన్నదో!

కర్ణు:—ఇది కడువిచిత్రముగా నున్నది. (యోజించి) ఇన్నివస్త్రమ్ములిమిడ్చి కట్టికొన్నదనుటకును దోఁచకున్నది.

దుశ్శా:—ఓసీ! పంచభర్తృకా!

గీ. ఎప్పుడుగాని యసత్యమ్ము నెఱుఁగఁడనుచు
నీదుభర్తను వర్ణింత్రుగాదె? జనులు
అట్టివానికి భార్యవై యెట్టులంటి?
యేకవస్త్ర నటం, చిన్ని కోకలుండ.

భీష్ము:—(తనలో) ఓహో! ఆపద్బాంధవుఁడగు శ్రీకృష్ణునిదయ ద్రోవదిని గాపాడినది (ప్రకాశము)

ఉ. ఎందుకు నేను గల్గి? మఱియెందుకు ద్రోణుఁడు గల్గి? యక్కటా!
పంద విచిత్రవీర్యజుఁడు పాపి తనూజులఁ గా దనండు వీ
నిం దనుమన్ వలెఁ బ్రియసుని న్నను ద్రోణునిగాదటంచు నీ
నిందితమైనజూద మవినీతుఁడు తా నిటు సమ్మతించు నే?

(కత్తి దూసి ధృతరాష్ట్రునిపై కదుగఁబోవ విదురుఁడు వారించును)

ధృత:—తమ్ముఁడా! యేమిజరుగుచున్నది? ఎందులకాకలకలము?

భీము:—(కోపముతో) ఓయీ! నీకుఁ గన్నులు గానరావు గాని చెవులు వినరావా? పాంచాలి పెట్టుకొన్న మొఱ్ఱవినియును, విననియట్లు నటించుచున్నావుగా? కానిమ్ము.

శా. పిన్నల్ పెద్ద లనేకు లున్న సభలోఁ బెంపేది దుర్మార్గుఁడై
వన్నెల్ వాపియు సుంత చూడ కకటా! పాంచాలి నీరీతిగా
బన్నం బందగఁ జేయు నీఖలుని నిర్బంధించి వక్షస్థలం
బు న్నేనై పగిలించి శోణితము నామోదంబుమైఁ ద్రావెదన్.

ఈదుశ్శాసను నిట్లు చేయునైతినేని,

క. అధముండ జడుఁడ బూర్వపుఁ, బృథివీశులగతికిఁ దప్పువెకలిని దుష్ట
ప్రథమావతారమూర్తిని, పృథాసిహాంతకుఁడ నింక వెయ్యేమిటికిఁ.

మహా్యే:—(తనలో) అధముఁడవే కాకున్నచో భార్యకట్టి యవమానము
జరుగుచుండ నెందుల కూరకొందువు ? నీమాటట్లుండ నీభార్య యనే
కవిధములచే నధమురాలైనదిలే.

విదు:—అన్నా ! యెందుల కిట్లు తెలుఁగనట్లు నటించెదవు ?

తే. గీ. చెప్పలేదె ? వికర్ణుండు చెవులు లేవె
అతనిపాటియోగ్యుండు ధీయుతుఁడు జ్ఞాని
యీసభనొకండుగలఁడె ? నీయిష్టమింక
కురుకులమడంగె జూదంబు జరుపునాఁడె.

నీకొమరుండు దుశ్శాసనుండు ద్రోవదిం బలాత్కరించి చీర లొల్చు
చున్నాఁడు. అందులకు సుయోధనాదులు సంతసించుచున్నారు.

దుశ్శా:—(తనలో) అక్కటా ! విప్పి విప్పి విసువెత్తినది. చీరలరాసులు
పర్వత ప్రాయములుగా నైనవి ! ఇఁక నేమిచేయుదును ?

ద్రౌప:—(దుఃఖముతో) అక్కటా ! ధర్మజ్ఞులారా ! అట్టి ద్రుపదమహా
రాజునకుఁ బట్టినై పరాక్రమైకధనులగు సోదరులకుఁ దోఁబుట్టువునై,
విపక్షగజహార్యక్షులగు పాండవులకు ధర్మపత్నినై యేనిట్లుపరిభవం
బందుచుండం జూచి మీరందఱును మిన్నకుండెదరుగా ! ఇది యేమి
న్యాయము ? పోనిండు నేను వీరికి దాసి నేమొ తెల్పుఁడు ? దాసినే
యనుకొండు. అయినచో నిట్టి పరాభవ మొందఁదగిన కార్యమేమి
యొనర్చితిని ?

భీష్మ:—(విచారముతో) అమ్మా ! ద్రుపదరాజనందని !

ఉ. చచ్చినవానిపోల్కిఁ బెలుచన్ మతిపోయిన వానిమాడ్కి నే
నిచ్చటనుంటి నీశ్వశురుఁ డేమనుకొంటివొ ? నాలిముచ్చు బల్

కుచ్చితుఁ, డెందుకీవు మముఁ గోరెదు? ధర్మము చెప్పుమంచు నీ
దృచ్చరితుండు ధర్మజుఁడు దానిది సెప్పనలేఁ డతీమణీ.

నీ కేమియుం గొదవ రానేరదు. ఇక్కురువంశ నాశనమ్మునకై
యీదురోదరంబేర్పడినది.

కర్ణు:—(ఎకసక్కెముగా)

తే. గీ. తరుణి? యుమ్మడిగొడ్డుచందమున నిదుమ
పాండవలసెను బతులింక యుంటఁజేసి
ఏమి సార్థక్య మిందఱు హీనులుండి
తగినవారునొండొక్కరుఁ దగులుకొనుము

దుర్యో:—(విలాసముగాఁ జూచి తనతొడఁ జూపించును.)

భీము:—

ఉ. తొడఁజూపించెదురా దురాత్మ! తులువా! ద్రోహీ! కులఘ్నా! జడా!
వెడఁగుం బోక లడంపఁజాలదొకో? యీభీముండు, కామానలం
బుడిపింతు న్నిను మోరిపాపి! గదచే నూరుద్వయంబుం బొడిం
బొడిగా జేసినయప్డు దేడ్చెదవులే పోల్పేది బల్ పేదవై.

(మండిపడి మీఁదికురుకఁబోవును.)

భీష్మ:—కుమారా! యిది సమయముగాదు, శాంతింపుము.

అర్జు:—అన్నయ్యా! శాంతింపుము.

ద్రోణు:—కుమారా! పవమాననందన!

క. కురుకులము నశించుటకై
దురూహలు జనించె నిట్లు దోర్బలమునకుం
ధటికాదు ధర్మనందను
మరియాద న్నిలుపు మయ్య మముఁ గనిమైనన్.

ధృత:—(తనలో) అక్కటా! నాకొమరు లెంత దుర్మతులైరి? సుహృ
ద్భ్రాత మెంతవఱకు వచ్చినది? ఇఁక నేనెట్లు లీ యుపద్రవము వారిం

తును ? (యోజించి) ఇట్లగుఁగాక. (ప్రకాశము) నాయనా! సుయో
ధనా! ఏమి యీ యాగడము.

ఉ. ఏఁడులు హెచ్చునంతకొలఁది నేవపుబుద్ధులు నీకు హెచ్చెనా
నాఁడె నశింపఁజేసెదవె? నాకులశీలము లెల్ల ? సుంతమో
మోడక ద్రోవది న్సతి నయోనిజ నింత యనాదరింతె! యీ
కూడని చెయ్వు లెట్టులొడఁ గూడెనురా? చనురా మదంతముల్.

క. కడు యోగ్యు లైన పాండవు
లిడుమలపాలైరి నీవు హేతువుగ, నిఁకే
నుడుగుము దుండగపున్నడ
వడి పచ్చనికొంప మాపఁ బాడియె పుత్రా!

(పాంచాలిదిక్కై) అమ్మా! ద్రుపదరాజనందని!

క. ఎఱిఁగియు నెఱుఁగని తులువల
దురాత్ములను దుండగులను ద్రోహులమమ్ముల్
భరియింపుమమ్మ నాసుతు
తిరస్కృతిన్ మఱవుమమ్మ తేఁకువకలిమిన్.

ఈతప్పునకై నీకెయ్యది యిష్టంబయ్యెదియ నుడువుము. చేయుటకు
నిచ్చుటకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడను.

ద్రౌప:—అట్లు వర మొసంగెద వేని ధర్మపుత్రుని దాస్యమువలన విముక్తుం
జేయుము. దానిచే నయ్యనఘుకొమరుండగు ప్రతివింధ్యునిఁ గురుకు
మారులు దాసపుత్రుండని యాక్షేపింపకుందురు.

ధృత:—ఇచ్చితిని. మఱియొండు గోరికొనుము.

ద్రౌప:—ధర్మనందనుతమ్ములు తమతమ శస్త్రాది సాధనమ్ములతో
దాస్యమువలన విముక్తులగునట్లొనరింపుము.

ధృత:—ఇచ్చితిని, మఱియొండు గోరుము.

ద్రౌప:—ఇంతకన్న క్షత్రియసతికి నధికారము లేదుగదా!

ధృత:—అమ్మా! నీయోరిమికి సంతసించితిని. నీవుకోరకున్నను నేనే యిచ్చుచున్నాను. కైకొనుము!

తే. గీ. ద్యూతమున నేఁడు ధర్మజుండోటువడిన
యెల్లరాజ్యమునొక్కింతయేని మిగుల
కుండ నీకిచ్చితిని మోదమొందుమమ్మ
దుస్సలయొకండు నీవొండె? ద్రుపదపుత్రి!

శకు:—(జనాంతికము) కుమారా!

తే. గీ. ఎంతకష్టించి తెచ్చిన నేమిఫలము?
వమ్ముచేసె మనపరిశ్రమమ్ము రాజు
కోరకుండఁగనేయిచ్చెనూరకీతఁ
డోకఁడుగణియింప గుణియించు నొక్కఁడకట!

దుర్యో:—(జనాంతికము) అవును; ఈవృద్ధులమూలమున ప్రయత్నము లన్నియు నిట్లనే యగుచున్నవి. (యోజించి) ఎవరొప్పుకొన్నను నిందులకు దురభిమాన గ్రస్తుండగు భీమసేనుండు మాత్ర మొప్పి కొనఁడు.

దుశ్శా:—అవును, నీవనినట్లేకాని యొకవేళ నాతడును నొప్పుకొన్న చో నుపాయమేమి?

శకు:—ఉపాయమున కేమున్నది? తిరిగియు జూదమని పిలిచిన ధర్మ జుఁడు వెనుతీయువాఁడుకాఁడు. అయ్యెడ నింకొకయుక్తి పన్నుదము.

ఉ. ఓడినవారు కానలన యుండవలె న్బది రెండు నేఁడు, లో
కేకఁడతిగూఢవర్తనమొయిం జరియింపఁగ నొప్ప నయ్యెడన్
జాడయెఱుంగ వచ్చినఁ బునర్వనవాసము గూఢవాసమున్
బాడికిఁ దప్పకుండ సలుపన్వలె నిద్యది పందె మియ్యెడన్.

అని యేర్పఱచి యోటుపఱచి యడవులకుఁ బంపుదము.

కర్ణు:—ఇది కడుఁజక్కనియుపాయమే కాని నన్నడిగితిరా—

ఉ. పోరిజయించి రాజ్యమును బొందుద మయ్యది కీర్తినిచ్చు బెం
పారును దానఁ దేజము, సమస్తజగమ్మును మెచ్చు నెవ్వరు
న్నోరు మెదల్పలేరు శమనుం డెదురైన నదల్చి గెల్చి ని
వ్వారొకలెక్కయె యొక్కొ ? విలువట్టుట కేమిఫలమ్ము ? భూవరా ?

శకు:—నీవు చెప్పినది తుట్టతుదకాచరింపఁ దగినయది కాని ప్రప్రథమమున నేతగినదికాదు. మనమిప్పు డియ్యెడనుండి యీసంగతులు వింటిమేని వృద్ధరాజుకృత్యమ్మునకు సమ్మతించినవారమగుదుము. కావునఁ బోవుదము, పదుండు. (దుష్టచతుష్టయమును, వికర్ణుఁడును నిష్క్రమింతురు.)

ధృత:—తండ్రీ ! ధర్మనందన !

క. నీవు కడు మంచివాడవు
కావలుదై నాకొమరులు కావించుపరీ
భావము సైఁపుము రాజ్యము
ద్రోవది కిచ్చినవరమ్ము గ్రోవన్ గొనుమీ.

క. మోఱకులతప్పు లన్నియు
ధీరులు సయిరింపవలయుఁ దెలియదు తన కె
వ్వారలు సెప్పిన వినఁడు కు
మారుఁడు నాకెల్లగతుల మారకుఁ డయ్యెన్.

ఏమి సేయుదును ? నీవు నాయందుఁ గడుభక్తుండవు. నీ కెగ్గుగలిగెఁ గదా ! యని విచారించుచుంటి. నన్నుంజూచి నాకొమరులయెడఁ బగ దిగఁద్రావి యథాపూర్వముగ నింద్రప్రస్థపురమునకుం జని రాజ్యం బేలుకొనుము.

ధర్మ:—జనకునాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁడను.

భీము:—(కోపముతో)

మ. కొఱవిం గాల్చుచు నీరమున్ జిలుకునీక్రూరాత్ము వాక్నైపుణిన్
బరిభావంబు దలంపకే శిరము నూఁపం జెల్లునే ? దీనసం

బరముంగన్లైనె? యింతదీనదశయే? భార్యాకృపాసంభృత
స్థిరనేలించునె? భీమసేనుఁ డకటా! సిగ్గేది ధర్మాత్మజా.

ఉ. ఉత్తమమధ్యమాధమము లొక్కటికొక్కటి తీసిపోవు నీ
విత్తములందొకండు తనవృత్తికిఁ గైకొనఁ జెల్లుగాక స్త్రీ
విత్తముసత్తముండును వివేకియు నౌ యమనందనుండు దా
నత్తికి నత్తునంత యధమాధముఁడే? మృతులైరె? సోదరుల్.

అర్జు:—అన్నా! ప్రకృత మీసూచన యెందుకు? భార్యకృపచేత నని
యేలయనుకోవలెను? ఆర్యకృపచేత నని యనుకొందము. భవితవ్య
మెట్లుజరుగునో అట్లే జరుగును. పోవుదముపదుండు (పాండవులు సతీ
సమేతముగా నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు:—రాజా! తుదకు మంచిపని చేసితివి. ఈకారణమున నీకులగ్ను
గలుగుఁగాక. (తెరలో) దుర్యోధనమహారాజుగారు తండ్రిగారితో
నేదియోయోజించుటకు వచ్చుచున్నారు గావున సభ్యులందఱును
జనుఁడు.

(ద్రోణభీష్మాదులు నిష్క్రమింతురు.)

దుర్యో—(ప్రవేశించి) తండ్రీ!

క. నీ కేమి వెఱ్ఱి యెత్తెనె?, యాకొడలియందుఁ బ్రేమ మంతగ్గలమే?
యేకారణమున రాజ్యం, బాకులటకు ధార వోసి తకటా! చెప్పుమా.

ధృత:—(తనలో) అప్పుడే పోయి యెవరో యీసంగతి వీనికిఁజెప్పినారే!
(ప్రకాశము) నాయనా! ఈయకన్న నాభీముని ముందు బ్రతుక
వశమటోయీ!

దుర్యో:—మంచిది; ఆభీమున కిప్పుడు మాత్రము మంచివారమైతిమా?
ఏకారణముననో చిన్నప్పటినుండి మేము పరస్పరవైరులము; అదిగాక.

ఆ. వె. కొఱవి వెట్టి నెత్తి గోఁకికొన్నవిధానఁ
బాము నింట నుంచుపగదిఁ బాండు

పుత్రకులను బరమశత్రుల రాజ్యము
నందయుంచు టెట్లు? లర్హ మకట!

ధృత:—(తనలో) వీఁడెట్లును వృద్ధినొందువాఁడు కాఁడు. నే నేమి సేతును? (ప్రకాశము) అప్పటికి నాకుఁ దోఁచినచందమున వృద్ధస మ్మత మగుగతి నట్లుచేసితిని; ఈమాటకు నే నన్యథా సంచరింప వీలులేదు. పయిననీయిష్టము.

దుర్యో:—అట్లయినచో వారల నింకొకపరి జూదంబాడుటకుఁగాఁబిలి పింపుము.

ధృత:—(తనలో) అక్కటా! యేమి చేయుదును? (ప్రకాశము) తిరి గియుఁ బాంచాలిని బరిభవింపవలయు ననియేనా?

ఉ. అన్నకు నోడి భీముఁడును నర్జునుఁడున్ గవలున్ సతీమణిన్
బన్నముసేయునప్డు మిముఁబందల నొప్పరికించి రింక వాం
డ్రన్నను గిన్ననుం దలఁప కాగ్రహవృత్తి మెయిన్ గడంగి మీ
యున్నతి రూపుమాపుదు రహో! యిపు డేటికి జూద? మాత్మజా.

దుర్యో:—చేసినపనియే చేయుటకు నేనంత వెఱ్ఱివాఁడ ననుకొంటివా యేమి?

క. ధనసంబంధమ్మును స్త్రీ, జన సంబంధమ్ము రాజ్యసంబంధము లే
కనివార్య మైనవేఱొక, పనిపణముగఁ జేసి యందువ ర్తింతు మొగిన్

ధృత:—అట్లయినచో మీతల్లితో యోజించి పిలిపింతును. ఇప్పటి కీవిచారము కట్టిపెట్టుము. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గద్య
ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ
జ తు ర్థా ం క ము.

పాండవ ప్రవాసము

పంచమాంకము

(అంత నొకదాసి ప్రవేశించును.)

దాసి:—(తనలో) నాయొడయురాలగు నూర్వశి యర్జునువిడిది కరిగి యతఁడేమి యొనర్చుచున్నాఁడో చూచిరమ్మనియెఁ గావున నరసిపోయెద. (పరిక్రమించి యాకాశముఁ జూచి) అప్పుడే భగవంతుఁడగు చంద్రుఁడుదయించినాఁడు. ఇఁక నాలస్యమొనరింపఁదగదు. (పరిక్రమించిచూచి) అదిగో నర్జునుని యనుచరు లటుపోవుచున్నారు. వారివలనఁ దెలియకున్న పిదప నాపెం దీసికొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశకము)

(అంత నూర్వశి చెలికత్తెతోఁ బ్రవేశించును.)

ఊర్వశి:—(తనలో) మనోరథము నెఱవేఱెడినా? నెఱవేఱకేమి? ఇందులకొక సూచన గన్పట్టుచున్నది. ఏమన, ఇంద్రుండు తనకుఁ దానయై "చెలీ! నీవీ రాతిరి నాకొమరు కేళీగృహమున కరుగు" మని యాజ్ఞాపించెఁగదా ? (సంతోషముతో) చిరకాలానురక్తనగునాకిది యెంత యనుకూలమైనయాజ్ఞ ! (ప్రకాశము) చెలీ ! ఇఁక నెంతదూరము పోవలయును ?

చెలి:—అదిగో నయ్యదియే మాడుగు.

ఊర్వ:—అట్లయిన నేనియ్యెడ ద్వారమ్ముననే యుండెదను గాని నీవరిగి నారాకం జెప్పుము.

చెలి:—అట్లనే యొనరించుచున్నాను. (భవనములోఁ బ్రవేశించుట నభినయించి) అదుగో, ఆమెడ శయ్యామాత్ర సహాయుండై యర్జునుఁ

డున్నవాఁడు పోయి విన్నవించెద. (అంతయధో క్తముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

అర్జు:—(తనలో)

క. అన్నలు దమ్ములు సతియును
నున్నారు వనమ్మునందు నొకఁడనవై యే
నిన్నాకమందు సుఖినై
యున్న ఫలంబేమి ? యెప్పుడో ? యేగుటిఁకన్.

రేపటఁ దండ్రితోఁ జెప్పి యొప్పించి యాజ్ఞఁగొని వేగమ యన్నన్ జూడఁ బోవలయు.

చెలి:—(సమీపించి) మహారాజా ! జయము, జయము. ఊర్వశి యింద్రప్రేరితయై వచ్చి ద్వారంబున నిల్చియున్నయది.

అర్జు:—(తనలో) ఏమి ? ఇట్టిసమయమ్మున నెందుకు రావలయును ? అందులోఁ దండ్రి ప్రేరణకూడ నెందు కుండవలెను ? (ప్రకాశము) ప్రవేశపెట్టుము.

చెలి—చిత్తము. (పరిక్రమించి యూర్వశితో) అమ్మా ! సెలవైనది.

ఊర్వ:—నీవరిగి మరల వేకువజామునకు రమ్ము.

చెలి:—(నిష్క్రమించును)

ఊర్వ:—(ప్రవేశించుట నటించును) ఔరా ! ఇతని నింతకు మున్నింద్ర సింహాసనంబునఁ జూచినప్పటికన్న నిప్పు డెక్కుడు సొబగు గన్పట్టు చున్నదే ? (యోజించి) కాదు, కాదు. ఇది రాత్రిసమయముగదా? ఈప్రభావము దానిదియై యుండునా ? అదియును గాదు. స్వతో రమణీయములగు వస్తువులు క్రమక్రమముగా నాసగొలుపుట సహజమై యున్నది.

అర్జు:—(శయ్యడిగ్గి చేతులు జోడించి)

క. కొనుగుని పై దయకలిమిని
నమరాధిపు డనుపఁ జూడ నరుదెంచితె ? యో

యమ ? సంతోషమ్మయ్యెను
శ్రమయేమిటి ? కేన యటకు ? జను దేరనొకో ?

ఊర్వ:—(తనలో) ఆహా ! యేమి యీవినయము ? కాని యిందీతఁ డేలొకో నాపై మాతృభక్తిం గనఁజేయుచున్నట్టున్నాఁడు. (యోజించి) కాదుకాదు. తన కులదేవతలయందుఁ గలగౌరవాతిశయముచే నిట్టులాడి యుండనోపును. (సంశయముతో) కొమరునిపైననుగ్రహమనఁగా నేమో ? ఇట శ్లేషపొడకట్టుచున్నది. యౌవనవంతుఁడనైన నాయందలి ప్రేమచే వచ్చితివా ? యని యతని యాశయమైయుండును. (తలపంకించి) అశ్లేయయినచో 'ఓయమ' యని యేలసంబోధించును ? (యోజించి) సంబోధించుటకేమి ? ఇదిగౌరవార్థము కావచ్చును. ఐనను వావివరుసలతో వేశ్యలకేమి యవసరము ? ఇతఁడు నన్నుధ్రువముగాఁ గామించియేయున్నాఁడు. లేనిచో నిట్టిసమయమున నొంటరిగానున్న తనయొద్దకు వచ్చుటకేల యంగీకరించును ? ఇదిగాక " నేనే నీగృహమ్మునకు రాదలఁచి యున్నాఁడ " నని యెందుకుఁ జెప్పవలయును ? అయినను గొంచెము మాటలాడినపిదపఁగాని నిశ్చయము తెలియదు. (ప్రకాశము) కుమారా ! (నాలుకకఱచుకొని తనలో) అక్కటా ! నేనుగూడ సందిగ్ధార్థముగనే సంబోధించితినే ! (ధైర్యముతో) కానిమ్ము; అతఁడు మూర్ఖుడా యేమి ? యీశబ్దము యౌవనవంతునే న్యాయముగా బోధించునని తెలియకపోఁడు (ప్రకాశముగా) కుమారా !

తే. గీ. వ్యాసుఁ డిచ్చినమంత్రమ్ము పఠన చేసి
యమ్మహాదేవు నారాధనమ్మొనర్చి
పాశుపతమును గైకొని స్వర్గలోక
మరుగుదెంచుటచే ధన్యురాల నైతి.

అర్జు:—(వినయముగా)

తే. గీ. జన్మములుచేసి తపములు సల్పిగాని
పొందఁగారాని యీలోకమునకుఁదండ్రి
యనుమతింజేసివచ్చితివనక యిట్లు
తాఁజుమాజుగఁబల్కు-టెంతయునువింత.

ఊర్వ:—రాజాగ్రణీ! నాయభిప్రాయ మిది.

క. స్మరసుందరుండవైని, సురనాథునికన్న మేటిశౌర్యమ్మున కా
కరమగు నీపరిచయమున్, బొరసినలోకమ్ము స్వర్గమున కధికంబా.

ఉ. కావలువైన కౌరవుల కారణమై వనవాస మబ్బె మీ
కేవురకున్ సతీమణికి, నియ్యది మీకతికష్ట మైననున్
భావుకమయ్యె మాకుఁ, గనుపండువుగా నినుఁ జూచుభాగ్యమా
యీవగఁ గాకకల్గునె? మహేంద్రుఁడు మేముసు నీకు లక్ష్యమే.

అర్జు:—(తనలో) ఈపెవాగ్వైఖరిం జూడ నేదోవిధమునఁ బొడకట్టు చున్నది. ఇంతకు నియ్యెడకు రాగఁత నేమైయుండునో? (యోజించి) చూచుటకేయైన నిసివేళ నేలరావలయును? ఇది తగదనిచెప్పి యవ్వ లకుం బంపుదునా? (సంశయించి) తగదనిచెప్పుట కిప్పటి కీమె చేసినయకృత్య మేమున్నది? ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశముగా)

తే. గీ. ప్రొద్దు వోవుచు నున్నది పురుషులెవరు
వెంటలేకుండ వచ్చితివొంటి నింటి
కరుగఁగావలెఁ గాఁబోలుఁ దరుణిగూడ
నింతవఱకునురాదు నీకిపుడ చనుము.

ఊర్వ:—(తనలో) ఇతనిగాంభీర్యము కడుశ్లాఘనీయము. వలచినచో నిట్టివానినే వలవవలయును. (లేని కోపముతో)

ఉ. వచ్చినకార్య మేమనవు భావ మొకింతయుఁ దేలనీవు నా
కచ్చెరు వయ్యెఁ బూరుషుల కక్కట! యింతటిధైర్యముండు నే?

మెచ్చఁగవచ్చు నిన్ను, వినుమీ వచియించెద నాకు నేనయై;
నచ్చిమనంబు నీకడకు నన్నిటఁదెచ్చె నిఁకేడ కేగెదన్.

తే. గీ. నారదాదులవలన నీనామరూప
ములనువిని విని దర్శనమ్మునకు రాఁగఁ
నెడను వేచుచునుండ నదృష్టమిట్లు
తనకుఁ దానయి పండె నుదారచరిత.

అర్జు: (తనలో) ఓహో! యీమె తుదకుఁ దనభావము స్పష్టపఱచి
నది. కాదు కాదు. మొదటినుండియుఁ బ్రతిపదమునను సత్కవికవితా
రచనంబోలె నేదో యొకవిధమునఁ బ్రకృతమును సూచించుచునే
యున్నది. ఇంద్రునకు నుంపుడుకత్తెయగుటచే నీపె నాకుఁ బరమ
పూజ్యురాలును దల్లివంటిదియును గావున నిందుల కంగీకరించుట
యిహపరలోకదూష్యము. (ప్రకాశము)

చ. తెలిసె భవన్మనోరథము దేవ విలాసిని? నీకు నేతయా
నలఘుఁడు నాకుఁ దండ్రియగునప్పుడు తల్లివినీవుకావె? యి
ప్పలుకులు విన్న నెవ్వరును బాపమటంచును రోయ రొక్కొ? నీ
తలఁ పసమంజసం బగుఁగదా? వగదానవె? లేకయుండినన్.

ఇదిగాక మావంశజుండగు పురూరవునకు నీవు కొంతకాలమ్ము
భార్యవని వింటి. దానంజేసి నాకు బరమపూజ్యురాల వగు నవ్వవు
కదా! కావున నాయెడ నాగ్రహింపక యీతలఁపుడిగి నన్ను నుగ్ర
హింపుము.

ఊర్వ:—(తనలో) ఓహో! మొదటనే యీతఁడిట్టి యభిప్రాయమును
సూచించినాఁడు. నేనే పొరఁబడితిని. కానిమ్ము; ఈయంశమున కుత్త
రమే చెప్పలేకపోదునా? (ప్రకాశము) రసికవరా! ఈసూత్రమెఱుఁ
గకయే నేనునిన్నుఁగామించితిననుకొంటివా?

తే. గీ. భూమిలోకపు మాజాతి భామినులకె
వావివరుసలతో ననావశ్యకంబు
స్వర్గముననున్న మాకవి చాగుటెట్లు ?
పల్లెనేలేని కట్టెట్టు ? పట్టనముల.

ఇదియిట్లుంచుము. రణనిహతులకు స్వర్గంబు నియతమని నీవెఱుఁగనిది కాదుగదా !

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజు లొక్కనూర్గురు భవత్తేజోనలంబందు నా
హుతి గాఁబోదురు నేఁటరేపట, సమాయోగంబు మాతోడ నా
శతమున్ గాంచకయున్నె ? వారితనుజుల్ సంబంధమా మీఁదటన్
బ్రతిషేధింతురె ? నేఁడె పుట్టినదొకో ? స్వర్గంబు రాజోత్తమా !

అర్జు:—పితృప్రేయసీ! నీవువచించిన సమాధాన మియ్యెడల సరిపడదు.

క. దేహాంతరమ్మునందీ, యూహలు జనియింపకుండుటొప్పును నొకటా
దేహమ్మున నీకృత్యం, బాహా ! యంగీకరించునా ? యెవఁడేనిన్.

ఊర్వ:—(సంతోషముతో) త్రోవలోనికి వచ్చితివి.

తే. గీ. అన్నదమ్ములరగు మీకు నైదుగురికి
ద్రోవది యొకతెఁ కద ? భార్య యీవివేక
మచట నేమాయె ? జ్యేష్ఠునిల్లాలు కాక
తండ్రి యుంపుడుకత్తెయే తల్లియగునె ?

"పితృసమో జ్యేష్ఠ" యనుట నీకు నేను జెప్పవలయునా ?

అర్జు:—(తనలో) ఈప్రశ్నమునకుఁదగిన సమాధానమే లేదు. అయిన నిట్లుగుఁగాక. (ప్రకాశము) అయ్యది మాతృశాసనమ్మునను గృష్ణద్వైపాయనుని యనుమతమ్మునను బూర్వజన్మసంస్కార విశేష వశమ్మునను శిష్టసమ్మతంబయ్యె. దాని నుదాహరణంబుగఁ గైకొని మనమేకాదిక నెవ్వరును బ్రవర్తింపరు. ప్రవర్తింపను గూడదు.

ఊర్వ:—(సంతోషముతో) మరలఁ ద్రోవలోనికే వచ్చితివి. ఇయ్యది పితృశాసనము; నీతండ్రియాజ్ఞ లేనిచో నాకెంత యనురాగమున్నను నింత ధారాళముగ నేను రాఁగలుగుదునా? ఇఁక నీ కేమిసందియము?

అర్జు:—(తనలో) ఎక్కడికక్కడికి నేదో యొక దురుద్ధరమగు యుక్తి చెప్పుచున్నది. వేశ్యలన జతురిమకుఁ బుట్టినిండ్లుకదా !

క. పరదేశములరయుట ధీ
వరమైత్రియు రాజసభల వర్తించుట శా
స్త్రరసము లెఱుఁగుట వేశ్యా
పరిచితియును నైదుగల్గువాఁడు చతురుఁడౌ.

అని చాతుర్య సంపాదన సామగ్రిలో వీరల పరిచయమునుగూడఁ బెద్దలు బరిగణించియున్నారు. అందులో దేవవేశ్య ! ఈమె కెవ్వరుత్తరము చెప్పఁగలరు ! ఎట్లైని యీవిషయమ్మునుండిమాత్రము తప్పించుకోవలెను. (ప్రకాశము)

ఆ. వె. తండ్రియాజ్ఞగనుక తప్పదు నీకంటి
వింద్రుఁడిట్టియాజ్ఞ యిడెనయనుము
అమరవరులదైన యాహారమునుబట్టి
యేను మానవుండ నెట్లు నడతు ?

ఊర్వ:—ఇంద్రనందనా ! నీవు మానవుఁడవని నీలో నీవనుకొనవలసినదే కాని యొరులు విశ్వసింపరు. మానవమాత్రుఁడవు కావనుటకుఁ బ్రమాణం బింద్ర నందనుఁడవగుట యొక్కటియే కాదు.

సీ. అంగారపర్ణుని నవలీలమై జయిం
పఁగ నేర్చునెట్టులో ? మనుజుఁడొకఁడు
అమరేంద్రునిర్జించి యగ్నిచే ఖాండవం
బేర్పింప నేర్చునే ? యితరుఁడేని

మాయాకిరాతు నుమానాధు నిర్జింపఁ
దరమెట్లులగు ? నొక్క నరవరునకు
మేనితో స్వర్గంబు రానేర్చునే ? యెట్టి
ఘనతపశ్శాలికైనా మనుజుఁడేని
ఇంక నెన్నేనియును గలవీవు నరుఁడ
వించుకయుఁ గావనుచుఁ దెల్పు హేతువులు న
రుండనెడి పేరు నీకు నొక్కండు మాత్ర
మున్నదది నేతిబీఱకాయన్న పగిది.

లేదా, అయ్యది నీవు పూర్వజన్మంబున నరనారాయణులలో నరుండవగుటఁజేసి కలిగిన పేరు కావచ్చును. ఆ నరనారాయణులు దేవతలకన్నఁ గడు నధికులు. నన్ను, ఆ నారాయణమునియేకదా తన యూరువునుండి సఖీసమేతముగ నిచ్ఛామాత్రమ్ముగ సృష్టించె. దానంజేసియే యే నూర్వశినైతి. ఆయాయీ హేతువుల నిర్జరుల లోనివాఁడవే యగుటచే స్వర్గలోకాచారములంబట్టి చరించుటకే యభ్యంతరమునునుండదు. కావున నొండువిచారంబుదక్కి నన్ను మన్నింపుము. మదనుండు కాలహరణమ్మునకు నోర్చువాఁడు కాఁడని పరేంగితజ్ఞులకు వేఱ చెప్పవలయునా ?

అర్జు:—(తనలో) ఓహో ! తుదకు సుతిమించుచున్నది (యోజించి) కాని యీామెయే నాకొక యుక్తికిఁ ద్రోవఁజూపినది. దానిచే నిరు త్తరయగుఁగాక (ప్రకాశము) జనకమనోహారిణీ !

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణోరూద్భవన్
దరుణీ! నిన్నను గూఁతురం చెఱిఁగియున్ ధర్మంబు వోనాడి ముం
దరయన్ జాలక గైకొనన్నగఁడె ? కంసారాతి నీతండ్రిఁ, ము
మ్మఁరుఁ డీతండని గేలిసేయరె ? ప్రజల్, కామాంధతల్ కూడునే ?

ఊర్వ:—(నవ్వుచు) ఇంతులకా నీవు జంకుచుంటివి ? కృష్ణుఁడు తనచ

ర్యలు నిర్దుష్టము లైనప్పుడుకదా నిన్ను నవ్వవలయు. అతఁడు నాకుఁ దండ్రియే ? అయినను బ్రసంగవశమునఁ జెప్పవలసివచ్చినది.

తే. గీ. గొల్లయిల్లాండ్రకెల్లను గుత్తకాఁడు,
దేవకీనందనుఁడందు వావివరుస
లిట్లు వెదకిన సరిపడునెట్లు ? లింత
యేల ? రాధకు నతనికి నేమివావి ?

అది యట్లుండనిమ్ము. అనేకములుగా వావులున్నప్పుడందులోఁ బ్రకృతమనుకూలించువావిఁ జూచుకోవలెను. ఒక తల్లివావిగాని చెల్లెలి వావిగాని వచ్చినచోఁ బరిత్యజింతురుగాని మీమానవులైన నిట్టివెడ నిషేధింపరు. ప్రకృతము నీవు చూపిన కూఁతువావి బొత్తిగాఁ దప్పు లేదు. "కూఁతువావి కూర్చవచ్చు" ననికదా ! పెద్దలందురు. ఇవి యన్నియు నిట్లుంచుము.

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణుండింద్రు సో
దరుఁడౌటీవు నెఱింగినట్టిదె మదిన్ దర్కింపు మేసూడు ? వీ
వరుస, న్ముద్దుమఱంది వైతివిసుమీ ? వావుల్ విచారింప కా
దరమున్ జూపుము కౌఁగిలింపుము మరున్ దండింపు మొండేటికిన్.

(అని బలాత్కారముగాఁ గౌఁగిలింపఁబోవును)

అర్జు:—(తొలఁగని కోపముతో)

ఆ. వె. ఈవు దేవవేశ్య వెంతయు జాణవు
నీకు నుత్తరంబు నేనుజెప్పఁ
జాలువాఁడనే ? విచారంబు దక్కుము
చనుము నిన్ను నేను సమ్మతింప.

ఊర్వ:—(కోపముతోఁదనలో) అక్కటా ! యీతండు వృథాగా నన్న వమానించినాఁడే !

ఉ. తా నయి కోరుటన్నఁ గడు దప్పిదమూఁగద ! వారకాంత, కెం
దేనియు నద్దియుణ్ గలిగెనేని "సెబా" సనిపించుకొన్న మే

తా నది యట్లు గాక యిటులైనను వేఱేకఁ జెప్పనున్న దే?
లేనిది లేకయుండ సరిలేమలు నవ్వ్రాటయున్ దటస్థమా.

ఇంతయవమానము నేనెట్లుసైరింతును? (ప్రకాశము, కోపముతో) ఏమి? నన్నవమానించెదవుగా? ఇదిగో, దీనికిం దగినశాపమనుభవింపుము.

తే. గీ. ఏనునిజముగ నినువరియింతు నేని
ఇదియు శాస్త్రవిరుద్ధమై పొదల దేని
సురపతియునిట సమ్మతిచూపె నేని
శాపమిది గైకొనుము నపుంసకుఁడవగుము.

(దిగ్గున లేచిపోవును)

అర్జు:—(తనలో)

ఆ. వె. శాప మిచ్చెఁగాక చనుఁగాక యింద్రుని
తోడఁ జెప్పుగాక తోయజాక్షి
యతఁడు నన్ను శిక్షయైనఁ జేయునుగాక
యిట్టికాని వలపులెట్లు తగును?

(అంత నింద్రుఁడు ప్రవేశించును)

ఇంద్రు:—(కౌఁగిలించికొని) తండ్రీ! నీయింద్రియజయమ్మునకు మెచ్చితిని. ఊర్వశి యొసగిన శాపంబు నీకునజ్ఞాతవాసమ్మున నొకవత్సరంబుపకారమైపరిణమించుఁగాక.

అర్జు:—(ఆశ్చర్యముతో) తండ్రీ! నీ కీసంగతి యప్పుడే యెట్లు తెలిసినది?

ఇంద్రు:—నే నియ్యెడనే గూఢముగానుండి మీయిరువుర సంభాషణమ్ములను వినుచున్నవాఁడ, నీయంతవానిని నేను మునులయందేని జూడ లేదు నీయట్టి జితేంద్రియునకు సాధింపరాని పని యుండదు. కావున.

క. ఘోరయుద్ధ నివాత కవచుల, దారుణసంగ్రామమున విదారింపుము నీ
కారణమున దేవతలకు, భూరిసుఖమ్ములు లభించు పుత్రక ? యింక౯.

అదె ప్రభాతంబగుచున్నది. ప్రాగ్దిశాంగనాముఖ సరోజాగ్నిశిఖ విశేషకంబుపగిది భాస్కరుఁడుదయించుచున్నాఁడు. మన మియ్యెడ సురనదికిం జని యయ్యెడఁ గృతస్నానులము కావలయు. పదపడి నీకు మఱికొన్ని యస్త్రమ్ములుపదేశింప నవసరమై యున్నది.

అర్జు:—(వినయముగా)

తే. గీ. తండ్రి! నీయాజ్ఞ కన్యథాదలచునన్ను
నింమక క్షమించి దయ సెలవిచ్చి పంపు
మన్న నారాకగోరుచు ననుపదంబు
చింతగొనుచుండు నేనటఁ జేరవలయు.

ఇంద్రు:—(ధ్యానించుట నటించి) తండ్రీ!

క. నీయన్నయు నీతమ్ములుఁ
దోయజపత్రాక్షి! ద్రుపదుమహితయు మిాకున్
శ్రేయస్కరుండు ధౌమ్యుఁడు,
నీయెల్లరు కుశలు లింత యెఱుఁగఁగనయ్యెన్.

మఱియు నీదివ్యాస్త్రలాభంబు వ్యాసునివలన విని ధృతరాష్ట్రాదులు మిక్కిలిగ నసూయాగ్రస్తులై వందురుచున్నవారు. నేఁటరేపట నీసేమంబు రోమశునివశంబున నీయన్నకడ కంపుదు. నమ్మహాముని ప్రేరణమ్మున నీయన్న శ్రేయస్కామియై తీర్థయాత్రం బొనరించి పదంపడి గంధమాదనంబున సతియును దానును దమ్ములును నీరాకకై రోమశు నాదేశమ్మున వేఁచియుందురు. అయ్యెడ నీవు వారలఁగలసికొందువుగాక, ఇప్పటికీ యుద్యమంబుడుగుము. నావెంట రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్మునందుఁ
బంచమాంకము.

పాండవ ప్రవాసము

షష్ఠాంకము

(అంత ధౌమ్యులు ప్రవేశింతురు)

ధౌమ్యు:—(తనలో) వేటకుఁ బోవుచుఁ బాండవులు నన్ను ద్రుపద పుత్రిం గాపాడుటకై నియోగించిరి. అత్యావశ్యకమగుటచే దేవార్చనకై కుసుమంబులు తెచ్చుకొన నింతదవ్వు వచ్చితిని. వచ్చియుప్పుడే చాలసేపైనది. ఇఁక నిటఁదడయఁదగదు. తఱచుగా దుష్టులు సంచరించుచుండు నియ్యడవిలో స్త్రీలనొంటిగా డించుట భావ్యముగాదు. కావున నుటజమునకే పోవుదును. (పరిక్రమించి చూచి) అదిగో! పాంచాలి లోన నెవరికో యాతిథ్య మొసఁగుచున్నది. ఇతఁడెవఁడో రాజన్యుఁడుగాఁ దోఁచుచున్నాఁడు.

(అంత ద్రౌపదియు సైంధవుఁడును యథోక్తముగాఁ బ్రవేశింతురు.)

ద్రౌప:—అన్నా! అదిగో! పాద్యము. కాళ్లుగడిగికొని యాకృష్ణాజినంబునఁ గూర్చుండుము.

సైంధ:—(కూర్చుండి) అక్కటా! యింత సుందరిని నేనెందును జూడలేదు.

క. కోమరులఁ గనినను నీసతి
కోమరించుకయేనిఁ జనక కొండొక హెచ్చౌన్
సుమబాణుబాణమో? లే
కమరాధిపు వజ్రమో? యహో! మోహినియో?

ధౌమ్యు:—(పాఱఁజూచి) వీఁడా? వీఁడు పరమదుర్మార్గుఁడగు దుర్యోధనునిబావ. దౌర్మార్గ్యమున వానికన్న నేఁడాకు లెక్కువ చదివిన వాఁడు. వీఁడిచ్చోటకు రాఁ గతమేమో? వీనివలన నేదేని యుపద్రవము రాదు గదా? అట్లయిన శుద్ధశ్రోత్రియుఁడను; అసమర్థుడను

నేనేమి చేయఁగలను? కావునఁ ద్వరగాఁజని పాండవుల వెదకి తీసి కొని వచ్చెదను. వారును నీవఱకు వచ్చుచునేయుందురు. (నిష్క్రమించును.) (ఇదివిష్కంభము)

ద్రౌప:—అన్నా! పూజ్యులగు గాంధారీధృతరాష్ట్రులకుఁ గుశలమకద? నీవెందుండి యెటకరుగుచుంటివి?

సైంధ:—(విలాసముతో) ఆఁ! అందఱును గుశలముగా నున్నారు. నేను సాల్వకన్యం బెండ్లి యాడుటకై పోవుచుంటిని గాని,

ఉ. నీరజపత్రనేత్ర! విను నిన్ గనుఁగొన్నది యాదిగా మనో
ధీరత బొత్తుగాఁ జెడియెఁ దెంపుననే నిఁక సాల్వకన్యకై
యేరహిఁబోవనేర్తుఁ? జన నీయవు నీదగుతళ్కుబెళ్కు, లం
భోరుహముం ద్యజించి యెటుపోఁగలుగున్? భ్రమరంబు, కోమలీ.

నిన్న దాదవ్వులన కాంచి నాపడినపాట్లు వినినచో నీవు కరుణింపక పోవని నానమ్మకము.

చ. నినుఁ గనుగొంటి నెమ్మనము నీరయి పోయెను నానవాలు ప
ట్ట నెఱుఁగనైతి వెంటనె తటాలున నాచెలిఁ గోటికాస్యునిన్
బనిచితిఁ జూచితేగద? యబద్ధ మొకింతయు లేదు నమ్ముమా
తనివలనన్ సమస్తమును దన్వి? యెఱింగితి ధైర్య మందితిన్.

తే. గీ. జూదమున నాలిఁ గోల్పోయిసాబగుదక్కి
యడవులందున్న నిర్భాగ్యులైనపాండ
వుల తలోదరి యే కదా? వలచినేను
రమ్మనినరాదె? యనునమ్మకమ్ముగలిగె.

అక్కటా! నీవంటికులుకులాఁడికి భగవంతుఁడు—కాదుకాదు, దుర్ణయులగు పాండవు లెన్నిపాట్లు తెచ్చిపెట్టిరి?

ఉ. నీపతికన్ననున్ గలఁడె? నీచుఁడు, ప్రప్రథమంబు జూదమం
దాపదగాంచియున్ మరల నాడుట కేమనిసమ్మతించె? నీ

కై పలుపాటులన్ బడి నయమ్మున మామకుఁ జెప్పి నేన చు
మ్మా ? పరమార్థబుద్ధిమెయి నీయఁగ జేసితి మున్ను రాజ్యమున్.

నీకై యప్పుడు నేను బడినపాటు లన్నియుఁ జెప్పనేల ? ఎందుల
కేని నీసౌందర్యము ముఖ్యకారణము.

సీ. దుర్యోధనుని కేమి దుశ్శాసనుని కేమి
ధార్తరాష్ట్రులకు నందఱకు నేమి
కర్ణుని కేమి యాగాంధారపతి కేమి
నా కేమి నిక్కమ్ము నమ్ము మబల
లేదు కోపమ్ము నీమీఁద లేశమ్మును
నినుభార్యగాఁ గొనుమనమె కాని
కొప్పుపట్టుకొని నిన్ గొలువునకీడ్చుట
కోకలొల్చుట తోడఁగూరుచుండు

తే. గీ. మనుట యన్యునివరియింపుమనుట మొదలు
సకలకృత్యమ్ములునుసంజ్ఞలకటమెఱుఁగ
వైతి వింతకు నరసికులల్ల వారు
నేనొనర్చితినే యిట్టినీచకృతులు.

తటస్థించిన రహస్యమ్మున నామనంబు నీకుఁ దెల్పిన నీవు సమ్మతిం
పక మానవని వేచుచుండ నేఁటికి భగవంతుండు మన కనుకూలుం
డయ్యె నీకఁ దడయకుము లెమ్ము. అదియె నాసేన, పోయి నీవు
రథమ్ము నెక్కుము. నేను నీవెనువెంట వచ్చుచున్నాఁడను.

ద్రౌప:—(తనలో) అక్కటా ! దైవమా ! యీయడవింబడి యాకల
ములు తిని జీవించుటకును నీవోర్వకపోతివా ? ఈదుర్మార్గు నిక్కడి
కెట్లు తెచ్చితివి ? (నలుదెసలుపరికించి) ఒకరుగాకున్న నొకరేని సమ
యమునకు రాకున్నారు. అయ్యో ! ధౌమ్యులెక్కడికేగిరో యేమి
గతి ? హా ! కృష్ణా ! ఆపద్బాంధవా ! నీవుమున్ను నాకొనర్చిన మేలు

నేను మఱవలేదు. మరల నీచెల్లెలిఁ గాపాడఁదగుసమయము వచ్చి
నది. వీనిని వధియింపుము లేదా! సుబుద్ధినేనిఁ బ్రసాదింపుము.
(యోజించి) విధిగా వీనికీపాటికి మంచిబుద్ధి కలుగవచ్చును. భగవం
తుఁడు తలఁచినచో నొకటి దుర్లభమా? (పెదవివిఱచి) తక్కినవే
వియును దుర్లభములుకావు కాని దుష్టులకు మాత్రము మంచిబుద్ధిని
భగవంతుఁడును గలుగఁజేయలేఁడు. అయినను నిట్లు చెప్పి చూతును.
(ప్రకాశముగా) అన్నా! నీవు కౌరవభగినియగు దుస్సలకు భర్తవు
కాన నాకు సోదరుఁడవు. అట్టిచోఁ దగవువిడిచి నన్ను మోహింపఁ
దగునా? నీవు సమస్తధర్మమ్ముల నెఱింగినవాఁడవే. యైనను బ్రమాద
వశమున నిట్టిపనికిఁ బూనితివి. దానికేమి, యెఱుఁగక చేసిన దోష
మును భగవంతుఁడును లెక్కింపఁడు. ఇఁక నేని నాయెడ నొండు
తలం పుడిగి వేఁటపోయిన నీబావలు వచ్చుదనుక నియ్యెడలన నుండి
వారు తెచ్చిన మృదుమధుర మాంసమ్ముల సేనాసమేతమ్ముగ విందు
గుడిచి వారుపీడ్కొలుప నరుగుదువుగాక.

సైంధ:(తనలో) ఈమె పయికిట్లు చెప్పుచున్నను నాయందనురాగము
లేకపోలేదు. కానిచో విందుగుడిచిపొమ్మని యెందుల కనవలెను?
ఇష్టమే లేనిచో నన్నుఁ బరుషభాషణమ్ముల నిందింపకుండునే? ఇఁక
నీమెవిధిగాఁ దక్కినదియే కాని యెందుకో? జాలమొనరించుచు
న్నది. ఇంతలోఁ బాండవులు వత్తురేమో? (ధైర్యముతో) వత్తురు
గాక చిరకాలమునుండి యన్నవస్త్రములులేక యాకలములుదినుచున్న
వారు నన్నేమి చేయఁగలరు. నేను సైన్యసమేతుండ, వారలేకాకులు.
అయినను అంతవఱకు రాకుండఁగనే యీమెందీసికొని పోవుట కడు
మంచిది. (ప్రకాశము) మోహనాంగీ? విందుగుడిచి పొమ్మనెదవా?
ఇప్పటికినేను ధన్యుండను. నాజన్మము సఫలము.

ఉ. విందన నిష్టభోజనము వేయును నేటికిఁ? గామునుండ నా
కెందుకు? మాంసముల్ ఫలము లెందుకు? నన్యము లోమృగాక్షి! యో

చందనగంధి ! నీయధరసంపద నానగ నిచ్చ్చితే సుమీ ?
విందగు నీమనంబు నరవిందముఖీ ! కనుఁగొంటిఁ జూచితే !

తే. గీ. అడవులంబడు ననదల నాశ్రయించు
కతననీకిట్టి యిక్కట్టుగలిగెనబల ?
అక్కటా ! చిక్కిపోయితి వతిఁ ఖిన్న
యిప్పుడేనియు నీసాగసేరికబ్బు ?

ఇంక మాఱాడకుము. లెమ్ము రథమెక్కుము. (కేలు పట్టుకొనఁ బోవును)

ద్రౌప:—(తొలఁగి తనలో) అక్కటా ! యిఁక వీనికి వివేకము గలుగదు. (దెసలు పరికించి) పార్థులు వచ్చుచున్నట్లులేదు. ఇందేమిగతి? శ్రీకృష్ణుఁడు నన్నుఁజూచియైన నీదుర్మార్గునికి సుబుద్ధిం గలిగింపఁడయ్యె. (యోజించి) వీనికి వినాశకాలము దాపయి యుండఁ గృష్ణుఁడు మంచిబుద్ధి నిచ్చుటయెట్లు ? వీనివలన నాకవమాన మెట్లును దప్పదు. కానిమ్ము (ప్రకాశము. కోపముతో) ఓరీ ! దుష్టా ! అన్నా ! యని నిన్నుఁ బిల్చుచున్న నన్నిట్టి బెట్టిదంపుమున్న ఱికపుఁ బలుకులచే నొప్పింప నీనాలుక యెట్టులాడెరా ! దురాత్మా ! ఇఁక నేని బుద్ధి తెచ్చుకొనుము. వృథాగాఁ బాండవుల కోపానలమ్మునకు మిడుతవుకాకుము; పొమ్ము.

సైంధ:—(తనలో) ఓహో ! యింకను నీపె మనము కరఁగినట్లు లేదే ! (యోజించి) అవును. స్త్రీలు వక్రస్వభావలు గదా ! లోనొకటి యుంచికొని పైకొకరీతిమాటలాడుదురు. (ప్రకాశము) జగన్మోహినీ! విందు గుడిచి పొమ్మని యిప్పు డూరకపొమ్మనుట న్యాయమా ? నీవ న్నాయని పిల్చితినంటివిగదా ! ఆశబ్దమున కర్థము "ఓయీ!" యనుటసుమీ ! నీయంతన నీవువత్తువని యింతసేపూరకొంటి, నింకనిన్ను బలాత్కారముగనైనఁ గొంపోక మానను. తరువాత నీయిష్టము.

ద్రౌప:—(మండిపడి) కొంపోయెదవుగా ? తులువా ! బలాత్కృతిగా నన్నును ధర్మజాదులతోఁ గొంపోయిన జటాసురునిగతి వాయునందనుచే నేమయ్యెనో ? అదియె నీకును మూఁడును. వృథాగా నెందుకుఁ జచ్చెదవు ? నామాట వినుము. ఒకరు తూర్పు నొకరు దక్షిణము నొకరు పడమట నిరువు రుత్తరము నకును వేఁటబోయిరి. నీవునన్నుఁ దీసికొని యేదిక్కున కరిగినను నీకుఁజావు నిశ్చయము. నామాటవిని బుద్ధిగలుగుము. ఓరీ ! నీకుఁ దోడఁబుట్టువులు లేరా ?

సైంధ:—(తనలో) నీతో వచ్చుట నాకిష్టమేకాని పతులవలన జంకెద నని సూచించుచున్నది. ఈభయము తీర్చెదంగాక. (ప్రకాశము)

ఉ. నీపతు లెంత ? నాకుఁ గడునీచులు జూదపుఁ గొల్వునాఁడు నీ యాపదఁ జూచి యూరకొనినట్టిరె కా ? తరలాక్షి ? వారిప్ర జ్ఞాపటిమంబు నేనెఱుఁగనా ! యిటు లూరకయుంటిఁ గాని యో కోపన నీమనమ్మునెఱుఁగుకా నిజముం గ్రహియింప నేరనే !

జాగుచేయకుము. త్వరపడుము. అల్లదె భద్రగజము, దాని నొండె లేక రథమ్మునొండె నధిరోహింపుము.

ద్రౌప:—ఓరీ ! పాపాత్మా ? నీతరమును నెదిరితరమును నెఱుఁగక వృథాగర్వాలాపములేల యాడెదవు ? మొన్న మొన్ననే కదా ! నిన్నును నీరాజును దమ్ములను గంధర్వులు కట్టి కొంపోవుచుండఁ బార్థులు విడిపించిరి. ఇంతలోఁ బాండవులకన్న నీకెక్కుడు బలమె క్కడనుండి వచ్చినదిరా ? దురాత్మా ! బుద్ధిగలిగి మసలుకొనుము.

సైంధ:—(తనలో) ఇఁక నీయతివ తనంతఁ దానై వచ్చునట్లు తోఁచదు కావున బలాత్కారంబ యిటఁ గర్తవ్యము. (ప్రకాశము) ఇదిగో నిన్ను బలాత్కృతిగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాను. (పట్టికొని యెత్తుకోఁ బోవును.)

ద్రౌప:—(వానిని వెనుకకుఁబడునట్లుగాఁ ద్రోసివేసి) ఓరీ ! దుర్గంధ

సైంధవ ! నీకుఁ జేటుకాలము దాపైనది. అవశ్యమును బాండవుల చేతిలో మరణము వ్రాసియున్నది. సీత నపహరించిన రావణునిగతి యేమైనదిరా ? దురాత్మా ! (నలుదెసలు పరికించి తనలో) అక్కటా ! యిప్పటికేని యొక్కరును రారే ! పోనిమ్ము. ధౌమ్యులుగూడ సమయమునకు లేకపోయిరే !

(అంత ధౌమ్యులు ప్రవేశించును)

ధౌమ్యు:—అక్కటా! యెంత వెదకినను నేగురలో నొకరేని గన్పట్టరైరి. ఇక్కడ పాంచాలిగతి యెట్టులున్నదో ! (పరికించును)

సైంధ:—నన్ను వెనుకకుఁ బడద్రోసెదవుగా ! (నవ్వి) ఇందుఁ దప్పేమున్నది ? ప్రియురాండ్రు తమప్రియులయెడ నిట్లు జరుపుట కామశాస్త్రప్రసిద్ధమే కదా! ఈసారి తప్పక నిన్ను రథమెక్కించెదను, చూడుము (బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవును.)

ద్రౌప:—ఓరీ ! దుష్టాత్మా ! దుర్మత్త ! (అని తిట్టును)

ధౌమ్యు:—(అతిక్రమముతో) ఓరీదురాత్మా ! నీకు వినాశకాలము తటస్థించినదిరా ? "వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః" అన్నట్లు నీకిట్టిదురూహ జనించినదిరా ? (ఎలుగెత్తి) ఓహో ! ఖండితారాతి మండలురగు పాండవులారా !

క. సైంధవహతకుఁడు కడు దు
ర్గంధుండు మదాంధుఁ డగుచు ద్రౌపది నిదె ని
ర్బంధించి బలాత్కృతిమై
బంధురగతిఁ బోయెడిఁ బ్రవారహితుండై.

నేను వెనువెంటఁ బోవుచున్నాఁడ. మీరు త్వరలో రండు విడిపింపుఁడు. (మూఁడుసార్లు కేకలువైచి నిష్క్రమించును.) (అంత పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ:—(తనలో) ఏమో ? కారణము తెలియరాకున్నయది గాని

యెడమ కన్నదరు చున్నది. (విని ప్రకాశము) తమ్ముఁడా! ఉటజ
మ్మున నేదియో రోదనధ్వని విన వచ్చుచున్నది.

భీము:—అవును ధాత్రిక కంఠధ్వనివలె నున్నయది.

(అంత యథోక్తముగా ధాత్రిక ప్రవేశించును.)

ధాత్రి:—(రోదనముతో) ఏమి చెప్పుదును? సైంధవహతకుఁడు ద్రోప
దిని బలాత్కరించి తన రథమ్మునఁ బెట్టుకొని యల్లదె కొంపోవుచు
న్నాఁడు. ధౌమ్యులు వెనువెంట వానిని శపించుచుఁ బోవుచున్నారు.

భీము:—(కోపముతో) ఏదెసఁ బోవుచున్నాఁడు? ఏఁడీ! (ధర్మజుదిక్కు)
అన్నా! చూచితివా? నీవలన నెందఱి కెన్నిపాట్లు మూఁడుచున్నవో.

సీ. ఘోషయాత్రను జచ్చు కుటిలాత్ములను నీవ
విడిపించితివి మమ్మ వెనుక కంపి
జూదంబునాఁడె చచ్చుదురాత్ములను నీవ
బ్రదికించితివి మమ్మ మెదలనీక
యుద్ధమో యని యేడ్చు నువిదమాత్రంబేనిఁ
బౌరుషంబొక్కింత నేరవైతి
వేనాఁటికానాఁడె యీరీతి దిగఁదీసి
యనుజులబలము నట్టడవిఁగల్పి;

తే. గీ. తకట! నిన్నె మనంగల దతివ కెంత
యెగ్గుచేయించిరో చూచితే? సుయోధ
నాదు, లిఁకనైన నీయుపన్యాసములను;
గట్టిపెట్టుము మము దయఁగావు మధిప!

అర్జు:—అన్నా! ఇప్పుడీప్రసంగమున కవకాశములేదు. కావున శీఘ్రమ
ముగాఁ బోయి యాసైంధవు నుక్కడంచి పాంచాలిని విడిపించి పదం
పడి చూచుకొందము. (చూచి) అదిగో వానిరథము పోయినవలను.
ఇటు పోవుదము (పరిక్రమించి) అదిగోఁబన్నిద్దఱు సౌవీరకుమారు

లును దక్కటి సైన్యములును వెంటరా సైంధవుండరుగుచున్నాఁడు. రయమ్మునఁబోయి కలసికొందము. (పాండవులు నిష్క్రమింతురు.)

ధాత్రి:—(చూచి సంతోషముతో) అమ్మయ్యా! యిక్కడికి బ్రతికితిని. సౌవీరకుమారుల నర్జునుఁడెప్పుడు చంపెనో తత్క్షణమే సైంధవుఁడు రథమునుండియిటికి యిల్లె పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నాఁడు. ద్రోవది ధామ్యులున్న యెడకు వచ్చి నిల్చినది (కోపముతో) ఓరీ! దురాత్మ! ఎక్కడికేఁ బోయెదవురా? చచ్చితివి లే (భయముతో) అయ్యో! నేను జెప్పితినను కోపముచేఁ గాఁబోలును నావంకకే వచ్చుచున్నాఁడు. (చూచి) లేదు. అక్కడ నేదో యొక పొదరింట దాఁగుచున్నాఁడు. దురాత్మా! వారి కానవాలు చూపి నిన్నుఁ జంపించెదనులే. (పరికించి) పాండవులెల్లరును వీనిని వెదకుచునిచటికే వచ్చుచున్నారు.

(అంత భీముఁడు దప్ప నందఱును బ్రవేశింతురు)

ధర్మ:—(బిగ్గరగా) తమ్ముఁడా! పాఱిపోవు సైన్యమ్ముల నెందుకుఁ దఱిమెదవు? సైంధవుని వెదకి పట్టుకొని నాయొద్దకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

ద్రౌప:—(కోపముతో) మరల నా దురాత్ము నిక్కడికెందుకుఁదీసికొని రావలయును. అక్కడనే చంపి రాఁగూడదా?

భీము:—(కోపముతోఁ బ్రవేశించి)

ఉ. సోదరియంచుఁ జూడక పశుస్థితి నిట్లు బలాత్కృతిన్ దిరిలో
కాదరణీయపుణ్యచరితాస్పద కెగ్గొనరించు దుర్మదున్
మోఁది వధించి రమ్మనక ముందఱి కేటికొ తెమ్మటంటి? నా
పై దయనిచ్చి పంపెదవొ? బావకుఁ బూజ్యుఁడటంచుఁ గానుకల్.

అర్జు:—అన్నా—

ఉ. పాఱినవారిఁ జంపెదరె పాండుతనూభవు లెన్నఁడేని? నీ
వూరక యంటికాని యిది యొప్పిదమే? రణధర్మమౌనె? యూ
కౌరవసోదరిన్ దలఁచి కారుణికత్వము దాల్పఁబోలు స
త్కారము లేక యెండొకవికారము చేయుద మింత యేటికిన్.

ద్రౌప:—(కోపముతో) ఇక్కడికెట్లయిన నేమి యెట్టకేలకు వనవాసము సమాప్తి కావచ్చినది. పదంపడి యజ్ఞాతవాసముగూడ నిట్లనే తుద నెగ్గవచ్చును. అప్పుడేని వారలు మీకు రాజ్యము నీయరనుట ధ్రువము. అయ్యెడ యుద్ధము తప్పదు గదా! అప్పుడవ్వారిని నివ్వారిని దలంచిన చో జయము కలుగుట యెట్లు? రాజ్యము చేకూరుట యెట్లు?

ధర్మ:—ఇప్పుడీ యనవసర ప్రసంగ మెందులకు? ఆదురాత్ముం డెక్కడికేని దొలంగి చనకుండం బ్వరలోం బోయి వెదకి పట్టి తీసికొనిరండు శిక్షింతము. దుస్సలయొక్కయు గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులయొక్కయుం బ్రియమ్మునకై వానిని జంపుటమాత్రము నాయభిమతము కాదు.

భీమార్జునులు:—(వెదకుటకై పోవుచుండంగా)

ధాత్రి:—ఆర్యా! అదుగో దట్టమ్ముగ నల్లికొన్న యీ పొదరింట దాంగినాండు. ఇందాక నేను జూచితిని (అంత యథోక్తముగా సైంధవుండు ప్రవేశించును.)

ద్రౌప:—చూచితిరా? ఈదురాత్ముండు మరల నే దేని యెడకు వేచి నన్నుం గొనిపోవ నెంచి మన యాశ్రమ సమీపమున కేవచ్చి దాంగినాండు. లేనిచోం బాటిపోవువాండిక్కడికే యేల రావలెను?

ధౌమ్య:—(నవ్వి)

కం. ఒడ లెఱుంగనిభయమున నిటు
తడంబడి యరుదేరం బోలుం దరుణీ? యితం డి
ప్పుడు దినినదెబ్బలను మఱ
చెడినే? యింక నిట్టిపనికిం జిత్తంబిడునే?

ధర్మ:—గురువరా! చక్కంగా సెలవిచ్చిరి.

భీమార్జునులు:—(వెదకుట నభినయింతురు.)

సైంధ:—(తనలో) ఔరా! నేను పీరియాశ్రమమునకే వచ్చి వంట యింటి కుందేలనైతినే! ఇంక నేమిగతి? అన్నా! యీగర్భదాసి

నాకొంప తీసినది. ఇప్పుడేని దీనికేదేనియిచ్చెదనని సైగచేయుదునా? మఱియొక దిక్కునకుఁ గొనిపోవును. (చేతి మురుగును జూపును.)

ధాత్రి:—(బిగ్గఱగా) అదుగో ! అదుగో ! అక్కడనే ! అక్కడనే !

భీమార్జు:—ఏఁడీ ? ఏఁడీ ? ఎక్కడ ? ఎక్కడ ? (పరిక్రమింతురు)

సైంధ:—అక్కటా ! యీతెలివితక్కువముండ చక్కఁగ గ్రహింపక పైపెచ్చు మఱింత గుట్టుబెటఁబెట్టినదే ? ఇఁక నిక్కడనుండిన లాభములేదు. (లేచిపరుగిడును)

భీము:—ఓరీ ? పాఱుఁబోతా ! నిలువుము. (పట్టుకొనియీడ్చి తన్నఁబోవుట నటించును)

సైంధ:—(తిరుగఁబడఁబోవును.)

భీము:—(ధర్మజునొద్ద కీడ్చుకొని వచ్చి మరలఁ దన్నఁబోవును)

ధర్మ:—తమ్ముఁడా ! అంతకోఁ జాలింపుము. వీఁడు చచ్చిపోవుచున్నట్లున్నది. (సైంధవుదిక్కయి) ఓరీ ! మాతృద్రోహీ !

తే. గీ. శకునిసోదరిఁ బెండ్లాడుటొకటి వట్టి
వెకలులఁ దనూజులఁ గాంచు టొకటికాక
కూఁతునీకిడుటయుంగూడఁగుడుకునరేంద్రు
నష్టముమాపుటకె హేతువయ్యెనొక్క.

(భీమునిదిక్కయి) తమ్ముఁడా ! యిద్దురాత్ముని కేమిశిక్ష విధింపుమందువు ?

భీము:—ఇయ్యది పాంచాలి చెప్పవలసినది గదా ?

అర్జు:—ఆపె చెప్పుటయు నందుల కుత్తరము చెప్పుటయు నిదివఱకే యైనది.

నకు:—ఇప్పట్టఁ బాంచాలి చెప్పిన చొప్పంతరమణీయముగ లేదు. ఏమంటిరా ?

తే. గీ. మరణమెప్పుడో యొకమాఱుమనుజకోటి
కెల్లనున్నదియే గాన నిదియునొక్క

శిక్షగాఁ జూడఁదగదిట్టిచెనఁటి కేది
యేనిమఱియొక్క శిక్షయూహింపవలయు.

సైంధ:—(తనలో) ఇతఁ డిప్పట్లు నాకుఁ బరమోపకార మొనర్చినాఁడు. కానిమ్ము; బ్రతికితినా? పిమ్మట వీర లిప్పుడు నాకొనర్చెడి యవమానమును దీర్చుకొనలేకపోవుదునా? ఘోరమ్ముగు తప మొనర్చి పురహరు మెప్పించి యిద్దరాత్ముల నడఁచెదఁగాక.

సహ:—అన్నలారా! నాకుఁ దోఁచిన తెఱంగు చెప్పుచున్నాఁడ.

చ. తెగి తెగనట్టి కత్తి నొకతీరుగ నెత్తిని జెక్కలూడున
ట్లుగ నొకకొంత చెక్కియుఁగడున్ బరిహాసము గాఁగ నైదుజు
ట్లొగి నొనరించి చెప్పఁదగు నొప్పగుబుద్ధులు సెప్పి పొమ్మనం
దగుఁ, జెయిఁ జిక్కుశత్రుఁడు వధంబున కర్హుఁడు కాడు గావుతన్.

ధర్మ:—నీవు చిన్నవయ్యును నీయూహ కడు శ్లాఘ్యముగా నున్నది.

భీము:—ఇఁక నొకటిగూడ నిందుఁ జేర్పవలెను. (సైంధవు నుద్దేశించి)
ఓరీ! కౌరవ భావుక!

క. ఎవరేని నిన్నుఁగని "నీ
వెవఁడవురా" యనిన వారి కేమందువు? "పాం
డవదాసుఁడ" నని చెప్పుము
తవులకు మిఁక నెన్నఁడిట్టి తప్పుపనులకున్.

ఏమిరా! వెకలీ! యిట్లు చెప్పుకొనెదవా?

సైంధ:—(తనలో) ఇప్పు డిందుల కొప్పనేని యీతండు నన్నుఁ జంపు. ఏమిగతి? (ప్రకాశము) చెప్పుకొనెదను.

సహ—ఏమని?

సైంధ—పాండవ దాసుఁడ నని.

నకు:—ముమ్మాటికి?

సైంధ:—పాండవ దాసుఁడను (అని మూఁడు సార్లు చెప్పును.)

భీము:—ద్రుపదపుత్త్రీ! ఇఁక వీనికిఁ బంచశిఖలుంచి క్రొత్తవడకపెండ్లికొడుకుం జేసి పొమ్మందువా?

ద్రౌప:—పాండవదాసుఁడు గనుక నంతతో విడువవచ్చును.

భీము:—(తలచెక్కుట నటించి జుట్టు అయిదుముడులు వైచును.)

ధర్మ:—ఓయీ! సింధురాజా!

చ. చపలులు లేరె? యెందుఁబెఱచానలె కావలెనే? స్వకాంత లే
ల పనికిరారు? రా రనుము లంజలులేరె? భవాదృశుల్ నృపా
లపశువు లంగనాజనములన్ గికురింతు రటంచుఁగాదె? శు
ద్ధపశు సమానజాతి నొకదానిని ధీవరులొప్పి రోజడా!
ఇది యిట్లుంచుము.

క. చాపల్యమెంతఁ గల్గినఁ
బాపమునకు వెఱవకున్నఁ బరభార్యయకా
దీపడఁతి నోడఁబుట్టువు
ఛీ! పాపీ! తొలఁగిపొమ్ము చెడుగా! తులువా!

(సైంధవుఁడు నిష్క్రమించును.)

ధర్మ:—(ధౌమ్యునిదిక్కు)

ఉ. పాపమటన్న భీతి పడువారలు నాయనుజన్ములక్కటా!
యీపెను జెప్పనేల? యిటులేటికి వీరికిఁ గష్టముల్, మహా
పాపిసుయోధనుం డతనిపక్షము సర్వము నట్టిదే సుఖా
వాపరిపూర్తిఁ వారల కెసంగుట కేమినిమిత్తమో? కదా!

ధౌమ్యు:—(ఆలోచించుట నటించును)

భీము:—ఇందుల కుత్తరము విశేషించి యోజింప నక్కరలేదు.

క. కడుదుర్మదులగు శత్రుల
యెడ దయఁ గల్గుటయు దాని కీమేమిను దో
ష్ప్రడుటయె హేతువు లలనాఁ
డఁడుగరె! కౌరవులు పడఁతి నటుచేయు నెడన్.

ద్రౌప:—ఇప్పు డీసైంధవుని యెడ జరిపిన శాస్త్రియేని వారలకు నప్పుడు జరిగినచో మనకు వనవాస మెందుకు ? ఈపాటు లెందుకు ?

అర్జు:—అవును ప్రమాదమే జరిగినది. అప్పటి మన యోరిమియే మన కింత తెచ్చినది (కోపముతో)

చ. పలువురు గల్గు నాసభ నపాత్రుఁడు రాధసుతుండు సాధ్వి బుం
శ్చలి యని పేలినప్పుడె రసజ్ఞను సైంధవు నెత్తి పోలికన్
జెలిపినఁ గౌరవుల్ జడిసి చేతుల నెత్తి నమస్కరింపరే ?
కొలఁదికి దాఁటె నోటిపని గొడ్డలిదన్కనుపోయె నీయెడన్.

ధౌమ్యు:—అర్జునా ! వానికిందగు ప్రాయశ్చిత్తము నీతండ్రి యమరేంద్రుండు సహజకవచ కుండలమ్ముల నపహరించి యొనరించెను కదా ? ఇఁక వాని త్రుళ్ళణఁగినది. కౌరవేంద్రునకు వాని సహాయ మంతలా భకారి కానేరదు.

నకు:—అన్నా ! మనమిది యోరిమియనుకొనుచున్నారము గాని వార లట్లనుకొనరుసుమీ ?

సహ:—అసమర్థతగాఁ దలఁచుచున్నారు. అట్లనుకొనుట వారిది తప్పా ?

క. కపటద్యూతమునందున్
నృపతి నమాయకుని గెల్చె నేదుర్మతి యా
చపలున్ శకునిన్ నాఁడె కె
డపినన్ మనకేల ? యీయిడుమలందుండన్.

ధర్మ—అన్నలారా ! ఎందుల కీ గతజలసేతుబంధనము ? (ధౌమ్యుల దిక్కై) గురువరా ! మనవనవాసవత్సరము లిఁక నెన్ని మిగిలి యున్నవి ?

ధౌమ్యు:—(లెక్కించి) పండ్రెండవ వత్సరము జరుగుచున్నది. ఇఁక స్వల్పము మాత్రమే శేషమున్నది.

భీము:—ఎందుల కీ లెక్కలు ? అధర్మవర్తనులయెడ ధర్మం బెందుల కుప

చరింపవలెను ? వనవాసమున కేమి ; ఎట్లో నెఱవేర్చితిమి. అజ్ఞాత వాసము సేయుట మనబోంట్లకు శక్యమా ?

ఉ. డాఁగెద వెట్టు ? నీవు నను డాఁచెద వెట్లు ? ధనంజయుండు దా
డాఁగెడు నట్టివాఁడె ? యకటా ! కవలేక్రియ డాఁగువారలో ?
యీగజరాజయాన నెటు లెయ్యెడ దాఁతుము చెప్పుమా ? వృథా
గాఁ గడపంగనేల ? చని కౌరవులన్ వధియింతమగ్రజా.

ధర్మ:—తమ్ముఁడా ! ఆనాఁడు శ్రీకృష్ణుండు సత్యాసమేతుండై వచ్చి మనకేమి చెప్పెను ?

ద్రౌప:—ఏమి చెప్పెను ? యాదవవృష్ణి భోజాదిరాజులెల్ల మీయందు పక్షముగల్గియున్నారు గావున మీరు యుద్ధసన్నద్ధులు కావచ్చునని చెప్పెను.

ధర్మ:—ఇంక నేమియుఁ జెప్పనే లేదా ?

అర్జు:—చెప్ప కేమి ? నీవు తలఁచినచో దుష్కరమేమియును లేదనికూడ నొక్క చెప్పెను.

ధర్మ:—పిదప నేను " అజ్ఞాతవాసానంతరమునం గాని యుద్ధము సమంజసముగా " దనిన నొప్పికొనియెనా ? లేదా ?

సహ:—ఆసంగతి మేము విన లేదు.

ధర్మ:—పాంచాలీ ! కృష్ణుఁడు నీకొమరులందఱును విద్యాబుద్ధులు గలిగి సేమముగా నున్నారని చెప్పి పదంపడి యేమనియెను ?

ద్రౌప:—అనుట కేమున్నది? "మీకు చిరమ్మున నెశుభకాలము రానైయున్నది." అనియెను.

ధర్మ:—అతనికిఁ గూడ నిదియే సమ్మతము. కానిచో రానైయున్నదని యేలనును ? "అజ్ఞాతవాస మెట్లొనరింప నేర్తు" మని మీరు వెఱవవలదు. అందులకును ధర్మవర్తనమే సహాయము కాఁగలదు.

(తెరలో)

చ. విరటుపురమ్ము మీకుఁ గడు వీలుగ నుండెడి గూఢవాసముఁ
జరుపుట కాతఁడెంతయును సజ్జనుఁ డయ్యెడ మిమ్ములోకు లె
వ్వరుఁ దెలియంగ లేమిని ధ్రువంబు వరంబుగ ధర్మునిచ్చెఁ ద
త్తరపడ నేల మీకు శుభదంబగు కాలము వచ్చెనచ్చుగన్.

(అందఱును నాశ్చర్యముతో విందురు.)

ధర్మ:—వింటిరా? అంబరవాణికూడ నెట్లు బోధించుచున్నదో!

(మరలఁ దెరలో)

శా. మార్కండేయుఁడు వచ్చుమీకడకు నమ్మంత్రిజ్ఞుచే మంగళో
దర్కంబౌ కథ లాలకించుచు నమందానందులై ధర్మసం
పర్కమ్మున్ బెడఁబాయకే వనమునన్ బంద్రెండు నేఁడుల్ చనన్
గోర్కుల్ మీర విరాటరాణ్నగరి కేగుం డేగురున్ భార్యయున్.

ధర్మ:—(విని) అట్లనే నీ యాజ్ఞచొప్పున వర్తించెదము. మీకందఱికిని మాయం దనుగ్రహ మున్నప్పుడు మాకెందును గొదవ రానేరదు. మాకు నిఁక సర్వశుభమ్ములును గరతలామలకమ్ములు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ

షష్ఠాంకము.

పాండవ ప్రవాసము

సప్తమాంకము

[అంత నొక గాయకుఁడు ప్రవేశించును]

గాయ:—(తనలో) ఇప్పటికాలపు రాజులలో నీతఁడు గానమునఁ గడు నాసక్తుఁడని వినియుంటిని. (స్మృతి నభినయించి) ఒక్క గానమున నే కాదు. సమస్తవిద్యలందును నట్టి వాఁడే. మొన్న మొన్న నే యొక మల్లునితోఁ దనయొద్దనున్న వంటలవానిం బరీక్షార్థము పోట్లాడించె నని వినియుంటిని. కావున నితఁడు తా నేవిద్యయైనఁ బరీక్షించి యోగ్యతానుసారమ్మున సమ్మానింపఁ గంకణము కట్టుకొన్నాఁడను టకు సందియములేదు. సమ్మానించు రాజు లనేకులుండవచ్చును. విద్య నెఱిఁగి సమ్మానించువారరుదు. (సంతోషముతో) నా యదృ ష్టము మంచిదిగనుక నే యిచ్చటికి వచ్చితిని. (ఆకాశమువంకఁజూచి) రాజుగారు ప్రకృతమిచ్చట లేరనుచున్నారా ? ఏమి ? ఎక్కడికి వెళ్ళి నారు ? (వినుట నటించి) ఎవరో శత్రువులు తమ గోగణము నపహ రించిరని విని వారిమీఁదికి యుద్ధమునకు జనినారనియా ? అట్లైని వారు వచ్చుదనుక నీపట్టనమున నే యుండెదను. (పరిక్రమించి) ఇదిగో ! నొక భవనము. (విని) గానము వినవచ్చుచున్న దే! వహ్వా! కడు మధురముగానున్నది. స్త్రీ కంఠములవలె వినవచ్చుచున్నవి. లోనికిఁ బోదునా ? (ప్రవేశము నటించి) ఏమి ? యీయుపాధ్యా యుని సొగసు ! (సంశయించి) ఆఁడుదివలెఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇది వేశ్యాగృహము కాదుగదా ! కానిమ్ము. ప్రకృత మేదేని తగు బస విచారించుకొని పదంపడి సావకాశముగ వీరలం గలసికొనియెద.

(నిష్క్రమించును)

(విష్కంభము)

[అంత నుత్తరయుఁ జెలికత్తెలును పేడియగు నర్జునుఁడును బ్రవేశింతురు]

అర్జు:— తే.గీ. బాల ! కంఠమ్మునే గీతిఁబాడవలయుఁ
జేతితో నర్థమును బ్రదర్శింపవలయు
జరణముల నాట్యపుఁబ్రశంస జరుపవలయు
నభినయంబన నిట్టిదియంద్రు బుధులు.

ఉత్తర:—చిత్తము (అభినయకౌసలమునుఁ జూపును.)

సైరంధ్రి:—(పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి) అమ్మా ! ఉత్తరా ! నీవిద్యాభ్యాసమునకు భంగము గలిగించుచున్న మన్నించి కొంచె మిటు రాఁగలవా ?

అర్జు:—ఏదో యత్యవసరమైన కార్య మున్నట్టులున్నది పోయిరమ్మా.

ఉత్తర:—(సైరంధ్రితోఁ గొంచెమావలకుఁ జని) నావలనఁ గార్యమే మున్నది ?

సైరం:—ఎక్కుడు కార్యమే యున్నది. దక్షిణగోగ్రహణప్రశంస యంతయు నీవెఱిఁగినదియేకదా ! ఇప్పుడు త్తరమునందలి గోవులఁ గూడఁ గౌరవులు గొంపోవుచున్నారని గోపాలకులు చెప్పిరి. అందులకై నీయన్న యుద్ధసన్నద్ధుండయ్యును దగినసారథికై వెదకుచున్నవాఁడు.

ఉత్తర:—ఇయ్యెడ నేను జేయవలసినదేమి ?

సైరం:— శేషము వినుము. మీయుపాధ్యాయు లున్నారా ? ఆయనకు సారథ్యమునందుఁ గడునేర్పు గలదని నేను విని యున్నదానను. కావున నీవువారిం గోరెదవేని తప్పక నీయందలి గౌరవంబున వారిందుల కంగీకరింతురు; నేను బోయి యీయుదంతమును మీయన్నతో విన్నవింతును (నిష్క్రమించును)

ఉత్తర:—అట్లనె యొనరించెదను (సమీపించి) మీరొక్కసారి మాయన్నగారి యొద్దకు దయచేయ వలయును ; కార్య మాయనయే నివేదించును.

అర్జు:— (తక్కినకన్నియల వంకఁజూచి) ఈనాఁటికిఁ బాఠశాలకు సెలవు, మీరిండ్లకేగుఁడు. నేను యువరాజదర్శనమునకుఁ బోవలసియున్నది.

(చెలికత్తెలునిష్క్రమింతురు)

(ఉత్తరుఁడు గోపాలసహితముగాఁ బ్రవేశించును.)

ఉత్తరు:—(సంరంభముతో)

శా. ద్రోణుం బ్రుంచెద, భీష్మునొంచెదఁ గృపున్ దూలించెదన్ గౌరవ
 శ్రేణిం దంచెద మించెదన్, గురుసుతున్ శిక్షించెదన్ గర్ణునిన్
 గ్రేణింతున్ గవలన్, బృథాతనయులన్ గీలింతు వాలమ్ములన్
 స్థాణున్ గూల్చెద వేయు నేటికిఁ? దగున్సారథ్యమే యున్నచోన్.

గోపా:—(తనలో) ఏమీ? మనరాకొమరుని శూరత్వము! (ప్రకాశము) రాజేంద్రా! పాండవు లం దున్నట్లు లేదు.

ఉత్త:—(గాంభీర్యముగా) ఉండనిమ్ము. ఎందుకుండక పోవలెను? నాకుఁ దగినసారథి యుండవలెఁగాని యెవరున్న నేమిభయము? (స్మృతినభినయించి) అవును పాపము! పాండవులను దుర్యోధనుఁడు ద్యూతమునం దోడించి యడవులపాలొనరించెఁగదా! (కోపముతో) కానిమ్ము నేఁడందులకుఁ బ్రతిక్రియ జరుగునులే. “ఏకక్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ” అని లోకు లాడుకొందురుగాక!

ఉ. శూరుల మంచుఁ బేరుకొని చోరులు నాఁ జనుదెంచి మించి యా
 భీరకుమారులన్ గెడపి పేరును బెంపును గోలుపోయి యా
 కౌరవులాచరించిన యకార్యముచూచి సహింప నేర్తునే?
 వారలఁద్రుంచి రాజ్యమును బార్థులకిచ్చి యశమ్ముఁగాంచెదన్.

(సంరంభముతోఁ బరిక్రమించి) అవురా! సమయమున కెట్టియి క్కట్టు వచ్చినది. ఇది యంతయును గంకుభట్టు చేసిన తెలివితక్కువ పోనీ తండ్రియాలోచనము మాత్రమేమి బాగుగనున్నది?

ఉ. వంటలవానికిన్ బసులవాండ్రకునుట్ రథమేల? వీరలా?
గెంటెడివారు శత్రువులఁ గేవలవైదికు మంత్రిఁజేతురే?
బంటులు రాజులన్ గుఱుతు పల్కెదె? యే దెటులైనఁ గాని నా
వంటి నృపాలు సారథిని వారికినిత్తురె? గాసి తెత్తురే?

సైరం:—(ప్రవేశించి) రాకుమారా? నీకిప్పటియవసరమును మన బృహ
న్నల దీర్పఁగలఁడఁట. మీచెల్లెలాయన నిటకుఁ దోడ్కొని వచ్చు
చున్నది.

ఉత్తర:—(తిరస్కారముగా)

మ. నృపలోకోత్తరు నుత్తరుట్ దెలియవో? నిష్పౌరుషున్ జేడి నే
నెపుడున్ జూడఁగ నేవగింతు నకటా! యీనాకు సారథ్యమా?
చపలుం డాతఁడు సేయుటా? వినిన నీచందంబు నిందింపరే?
రిపులోకం, బిటు గేలిసేసెదవె? తీరే? యిట్టిసంభావణల్.

సైరం:—(తనలో) ఇతఁడు విపరీతముగా భావించినాఁడే? (ప్రకాశము)
కుమారా! బృహన్నల కొక్కనాట్యవిద్యయందే పాండిత్యమను
కొంటివా? యేమి? మున్నర్జునుండు ఖాండవవనమ్ము దహించునప్పు
డితఁడేసుమీ! సారథ్యమొనర్చినవాఁడు.

అర్జు:—(సమీపించును)

ఉత్తర:—(తనలో) సైరంధ్రి యనఁ గడుమాన్యురాలు. ఈమె యసత్య
ముచ్చరింపదు. (అర్జునుదిక్కై ప్రకాశము)

ఉ. కౌరవసేనతోఁ గలిగెఁ గయ్యమునేఁటికి నాకు, దానికిన్
సారథి లేమి నట్టునిటు సందియమున్ గనుచుండనంత నీ
పేరు వచించె నీయతివ, పేడితనంబున నింత నేర్చితే
వారక సారథంబు కడపన్ బని పూనెదవే? బృహన్నలా!

ఆ. వె. గాయకుండ వంచు గారవింతుమె కాని
నీవు యుద్ధమునకు నేర్పరివని

మెఱుఁగ మింక నేమి ? యిప్పు డెఱింగితి
మవసరంబు గలిగె నదియుఁజూడ.

అర్జు:—(తనలో) పగఱ నిర్జించుటకుఁ దగినసమయము వచ్చినది. అందులకియ్యది నాందిగాఁ బరిణమించుఁగాక. (ప్రకాశము) కుమారా! నా కెందును విశేషించి ప్రవేశము లేదు. మీకొఱకు నునికిం జేసి యవసరమైనతఱి వెనుదీయుట పాడిగాదని యిందులకు సమ్మతించుచుంటి.

ఉ. చిన్నతనమ్మునందుఁ గృషిచేసితి నించుక గానవిద్య యం
దు న్నటనంబునందును, ననుంగులు కొందఱుగూడి తేరినే
ప్పు న్నెఱి నేర్పుచుండఁగ "నృపుల్ కడు మన్ననఁ జేతు" రంచు నా
చిన్నెయుఁ గొంతనేర్చితి విశేషములంతగ నేర నెయ్యెడన్.

ఉత్తర:—(చనవుగా) అన్నా! ఇమ్మహాత్ముఁడు గానమునందుఁ దన కెంత ప్రజ్ఞయున్నదో సూతకృత్యమునందును నంత ప్రజ్ఞయున్నదని సూచించుచున్నాఁడు కావున నఖండప్రజ్ఞ యున్న దనియే మనమను కొనవచ్చును.

ఉత్త:—(గౌరవముగా) నీవినయమునకు మేము సంతసించితిమి. నీవు సన్నద్ధుండవై తేరి నాయత్తపఱచి యిటు గొనితెమ్ము.

అర్జు:—మంచిది. (నిష్క్రమించి తేరితోఁ బ్రవేశించి) కుమారా! ఇంద ధిరోహింపుము.

ఉత్త: —(ఎక్కినటించి)

చ. దురముగఁ దోలుమీ ? రథము, ద్రోహులుకౌరవు లేగకుండఁగన్
దరిమి వధింపఁగావలెఁ బడంపడి గోవులఁ గ్రమ్మఱించి స
త్వరమున వచ్చి తండ్రియుఁ బ్రధానులు మెచ్చుకొనంగఁ బ్రోలి న
చ్చెరువున ముంపఁగావలయు శ్రీయు యశంబును గాంచఁగావలెన్.

అర్జు:—ఇదిగోఁ దోలుచున్నాఁడను.

ఉత్తర:—అన్నా! నీ వక్కురువీరుల జయించి వచ్చునప్పుడు నానావిధ

మ్ములును నక్షత్రమ్ములును నగు వారల యుష్ణీషాంచలమ్ములు బొమ్మ పొత్తికలకుఁ గా నాకై తేవలయు.

ఉత్త:—(ఆదరముతో) తప్పక యట్లొనరింతును.

బైరం:—(తనలో) అజ్ఞాతవాస వత్సరము గూడఁ బూర్తి కావచ్చినది. ఇఁక నెవరెఱిఁగిన నేమగును? (ప్రకాశము) కుమారీ! తేరప్పుడే దూరమరిగినది, మనమంతిపురికిఁ బోదము. (నిష్క్రమింతురు.)

అర్జు:—(నిరూపించి)

మ. అదె కన్గొంటివె? కౌరవేంద్రుబల, మల్లాతండె రారాజు, బ
ల్లిదులా మేటి మహారథుల్ తదితరుల్ లెక్కింపఁగా రాక యె
ల్లె దెసల్ నిండిరి వారిఁజూచితివె? నీలానెల్ల శోభిల్ల న
భ్యుదయ మ్మందుము వీరలన్ గెడపి మాకోర్వ్యైభవం బుబ్బఁగన్.

ఇంతకన్నను నెక్కుడు వేగంబునఁ దేరుఁబోవ నిచ్చినంగాని వారలం గలసికొనఁ జాలము. (రథవేగమును హెచ్చింపఁబోవును)

ఉత్త:—(తేటిపాఱుఁజూచి భయముతో)

ఉ. కౌరవనాథుసేన యనఁగా నిదియా? పొరపాటుచేసితిన్
వీరవరేణ్యు లియ్యెడల వేలకువే ల్భటసంఘమన్ననో
ధారుణి యీనినట్లు మదిధైర్యము చాలదు వెన్కప్రక్కకున్
దేరు మరల్పుమా? తగుగతిన్ బొనరింపఁగ వచ్చుఁ బిమ్మటన్.

అర్జు:— (తనలో) ఏమీ! యీకోమరుఁడు చూచినంతనె భీతిల్లు చున్నాఁడే! (యోజించి) లేక నాధైర్యము కనుఁగొనుటకై యిట్లని యుండునా? (ప్రకాశము) రాజనందనా!

శా. నన్నుం గేలి యొనర్చుటో? నిజముగా నాశక్తి వీక్షించుటో
చన్నే! రాజకుమారు లిట్లనలుకన్, జన్యంబులన్ జూడమే?
యెన్నండున్ గనలేదుమున్ వినఁగలే దీలాటిచందంబు, వె
న్కన్నీబోఁటులు చూతురే? సమరమున్ గావింప నే తెంచియున్.

ఉత్త:—(ప్రాభవముతో) ఏమీ! బృహన్నలా! యుద్ధములు నీవే చూచితివా! మేము చూడలేదా? నీకదియంతయు నెందులకు? ఎందుకు వచ్చితివో యాపని నెఱవేర్చు కొనుము. అధికప్రసంగము కట్టిపెట్టుము.

అర్జు:—(తనలో) ఏమీ! ఇతని ప్రాగల్భ్యము (ప్రకాశముగా) ఇదిగో నాపని నెఱవేర్చుకొనుచున్నాఁడను. (రథము వడిగాఁదోలును)

ఉత్త:—(కోపముతో) ఏమీ! నాతో నీకు నెకసక్కెమా? ఒకటి చెప్పిన నొకటి చేసెదవుగా?

అర్జు:—(శాంతముగా) రథచోదకత్వము నాపని. అదినెఱవేర్చుట తప్పా?

ఉత్త:—(కోపముతో) ఓహో! ఇట్లయిన బాగుగనే జరుగును. ఇఁక నేని నీకొంటెతనము గట్టిపెట్టి రథము వెనుకకుఁ ద్రిప్పుము.

అర్జు:—(తనలో) ఇతఁడు నిజముగానే భయపడినాఁడు! కావున నితనికి ధైర్యము చెప్పి చూచెదను. (ప్రకాశము)

ఉ. ఒక్కఁడు పెక్కుసేనలను నుక్కడఁగించుట యొక్కవీరునికి
బెక్కుదు గాల్పలేమి పృథివిన్ గలయట్టిదె "వారు పెక్కు రే
నొక్కఁడ" నంచు భీతిలుట యొప్పునె నీవె జయింపవచ్చు వా
రుక్కడఁగంగ వచ్చు నిటు లోడుట పాడియె? రాజనందనా!
మఱియొకలాగు భావింపక నా వచనంబులు వినుము.

ఉ. రాజననేమి? శాత్రవపరంపర వచ్చుటకో? లేక చచ్చుటకో?
నాజనన ప్రయోజనమునాఁ జనువాఁడె చుమీ! కుమార! నీ
వాజికి నోడి తేడి భవదంబయుఁ దాతయు సాటివారి నే
యోజ శిరమ్ము లెత్తి కననోపుదు? మాన్పుదుఁ జంపనెంచుమా?

ఉత్త:—(తనలో) ఇతఁడు క్లీబుండయినను మాటలు కడుఁ బౌరుషోచితముగాఁ గనుపట్టుచున్నవి. అక్కటా! యెంతదుర్దశ వచ్చినది! ఒక నపుంసకుఁడు నాకు ధైర్యము చెప్పువాఁడా? అయినను నితఁడెవఁడో యొకింత కనుఁగొనవలయు (ప్రకాశము)

ఉ. గానముగాదు నాట్యమును గా దభినీతియుఁగాదు యుద్ధపుం
బూనిక లేడ ? యక్కట ! నపుంసకు లేడ ? విశేషపౌరుషా
ధీనులమైన మేమె వెనుదీయుదు మొక్కొ కచోఁ బరుల్ దగం
గా నెఱుఁగన్వలెన్ బిదపఁగయ్యమొ నెయ్యమొ సేయఁగావలెన్.

రాజనీతియనఁ గడు దురూహంబు. దాని నెఱుఁగుట సామా
న్యంబుకాదు. ఎదిరి బలమును దనబలమును నెఱుఁగక కడంగు
వాఁడు వృథాగా మానప్రాణమ్ములకుం దక్కు. ఇది యంతయుఁ గేవ
లము నా సంరక్షణకే కాదు.

ఉ. సారథిఁ జంపియే రథికుఁ ఛంపుదు రింతయెఱుంగ వొక్కొ ? ని
న్నారక నేను దీసికొని యుద్ధమునన్ బలియిత్తు నేని మా
పౌరులు నన్ను దూఱరె ? కృపారహితుం డని, నిన్ను నంటి వి
ద్యారుచిరుండు గానమున కబ్బునె ? యుత్తరకింక నొజ్జగన్.

అర్జు:—(తనలో) ఏమి ? యీతని యుపన్యాసము. (ప్రకాశము) నృప
కుమారా ! ఎందులకుఁ గొఱగాని యీ పేడిబ్రతుకుకన్న నాకుఁ
జచ్చుటయే కొంతమంచిది. అదిగాక చావెన్నటికేని దప్పనిదే.
ఇట్టి మహాకార్యంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు శ్లాఘ్యంబుకదా ! నాకై
నీవు సంశయింపకుము. ఇది యిట్లుండ నీవంటి రథికశ్రేష్ఠునిచేఁ
గాపాడఁబడు నాకుమాత్ర మేమిభయము ? ఆత్మను సారథిని నశ్వ
ములు మొదలగు వానిని సంరక్షించుకొనువాఁడే కదా రథారో
హణమున కర్హుఁడు !

ఉత్త:—(తనలో) ఇతఁడు దేనికిని నొప్పుకున్నాఁడు. వీని యభిప్రాయము
నిజముగా నిట్టిదే యైయుండవచ్చును. రూపుచూచిన పేడి; మాటలు
చూచిన నెట్టిశూరులకును బైమెచ్చు! ఎట్లైని తేకు మరలింపవలయు.
లేదా, ఇఁక బ్రతుకుపై నాస వదల వలయు. (యోజించి) చెప్పిన
"చొప్పున వర్తింపని యనుచరుఁ డుంపుట కష్టముప్పుగదా ! కానిమ్ము.

ఇట్లు చెప్పిచూచెద. (ప్రకాశము) నీ ధైర్యస్థైర్యమ్ములు చూచిన నాకుఁ గడునచ్చెరువుగా నున్నది. ఎందుకైననేమి? నేనీ సంగరమ్మునకుఁ బూననేరను. నీకంత ధైర్య ముండెనేని నీవు రథమై కార్యంబు నిర్వహించెదవా? లేక నాచెప్పిన చొప్పునఁ దేరు మరలించెదవా?

అర్జు:—కుమారా! యెవరికృత్యము వారు నెఱవేర్చుకొనవలయును. కావున నొక్కింత దిట్టము గలిగి వర్తింపుము.

క. కురుసేన గాదు దేవా, సురలెదిరించినను నీవ చేరువ గలిగి నేఁ
డఱిముఱి నోడించెద వే, నెఱుఁగుదు నీకట్టికాల మిపు డరుదెంచెన్.

(రథము దూరముగాఁ దోలును.)

ఉత్త:—(తనలో) ఏమి? యీరథవేగము! అప్పుడే చాలదూరము వచ్చితిమి. (తేఱిపాఱజూచి భయముతో) అమ్మయ్యో! దగ్గఱకు వచ్చినకొలఁదిని సైన్యమెంతభీకరముగానున్నదో! ఈమూర్ఖుఁడు నేనెంత చెప్పినను వినునట్లు తోఁపదు.

ఆ. వె. అకట! "డబ్బువెట్టియాబ్దికమునుగొన్న
బగిది" వీఁడునాకుఁబ్రాప్తమయ్యె
వీణపట్టె కాని వింటిప ట్టెఱుఁగని
కాంత కెఱుఁకపడున? కదనబాధ.

కానిమ్ము వీని కాకౌరవులే చెప్పవలసినరీతిని బుద్ధిచెప్పుదురు గాక? నేను జెప్పి చూచిన లాభములేదు. వీనికిం దెలియకుండ నిందుండి యుఱికి పాఱిపోయెద. (అట్లొనరించును.)

అర్జు:—(చూచి ఆశ్చర్యముతో, తనలో)

మ. అకటా! నీచునితోడ వచ్చితిఁగదా! హాస్యాస్పదం బిట్టిపూ
నిక కేమందుఁ గడంగె? రాచకొలమేఁటన్ లోన శంకింప క్రూ
రక పాఱెన్ వెసఁ దేరు డిగ్గి, యిది వీరవ్రాతముల్ విన్నచో
నకసక్కెంబగుఁగాదె? క్రీడియుఁ గలం డిం దంచు నిందింప రే?

నేఁడు గాకున్న రేపేని బృహన్నల యర్జునుఁ డని లోకులకుఁ దెలియదా ? ఇందుపాయమేమి ? (యోజించి) యిట్లగుఁగాక. వెను వెంటం జని యక్కుమారుని బోధించి సారథిం జేసికొని యేను రథినై విరటుఋణముం దీర్చెద. (పాఱఁజూచి) అదుగో! భీష్మద్రో ణాది మహావీరు లందఱును నిక్కి విశేషము లన్నియుఁ గనిపెట్టుచు వారిలో వారేమో చెప్పికొనుచున్నట్టులూహింపనయ్యెడిని. కాని మ్ము. (నిష్క్రమించును)

(అంతట భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామకర్ణులును దుర్యో
ధనుఁడును ప్రవేశింతురు)

దుర్యో:—(పాఱఁజూచి) ఓరథికవరులారా !

మ. పసులం బట్టితి మేగుచుంటిమి కడుక్ బాగాయె గోపాలకుల్
వెసమైఁ బోయి నచింపఁబోలు నెవఁడో వీరుండు తేరెక్కి పెం
పెసలారన్ జనుదెంచి స్యందనము నందేడించి భీతిల్లి యే
గుసడిన్ గాంచితిరే? యితం డెవఁడొకో? కొంతేని నూహించిరే?

కర్ణు:—అంతటివాఁ డెవఁడైననేమి? ఇందుల కీ విచారమెందులకు?

కృపా:—అంగరాజా! అట్లు నిరసించి మిన్నకుండుటకన్న జాగరూకత కలిగి వివేకించుట మంచిపని కదా ? చిన్నపామునేనిఁ బెద్దకఱ్ఱతోఁ గొట్టవలయును.

ద్రోణు:—రాజా ! అతఁ డెవరనియా ? నీవిచారణము, కడు మానసీయము. నాకుం దోఁచిన తెఱఁగు వినుము.

ఉ. కౌరవసేనపై నొకఁడుగాఁ జనుదెంచుట కెవ్వఁ డోపు నీ
ధారుణిఁ, గౌరవాన్వయుఁడె తప్పక కావలయుక్ బశువ్రజం
బేరిని గోరి పట్టితిమొ యీపురి వారలయున్కి నిక్కమం
బారయనయ్యె నర్జునుఁడె యాతఁడు సందియ మందనేటికిన్ ?

కర్ణు:—(ఏకసక్తముగా) మీ రర్జునుంజూచి చిరకాలమగుటచే శిష్య ప్రేమ మీకట్టియూహ జనింపఁ జేయఁగోలు, లేక,

ఉ. స్యందన మందెడించి పెలుచన్ బయగ్గితిగుర్తు చూచి మీ
రందలివాఁడు పార్థుఁ డని యాశితి రర్జునుఁ డైనఁ దోసఁగో
డం దరశత్త్వ మూనునె? కడంగఁడె? హరి కొకించుకేని, యా
పంద యెనండో పార్థునిఁగ భావన చేసితి రేను పేరిమిన్.

కృపా:—అంగరాజా! వారివాక్యము తుదముట్ట విని పిమ్మటఁ జెప్పఁ గూడదా?

అశ్వ:—(ఏకసక్తముగా) అట్లు విని చెప్పిన వో నాతఁడు ప్రభువునకు ముఖ్యమిత్రుఁడని యెట్లు వెల్లడియగును.

దుర్యో:—(భీష్మునుద్దేశించి) తాతా! వీర లందఱును నేమేమో యభిప్రాయములిచ్చుచున్నారు వింటివికదా? మీయభిప్రాయమేమి?

భీష్మ:—ఎవరేనియు నొకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడేని నీకు నచ్చఁజెప్ప గలరు గాని రాధేయునకుమాత్రము చెప్పలేరు. అతండు తప్పక యర్జునుఁడే. సందియము లేదు. కారణము లింకను ధనురాచార్యులే చెప్పనై యున్నారు. అంతలో నీతఁ డుత్ప్రేక్షకు మొదలిడెను.

కర్ణు:—(ఏమో చెప్పఁబోగా)

దుర్యో:—(వారించి) ఆచార్యా! తమయభిప్రాయము సాంతముగా సెలవిండు.

ద్రోణు:—ఎవరు చెప్పుట కేమున్నది?

ఉ. ఇంతకు మున్ను విన్నయదియే కద? కీచకుచావు, భీమువి
క్రాంతికి సాక్ష్యమిచ్చెనది, కవ్వడి యీతఁడు గావుటెల్ల మీ
కంతట నింతటన్ దెలియు నల్లదె వచ్చుచునున్నవాఁడు ది
క్ప్రాంతము లెల్ల నిండె నది యీతని శంఖప్రమోత భూవరా!

(అందఱును వినుట నటించుదురు)

కర్ణు:—(తనలో) అవును. ఆధ్వని దేవదత్తధ్వనివలెనే యున్నది.

దుర్యో:—గురువరా! నాకీసందియమును దీర్పుడు.

మ. తమకుం శిష్యుడు గౌరవాన్వయజుఁ డంతర్వాణిమాన్యుండు వి
క్రమపారంగతుఁ డింద్రనందనుఁడు పోర న్వచ్చుచే నిక్రమం
దము నీకుం డతఁ డేల వెన్కఁజను మాకంబేది, సైన్యంపుసం
ద్రము వీక్షించినఁ బౌరుషం బధికమై దైవాఱదే? క్రీడికిన్.

ద్రోణు:—

చ. వెనుకకు నెంచు కేగెనొ వివేచన సేయఁగ రాదు గాని య
ర్జునుఁ డనుమాట నిక్కమిఁక శూలికి నెక్కుడువాఁ డెవండొ యా
తని నని నోర్చుఁగాని విదితంబె తమన్యుల కోర్వరాయి, యా
లను గడు వేగ నంపుము బలమ్ములఁ దోడుగ నిచ్చి భూవరా.

దుర్యో:—(సంతోషముతో) అతఁ డర్జునుఁడే యైన మనకార్యము ఫలిం
చినదే.

క. మరలఁ బదిరెండు సంవ
త్సరములు వని నుండి యొక్కసంవత్సర మీ
వరుసఁ జరియించి రావలె
నరుఁడే యతఁడంచు మీకునమ్మిక యేనిన్.

భీష్మ:—(తనలో) అక్కటా! వీనికౌటిల్య మెన్నఁటికిని బోవదయ్యెఁ
గదా? మంచిది. (ప్రకాశము) కుమారా! పదుమూఁడువత్సరము
లును నిన్నఁటికే నిండినవి. లేదే యనుకొందము.

ఉ. పాలడుగంగ నర్జునుఁడు వచ్చినచో నిటులాడ వచ్చుఁ దా
నాలకునై విరాటు భటుఁడైకద? రావలె నిప్పు డందుకై
యాలముసేతకుం గలదె? యుద్ధము, పిమ్మటఁ జూచుకొంద మా
కాలగళాధికుఁ దొరయఁగా దొరలెవ్వరొ? యేర్పఱింపుమా?

దుర్యో:—(తనలో) అప్పుడే యీముదుసలి పాండవపక్షపాతముం జూప
మొదలుపెట్టినాఁడు. (ఆలోచించుట నటించును)

కర్ణ :—(ఎకసక్కెముగా) ఏమీ! నిజముగా నతఁ డర్జునుఁడే యైనచో నత
ని మార్కొనువారే లేరా?

ఉ. అతనికె కాక యందఱికి నస్త్రగురుండు ఘటోద్భవుండు, నీ
వతులితవిక్రముండవు మహాహవదక్షుఁడ, విట్టిమీకునున్
బ్రతి గురుపుత్రుఁడున్ గృపుఁడు పాండవపక్షముఁగాని మీఁద నీ
చతు మతి రోయ రేనతనిజంపుట కే నొకరుండఁ జాలుదున్.

అశ్వ :—(పరిహాసముగా) నీవు చాలినదియు లేనిదియుఁ బాంచాలీపరిణ
యంబును ఘోషయాత్రయును సంపూర్ణముగా నెఱుఁగును. దాని
కేమి? (సుయోధనుదిక్కై) నరేంద్రా! ఇంతకును నతఁ డర్జునుఁడా?
కాఁడా? యనునది వివాద్యాంశము. నిక్కముగా నర్జునుఁడే యైనను
విరటుననుచరుం డగుకతన మనము మున్నొనర్చుకొన్న సమయ
మతని కిప్పట్టునఁ బ్రతిబంధకము గానేరదు. ఏమందువా?

శా. న్యాయం బంచునొ యేమి హేతువుననో నాతండ్రియు న్నేను గాం
గేయుండున్ గృపుఁడు న్నిరంతరముఁ దక్షేమంబ కామింతు మిం
తే యీ నిక్కమ్మైనను బరులయా దేశంబునం దుంటఁ గా
దే? యేదుష్కృతికైన సిద్ధముగ మే మింటుంటి మో భూవరా?

చ. విరటునిగోవులన్ వృథగ వీకలమం చొకపేరు పూని ని
ష్కరుణులమై హరించుటయు కాక నిరాగసులైన గోపబా
లురఁ బడమోఁదు టెవ్వరును లోకులు మెచ్చెడిమేటికర్జమే?
నరులు పరానువర్తులు పౌనర్భవదుష్కృతు లున్నె? భూవరా?

కర్ణ :—(కోపముతో) అంతశోఁ గట్టిపెట్టుము. నీయుపన్యాసమునకు నెల్ల
ఫలితార్థ మతఁడు పరాధీనుఁడు గనుక నతనికిప్పట్టున సమయభంగ
విచారణం బనావశ్యకమని తేలినది. (దుర్యోధనుదిక్కై) మిత్రమా!
వీరలహృదయము నీకు స్పష్టముగాఁ దెలిసినదిగదా?

ఉ. పోరికి నిట్టివారిఁ గొని పోవుట హానికరంబు వీరు స
ద్వ్యాకులు గారు పోషకుని వేరము దీరుప లేరు శత్రులన్

శూరులు పెద్దఁగాఁ బొగడఁబోత్తురె? యాచనగాఁ దలంచెనో?
పారుఁడితండు, యుద్ధపుస్వభావ మెఱింగిన నిట్టులాడునే?
"తాఁజెడ్డకోతి వనమెల్లఁ జెఱచిఁ" దన్నట్లు తనకుఁదాను స్వతంత్రుఁడు
గాని తక్కినవారిం గూడ నిరుత్సాహులఁ జేయుట యెందులకో?
అగుఁగాక నీవు సంశయింపకుము.

ఉ. అర్జునులెక్క యే మతనియబ్బ సురేశ్వరుఁ డౌను గాక వీ
స్వార్జితశక్తిమై నెదిరి పోరి జయింపఁ గలాఁడ నూరకే
గర్జిలుపాటి గా దిపుడె కాంచెదు నాదుపరాక్రమంబు, నీ
తర్జనభర్జనల్ కని యెదన్ భయ మందఁడు కర్ణుఁ డెన్నఁడున్.

కృపా:—వృథాగా నెందులకు వాగ్వ్యయ మొనరించెదవు? మనలో
మనము మంచిచెడ్డలు చెప్పుకొనుటయు నొకతప్పా? పైకి నవసరా
నవసరములంబట్టి మనమెట్లు సంచరించుచున్నను మనస్సుమాత్రము
న్యాయమున్యాయ(?)ములు చూపకమానదు.

ఉ. ద్యూతములోన గెల్చుటది దోసమటంచుఁ బ్రపంచ మెంచు నో
సూతతనూజ! దాసివిని శూరత దెచ్చుకొనం బనేమి? దు
ర్జ్ఞతిని లోకమున్ బొగడునే? యటుసేయఁగ బ్రహ్మశక్యమే?
మూతి బిగించు వేరిపయి? మూఢులె? వీరలు నీకుఁజాలరే?

కర్ణు:—(పండ్లు కొఱికి ఏమో యనఁబోవుచుండఁ దుర్యోధనుఁడు వారిం
చును.)

అశ్వ:—(ఏకసక్కెముగా) రాజా! ఎందుకు వారించెదవు?

క. వారింపనేల? యాతని
శూరత వాక్కులనె కాదె? చూడం దగుఁ "దా
నే రాజ" ననెడిగర్వ
ప్రారంభం బితని నింతవఱకుం దెచ్చెన్.

ఉ. వచ్చుచునున్నవాఁడమరవంద్య పరాక్రమధూర్వహుండు వి
వ్వచ్చుఁడు, మాటలన్ జనెడివాఁ డతఁడెన్నఁడు గాఁడు మాపయిన్

మచ్చరమేల ? యీతనికి మాకతఁడన్నను గౌరవంబు లే
దిచ్చట, శత్రువైన నచియింపఁ దగున్ గుణమందు రేకదా ?

కర్ణు:—(కోపముతో) నీవంటి కుక్షింభరులకు గౌరవమున్న నేమి ? లేకు
న్న నేమి ?

ఉ. పాఱెడువారు కావుననె పాఱులు మీరలు మిమ్ముఁబోటులన్
బోరికి వెంటఁబెట్టుకొని పోవుట "పిల్లిని గొంచుఁ బెండ్లియిల్
చేరుటవంటి" దూరకొనఁ జెల్లదె జేనిమనంబునిట్లు కం
గా రొనరించునట్టి పనికా ? యిటకున్ రథమెక్కి వచ్చుటల్.

అశ్వ:—(కోపముతో) ఓరీ ! జాల్మా ! ఏమని పేలితివి ? ఇదిగోఁ
జచ్చితివిరా ! (కర్ణునిపై కుఱుకఁబోవును.)

ద్రోణు:—కుమారా ! ఊరకొనుము. ఎందుకేని యసమానునితోఁ
బ్రసక్తిగూడదు.

కర్ణు:—(ధైర్యముగా) రమ్ము; అంతలో శాంతించితివేమి ?

ఉ. ఆలము సేయువాసివలె నాయుధముం గొని సారెసారె మీ
నాలను దువ్వుకొంచు నృపుసత్రమునం బడి మెక్కిమెక్కిపైఁ
గాలమువచ్చినప్పుడిటు కాతరతన్ గని 'తిన్నయింటివా
సాలను లెక్కవెట్టు' నినుఁ జంపి కురుప్రభు నప్పుదీర్చెదన్.

అశ్వ:—(కత్తిపెఱికి) ఓరీ దుర్జనమూర్ధన్య ! జఘన్యా !

శా. కందాలోఁ బడి భుక్తశేషమును జక్కన్ మెక్కి బల్సెక్కి జే
నిం దుర్నీతికిఁ ద్రిప్పునీబ్రతుకు నేనే కాదు లోకంబులో
నిందన్ జేయనివార లుండ రిదిగో నీచావు దాపయ్యెనో
పందా ? నోటికిబుద్ధిచెప్పుకొనుమా పైపైకి రాఁబోకుమా.

కర్ణు:—(అశ్వత్థామపై కుఱుకఁబోవును)

దుర్యో:—(వారించి) మిత్రమా ! ఇప్పుడు నీవు శాంతించి నాయందలి
విశ్వాసమును జూప వలయును (ద్రోణునిదిక్కై)

ఉ. మీ కిది న్యాయమే కద ? యమేయపరాక్రము లయ్యు శత్రునిన్
వాకొని పెద్దఁ జేసి యిటు వారికివీరికి వాదు గూర్తురే ?
సాకినవాని ద్రవ్యము విసంబె ? యసంబున కాస జేమరే ?
నాకవమానమైనఁ గదనంబున మీకుఁ బ్రశస్తి గల్గునే.

భీష్మ:—కుమారా ! ఇందు ద్రోణాదుల తప్పిదంబు లేశంబును లేదు. కర్ణుఁడు తనకుంగల పరాక్రమాతిశయంబు ప్రకటించె. దాని కేమి.

క. ఆర్యులు కథనంబులఁ గడు, ధైర్యస్థైర్యములు గల ప్రధానులు వీరల్
కార్యాకార్యజ్ఞులు దు, శ్చర్యులె ! యివ్వారిఁ గేలిసలుపన్ దగునే.

అర్జునుండన సామాన్యుండు కాఁడు. అతఁడొక్కఁడే కదా! యతని మన మొప్పరికింపంజనదనుట మనక్షేమమునకే కాని వేఱొండు కాదు. కావున వారలం బ్రసన్నులం జేసికొని కార్యంబు నెఱవేర్చి కొనుము. (ద్రోణాదులదిక్కై)

ఉ. దగ్గఱవచ్చె నల్లదె పృథాసుతుస్యందన మార్యులార మా
యెగ్గుఁ దలంపఁబోక యిటకెందుకు వచ్చితి మట్టికార్యమున్
నెగ్గఁగఁజేయుఁడీ ? విజయునిన్ జిరకాననవాసజాతరో
షోగ్రుని నుగ్రతేజు నెటులో మనమాఁపుద మెల్లభంగులన్.

(దుర్యోధనునిదిక్కై) కుమారా ! నీకర్ణుని సహాయునింగాఁ గొని పసులవెంబడింజనుము.

దుర్యో:—(కర్ణసహితముగా నిష్క్రమించును.)

(అంత నర్జునుఁడు స్వస్వరూపముతో నుత్తర సహితముగఁ బ్రవేశించును)

(ద్రోణాదులందఱును బ్రసన్నులై సన్నద్ధులగుదురు)

అర్జు:—(నవ్వి) ఇంకను నీకు సంశయము బాధించుచునే యున్నదా ?

సీ. కంకుండు నానిరాతంకుండు మీతండ్రి
ప్రియమిత్రుఁడతడు మాపెద్దయన్న
వలలుండు కీచకవనవహ్ని మీబాన
సీఁ డెవ్వఁడతఁడు మాచిన్నయన్న

వారువంబులమీఁది పారుపత్తెమున క
ర్షించు దామగ్రంథి యొక్కతమ్ముఁ
డాలఁగాచెడివారి కధినాథుఁ డల్లతం
త్రీపాలుఁడే సహదేవుఁ; డేన
యర్జునుండను సైరంధ్రియాజ్ఞసేని
గాండివంబియ్యదియె సురేంద్రుం డొసఁగిన
మకుట మిద్దియె యే నపుంసకుఁడ నగుట
యూర్వశీశాపమునఁ జుమ్మియుత్తరుండ!

శాపావసానం బగుటం జేసి మరల నాగూపునాకు వచ్చె. భీమసే
నాదుల యాయుధమ్ములు నీవు శమీవృక్షమ్మున చూచి యుంటివి.
మఱియును నీవడిగిన ప్రశ్నంబుల కెల్ల నుత్తరం బిచ్చితి నిఁక నీవు
లేశమ్మును జంకు గొనక సారథ్యమునం దప్రమత్తుఁడవై వర్తింపుము
రథవేగంబు హెచ్చింపుము.

ఉత్త:—చిత్తము. అట్లే యొనర్చెదను.

క. నరుఁడవని నిన్నెఱింగిన
తరుణమునన పోయె నాయెదం గలభయ మో
కురువీర! యెఱిఁగి యెఱుఁగక
విరచించిన తప్పులకును వేఁడెదనిన్నున్.

అర్జు:—అట్టి సందియము నీమనమ్మునను౦చకుము. తేరు వోవనిమ్ము.

ఉత్త:—ఇదిగో! తోలుచున్నాఁడను. (అట్లొనర్చును.)

అర్జు:—(చేతితో నిర్దేశించి) నృపకుమారా! అటు చూడుము.

శా. ద్రోణుం డాఁతడు, భీష్ముఁడల్లతఁడు, కర్ణుండాతఁడే, చాపని
క్వాణంబుల్ వినవచ్చుచున్నవియె? యశ్వత్థామనూ? యాతఁడా
స్థాణుం బోలినవాఁ డతండె కృపుఁ డాచార్యోప మానుండు, పై
రాణించుక ధ్వజమందు వ్యాళి మతఁడే రారాజు కన్గొంటివే.

ఉత్త:—దగ్గఱకు వచ్చితిమికదా ! ఇంకను వీరు మనపై నారాచ
మ్ములు నిగుడ్పరేమి ?

అర్జు:—ఏమనియా ?

శా. ఆచార్యుండు నియంత, యాయనకు నాయుం దెంతయో పేర్మి, స
త్యాచారుండగు భీష్ముఁడోలి మము బాల్యంబాదిగాఁ బెంచె, ద్రో
ణాచార్యాత్మజుఁ డేను సోదరుల మన్నట్లుండు, మద్దక్షు మా
కాచార్యత్వము చేయుటన్ గృపుఁ డుపాధ్యాయుండె యా నుత్తరా!

మ. ఒకకర్ణుండు సుయోధనుండు మనపై న్నుగ్రత్వముం బూని కొం
డిక నాఁడాదిగఁ గీడు రోయుదురు కానీ వీర లయ్యార్యులన్
గికురింపం దగ దాఁ గదా ! మనమ మున్ గీలింతు మేనిన్ శర
ప్రకరం, బార్యులు నింతు రంతవఱకున్ బైరాను వారుత్తరా !

(పాఱఁజూచి) సుయోధనుండు గడుదవ్వునఁ బసులవెంటఁ జను
చున్నవాఁడు. కావున మనమియ్యెడ నున్నఁ బ్రయోజనములేదు.
మనతేరీప్రక్కగా నతనియెదుటికిం గొనిపొమ్ము.

ఉత్త:—అట్లనే పోనిచ్చుచున్నాఁడను.

అర్జు:—(యోజించి) క్షణ మిక్కడనే యుండనిమ్ము. (తనలో)

క. వీరియెడ నాకుఁ గలిగిన, గౌరవమున్ జూపవలదె ! కలదే ! గురుధి
క్కారము, శ్రేయస్కరమే, నారాచమ్ములనె వీరినారాధింతున్.

(కొన్ని యమ్ములు విడిచి) ఉత్తరా ! తేరు వెనుకఁ జెప్పినచో
ప్పునఁ బోవనిమ్ము.

ఉత్త:—చిత్తము. (ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణా:—(సంతోషముతో)

శా. ఔరా ! శిష్యుఁడ వన్న నీవకదరా ? యాచార్యసద్భక్తి నీ
దేరా ? నూర్గురు శిష్యు లుండవలెనే ? యావొక్కఁడేచాలు, జ
న్మారాతిన్ గురునాథుఁ గొల్చుగురుపై నన్నన్న ! కోపింప కి
ట్లారాధింతువె ? దీనికిన్ ఫలము నీ కౌఁ గాక శీఘ్రమ్ముగన్.

(పట్టరాని సంతోషముతో భీష్మునిదిక్కు) చూచితిరికదా? మన యెడల నాతఁడొనర్చిన గౌరవము.

తే. గీ. స్వాగతమునకు రెండేసి సాయకములు
శ్రవణములుసోఁకి సోఁకనిసరణి నించె
వందనమ్మున కట్టులే వైచె పాద
యుగళి సోఁకియు సోఁకనిపగిది నరుఁడు.

భీష్ము:—(నవ్వి) ఆచార్యా! యిం దాశ్చర్య మేమి? ఆతఁ డొనర్చిన శిష్యత్వ మెట్టిది? (ప్రక్కకుఁజూచి)

చ. మనలఁ బరిత్యజించి యదె మండలపుం గతిఁ దేరు త్రిప్పి య
ర్జునుఁడు సుయోధనుఁ గదియఁ జూచుచుఁ బోవుచునున్న వాఁడు తేఁ
డని యొనరింప లేఁ డతని నాఁగి, క్షణంబునఁ బోయి తేనిమ
న్నన నిలపన్ వలెన్ దడసినన్ బయి వచ్చుఁ జుఁడీ కడంగుఁడీ.

అశ్వ:—(పాఱఁజూచి) చూడుఁడు; రారాజుపైకరుగుకవ్వడికిఁ గర్ణుఁడడ్డ మగుచున్నాఁడు.

ద్రోణా:—తండ్రీ! అట్లని మన మొప్పరికింపఁ జనదు. మీరిరువురును బోయి రాజుం గాపాడుఁడు. వలయు నేని యేమును వచ్చెదము.

(కృపాశ్వత్థామలు నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు:—(భీష్మునితో) కర్ణార్జునులద్వంద్వయుద్ధ మెట్లున్నదో పరికించితిరా?

భీష్ము:—ఉభయులును సమర్థులేకదా? అయిన నర్జునునకితఁడేకాఁ డెవ్వరేనియు లోచ్చనక తప్పదు. (పరికించి) కనుఁగొంటిరా? కర్ణు నతిక్రమించి దుర్యోధనుఁజెనకఁబోవు నవసరంబున మన యశ్వత్థామ యనికిఁ గడంగెను?

ద్రోణు:—(చూచి) యుద్ధము కడు భరముగా నుండెడిని. కాని కవ్వడి యక్షయతూణీరుం డగుటచే నితని నతిశయింపవచ్చును. నేను

బోయి యతనిఁ దలపడియెద (కొండొకపోయినిల్చి) ఇతఁ డెక్కత

మునసో కుమారుం దలపడకయె నావంకకు వచ్చుచున్నాఁడు.

అర్జు:—(ఉత్తరునితోఁ బ్రవేశించి) ఉత్తరా! తేరమ్మహాత్మున కభిము

ఖముగాఁ బోవనిమ్ము. (తనలో)

ఆ. వె. ఓనమాలు మొదలు నొజ్జయై విలువిద్దె
మెట్టెటిట్టి చెప్పి ముగుదతనము
వాపినట్టిగురునిపై కేమొకమ్మున
బవరమునకుఁ బోదు భయము విడిచి.

(విచారముతో) ఓహో! దైవమా! యిక్ష్వాకుకులపాంసను కారణ

మ్మున నెన్నియిక్కట్టులు ఘటించితివి?

మ. పతితో డీకొనుఁ బుత్రుఁ గన్న నవలా, భార్యాసమా యోగసం
గతుఁ డాపై జననిన్ గణింపఁడు, భిషక్కృతుత్త్వముఁ బూను యా
పితరోగుండు, సమాప్తవిద్యుఁడు గురుఁ ద్వేషించు నన్నట్టి సా
మెత నఁ జూచి పఠింతురే! యిఁక జనుల్, మేనెల్ల వమ్మయ్యె నే.

(యోజించి) ఇట్లుగుంగాక (సమీపించి చేతులు జోడించి)

క. అడవులఁ బండ్రెండేఁడులు
కడునిడుమలు గుడిచినట్టికవ్వడి మీకౌ
ష్యుఁడు మీరిడుదీవము మీ
యడుగులకుఁ ద్రికరణశుద్ధి నభివాదించుఁ.

ద్రోణు:—(ఆదరముతో లేవనెత్తి) తండ్రీ! దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవై సర్వ

విధమ్ముల వన్నెకెక్కుము. శిష్టాచారమ్ము కావించితివి కావున,

క. చనుము రథ మెక్కు మాహవ
మునకున్ డీకొమ్ము మేము మును చెప్పినయా
ధనురాగమమును జక్కం
గను నొప్పఁగఁ జెప్పిమమ్ముఁ గయిసేయుమిఁకన్.

అర్జు:—(వినయముతో) తమయాజ్ఞ శిరసావహించు చున్నాఁడను. (రథ మెక్కి- సంశయముతో తనలో)

క. గురుపై నెక్కు-రణిని శర
పరంపరలు విడుచువాఁడఁ బగతుఁడె? యాతం
డరలేక యాజ్ఞ యిడుఁగా
కరయంగా వలదె? యిట్టియాగడము నెడన్.

ఇట్లనుఁగాక (ప్రకాశము)

ఉ. ఏనయి యెంత చెప్పినను నేయఁగఁజాల శరంబు మీరె నా
పై నెనరుంచి యేయదగుఁ బ్రథమంబున నట్టులేని నా
మానసమందుఁ గల్గు ననుమానము వోవుటెట్లొక సత్యసం
ధానిరతుండు ధర్మజుఁడు తమ్మునిపైఁ గడు నల్గకుండెడున్.

ద్రోణు:—(తనలో) బళిరా! అర్జునా! బళిరా! (ప్రకాశము) అట్లే కావించెదను. కాని రణోచితస్థలమునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ:—(సంతోషముతో) సెబాసు! అర్జునా! సెబాసు! "అవశ్యం పితురాచార" మ్మనుట నీకు సర్వవిధములం బట్టినది.

చ. అలజమదగ్ని పుత్రునకు నస్త్రగురుం డెన, నాకు నీవునుం
గలన నొకింత వెన్నడవు "కౌరవ వంశమునందు నేఁటితోఁ
గలిగెను యుగ్మమొక్కటి తగన్ గురుమెచ్చును గాంచినట్టి" దక్
విలసనమున్ గడించితివి వీరవరేణ్యుఁడ వైతి వొప్పగన్.

(పరికించి) ఏమీ? అస్త్రగురుఁడే కాక గురుపుత్రశారద్వతులు గూడ నోడినారే? అర్జునుఁ డుత్తరునితో నేమో యనుచున్నాఁడు. (విని) గోవులం దోలికొని పొమ్మని గోపాలకుల నాజ్ఞాపింపుమనియు నీజయమంతయు నీవే కావించినట్లు నగరంబునఁ జాటింపించు మని యును బోధించుచున్నాఁడు. (విని) మరల నేమో యనుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

ఉ. అమ్మహితుండు చాపధరు లందఱికిం దలపువ్వు వృద్ధుఁడం
చు మ్మది నెంచఁబోకు మరిసూదనతాపటిమంబుపట్ల బిం
కమ్మగు జవ్వనంబు పొడకట్టు మతేమనుకొంటివో? మహా
త్త్వమ్మున నేటి మాకొక పితామహుఁడే యననేల? దేవుఁడే.

కావునఁ గడు జాగరూకుండవై సారథ్యమ్ము నెఱవేర్చెదవు కాక.

(ఉత్తరార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

అర్జు:—

ఉ. ఆయన గెల్చి కాని మనమక్కురురాజుఁ గలంపలేము గాం
గేయున కాదరంబ కద! కేవలమున్ మనయం దనంగరా
దోయవనీశనందన? నయోచితమార్గము దప్పఁ జెప్పెడా
మ్నాయవిదుం డతండు గదనం బొనరించియ తీరుఁ దీరుగన్.

భీష్ము:—(సంతోషముతో) అర్జునుండు నన్నుం గూడఁ దనవిద్యాపాట
వమ్మున నానందింపఁజేయ నిట వచ్చుచున్నాఁడు. (ప్రక్కఁజూచి)
యీయిరువుర సమరముం జూచుటకుఁ గాఁబోలుఁ గురురాజుతో
పాటు యోధులందఱును నీదిక్కునకే వచ్చుచున్నారు. (సన్నద్ధుఁ
డగును. అంత దుర్యోధనాదులు ప్రవేశింతురు.)

అర్జు:—(వినయముగా.)

ఉ. పోరికి నిన్ను మార్కొనఁగఁ బోలునె? యొక్కని కేనియున్ మహో
దారచరిత్ర? యట్లయినఁ దప్పక వచ్చె విరాటుబంటనై
గారణ మిట్టిదన్ వెకిలిగాఁ దలపోసెదొ యేమొ? యీదురా
చారుఁ గృతఘ్ను గౌరవవిచారవిదూరు క్షమింపు మియ్యెడన్.

భీష్ము:—(ఆదరముతో) తండ్రీ! క్షత్రియోచితప్రచారప్రవర్తనుండవగు
నిన్నొకరు క్షమించుట యెందులకు?

ఉ. శూలి నెదిర్చినట్టి యల శూరత విన్నది యాది నీకు భూ.
పాలురెకారు దేవతలు భండనమం దెదురే? యటంచు నేఁ

బోల నెఱుంగుమున్ సమరముం బొనరించెద నైన నన్ను నె
ట్లోలములోఁ గలంచెదవొ యయ్యయి భంగులు చూచు వేడుకన్.

ఉచితస్థలమ్మున కరుగుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

అశ్వ:—(ఆకాశము వంకఁజూచి) ఓహో! ఆకస మెల్ల నంబరచరుల విమానము లెల్లు నిండెనవో?

తే. గీ. తాతమనుమల సంగరౌద్ధత్యమునకు
సంతసించుచు నున్నారు చదల సురలు
హరిని సంగరమున గెల్చినట్టిఁ డొక్క
డొక్కఁడో హాయనోర్చిన యుక్కు తునుక.

కృపా:—(చూచి) కుమారా! గాంగేయునిచాపములు నర్జునుఁ డెల్లు తుత్తునియలు సేయుచున్నాఁడో చూచితివా?

ఉ. ఎత్తెను జాప మాతఁ, డొకయేటున నీతఁడు ద్రుంచె వెండి తా
నెత్తె నితండు ద్రుంచె నిటులెత్తుటయే తడ వెన్నిమాఱులో
తుత్తునియల్ పొనర్చె నరి తూఁగు నెవం డిఁకఁ బార్థుతోడ లో
కోత్తముఁ డాతసిం దొరయు యోధులు నున్న జగత్రయంబునన్.

ద్రోణు:—(ఆశ్చర్యముతో) అవురా! యితని శరలాఘవము!

క. చాపమ్ముఁ ద్రుంచి వేఱొక
చాపమ్ము గ్రహించునంత శాంతనవుని బెం
దూపులఁ గొన్నిటఁ బార్థుం
డాపన్ను నిఁ జేసి జేని నదెయెద్దఁజనుణ్.

అశ్వ:—(కర్ణునితో నెకసక్కెముగా)

ఉ. పార్థునిలావు నీ కెఱుఁగ వచ్చెనె? యిప్పటికేని, కాలపు
న్వార్థియొ నాఁగ నాతఁ డిటువచ్చెడి తేనికిఁ గల్గుహూరిమిణ్
సార్థకముణ్ బొనర్ప సమయం బిదియే యెదిరించి నిల్వు ప్ర
త్యర్థిని గెల్వలేని బిరుదమ్ములు వమ్ములు కావె యేరికిణ్

దుర్యో:—(తనపైకి వచ్చు బాణమ్ములను నిపుణముగా వారించుకొనుట నటించును.)

కర్ణు:—(సంరంభముతో) రాజా! నేనుండఁగా నీవెందుకు వారించుకొనవలెను? (కొంతనడచి నిలిచి పాఱుటనటించును)

దుర్యో:—ఏమీ? ఈనాఁడితని విక్రమం బవక్రమంబుగా నెగడుచున్నదే! (యుద్ధసన్నద్ధుఁడగును)

అశ్వ:—(తనలో) ఏనాఁ డతనివిక్రమ మవక్రమము గాకున్నది? మనకెప్పటి కప్పుడే క్రొత్తగాఁ గన్పట్టును.

అర్జు:—(ప్రవేశించి) విరాటనందనా! అదె సుయోధనుఁడు మనకుం జేఁజిక్కియున్నాఁడు. అరదమ్మాఁపు పఱపుము.

ఉత్త:—(అలసటతో)

చ. ఎడ యొకయింత లే దొకటె యేయుట యే నిఁక నిల్వఁజాల మేన్
వడవడ లాడఁగాఁ దొడఁగె వారువముల్ కడు డస్సె నింత యొ
క్కెడ శ్రమ దీర్చి కొంద మిటు లేకసుఖంబుగఁ బోరు సల్పి యె
వ్వఁడు బడలండు లోకమునఁ బార్థులె? పార్థివులెల్ల నర్జునా!

అర్జు:—(మీఁదఁ జెయి వైచి) రాజనందనా! కడుబడలితివి. ఇఁకఁ గష్టించినంతకాదుగదా? అందు శతాంశమేనియు నవసరము లేదు.

మ. అదె రారా జతనిఁ బరాభవము చేయన్ గాల మేతెంచె దు
ర్మదుఁ డీతండు గణింపఁ డేరిని మహామాత్సర్యపర్యాప్తుఁ, డీ
య్యదనన్ బైఁ బడమేని జోదులు శ్రమంబాఱన్ సమీపింతు రాఁ
గుదు రీయత్న, మొకింతయోర్చికొనుమా? కోపంబు దీపింపఁగన్.

అంత వలసిన నేన యశ్వమ్ములం గడపఁ గలవాఁడ నీయథాశక్తిం బని సేయుము. (శరప్రయోగము నటించి)

ఉ. పాఱెదవేల? జూద మని వచ్చితివో? యిది భండనంబు, తే
రూరక యెక్కు మాత్రమున కోడరు శత్రులు, పీఁకులెల్లడన్

స్వారి యొనర్పఁగాఁ గలవె? సామజయానము నెక్కి, నేఁడునీఁ
పేరు నిరర్థకం బగును బెంపఱి యేగినచో సుయోధనా?

తే. గీ. అబలఁ బాంచాలి నవమానమందఁజేయ
వచ్చు నోరెఱుఁగని పశువ్రజముఁబట్టి
నెత్తి గొల్లలపైని వేవేగ నుఱుక
వచ్చు రాదొకో? విర్వచ్చు(నచ్చు నేర్పు.

ఉ. రాజవుకావె? నీవు కురురాట్కులమందు జనింప లేదె? యే
యోజ ధరన్ భరించెద వహో! యని పౌరులునవ్వ, నింతని
స్తేజుఁడ వేల వచ్చితి విసీ! యనిసేతఁకు, యుద్ధ మన్నచో
భోజనమో? యలంకరణమో? యవరోధవధూవిహారమో?

ఉ. చంపెదనంచు భీతివడి సారెకుఁ బారెద వేల? నేను నిన్
జంపమి నిక్కవంబు రిపుడైతి భుజుండు మదగ్రజుండు మా
యింపఁ బ్రతిజ్ఞఁ గొంటెఱుఁగవే? మిము నూర్వుర మొన్న మొన్న నే
చంపెను మీావలెన్ ద్రుపదజన్ గికురించినకీచకావళిన్.

దుర్యో:—(సిగ్గువడి నిలుచును.)

భీష్మాదులు:—(మరల యుద్ధసన్నద్ధులై శరప్రయోగము నటింతురు)

అర్జు:—(ధ్యానమునటించి యమ్ము విడుచును.)

భీష్మాదులు:—(అందఱును మూర్ఛ నటింతురు.)

అర్జు:—ఉత్తరా! నీసహోదరి యుత్తర చెప్పిన పలుకు స్మృతికిం దెచ్చు
కొని వీరి యుష్ణీషాంచలమ్ముల నుత్తరించి యిటు తెమ్ము.

ఉత్త:—చిత్తము. (దరికరుగఁబోవును.)

అర్జు:—(మెల్లగా) మాట, ఈమోహనాస్త్రమ్మునకుఁబ్రతి పితామ
హుండెఱుఁగుఁగాన నతనిదెసకుంబోకుము. తక్కఁగలజోదు లెఱుం
గరు; వారలు తెల్విగను నాలోన కృతకృత్యుండవై మరలిరమ్ము.

ఉత్త:—(తలపాగలకొనలు కోయుట నటించును.)

భీష్మ:—(ధ్యానము నటించి కనులువిచ్చును.)

ఉత్త:—(పరుగున వచ్చి యర్జునుని నొద్దనిలుచును)

అర్జు:—ఇఁకఁ బోదము పద (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ:—(తనలో) అన్నా! క్రీడి యెంతపని చేసినాఁడు? (కోపముతో)

చ. నిలునిలు పార్థ! మోహనము నీవయెఱుంగుదు వే? బలమ్ములన్
గలఁచెదె? యుక్తి వమ్ముమెయిఁ గల్గునె? దీనయశంబు ధర్మపుం
గలన జయంబొ వేఱొకఁడొ గాంచుట యుక్తము కాక నిద్దురన్
సొలసినవారిపైఁ దగునె? శూరతఁ జూపుట నిన్నుఁ బోటికిన్.

(దుర్యోధనుని శిరము చక్కఁగాఁ బరికించి మెప్పుతో)

చ. కరుణయటన్న నీయదియ కౌరవనాథు శిరంబునిప్పు డు
త్తరుఁడొగి నుత్తరించెనని తత్తరమందితి భ్రాంతికల్మి ని
క్కురుపతి కిట్లు చేపడినఁ గుత్తుకలొక్కటఁ గత్తిరింపఁడే?
తరతమభావవేది యగు ధర్మజుతమ్ముఁడ వౌదు వర్జునా.

(ద్రోణాదులు మూర్ఛదెలియుదురు)

దుర్యో:—(కోపముతో)

శా. ఏఁడీ? ఫల్గునుఁ డేడబోయెనొ కదాఁ యిందెందుఁ గన్పట్టఁడే
కూడన్ ముట్టుద మేటికీతడ? వదే గోపాలకుల్ గొల్వ నా
జాడన్ బోయెడి మిన్నకుంట తగునే? శౌర్యమ్ము వమ్మయ్యె నే?
వాడం బాటినమోముతోఁ బురికిఁ బోవన్ బాడియే తేనికిన్.

భీష్మ:—కౌరవేంద్రా! ఎందుకీ పశ్చాత్తాపము?

చ. మనకవమానమా? కడుఁ బ్రమాదము దప్పెను గ్రీడి కేవల
మ్మును గరుణాళుఁ డేమిటికి మూర్ఖత నాతనిఁ దూఱఁబోయె? ద

ద్యూనువ్వునఁ గుత్తుకల్ దునిమెనా? మన మేమఁగువార మట్టియో
గ్యునికే జయంబు కాక మఱియొక్కనికిన్ జయమబ్బనేర్చునే?

దుర్యో:—(లజ్జా దైన్యములను నటించును)

కృపా:—(దృష్టి నిగిడ్చి) పితామహా! సుశర్మకాంబోలు ననతిదూరమ్మున నిటవచ్చుచున్నాఁడు. అక్కడివి శేషము లేమైయుండునో?

అశ్వ:—ఇక్కడ నింతమంది యోధానుయోధు లుండి యిట్లు జరిగినది కదా? ఇఁక నక్కడ మఱియొకలాగు జరుగునా?

చ. అట శమనాత్మజుండుఁ గవలున్ మఱిమారుతియున్ గడంగిపో
రుటకుఁ దొడంగినన్ బలము రూపఱు టబ్బెనొ? వీరలెల్ల బా
సట యొనరింప నేగరె? విచారముఁ జేఁ బనేమి? పార్థుఁ డె
క్కటిన దిగంతముల్ గెలువఁగా వినమే కనమే తదుద్ధతుల్.

కర్ణు:—(తనలో) అక్కటా! మొదట వీరెన్ని వచించిరో దైవ మన్ని యును ఘటించినాఁడే? (ప్రకాశము)

చ. బవరము సేయు నొక్కపుడు వచ్చుజయం, బొకటన్ దొలంగు దీ
నివిషయమై విచారణము నెక్కొలుపం బని లేదు కానిచో
నెవరు నెఱుంగరే? విజయు నేర్పెఱి, దైవబలంబు కాక యొ
క్కవిజయుఁడే జయించెననఁగా వశమే? కురునాథ? యిందఱిన్.

కృపా:— ఒక్క యర్జునుఁడే యొనర్చిన విట్టి వనేకదుర్ఘట కార్యమ్ములు గలవు. ఐనను మనయిప్పటి యవస్థకుం దగినప్రసంగ మింతకన్న నుండదు.

సుయో:—(పితామహునిదిక్కు) సమయభంగమున్ గూర్చి తమయభిప్రాయ మేమని స్థిరపఱచెదరు?

భీష్ము:—నాయభిప్రాయ మిదివఱకే విశదీకరించితిని. వలసినచో,

ఉ. ధర్మజుఁ డెన్నఁ డెయ్యెడ నధర్మపథంబునఁ గాలు వెట్టఁ డీ
మర్మము నీకునుం దెలియు మానవనాథ! తదర్థ మొక్కనిన్
నిర్మలచిత్తునయ్యెడకు నీవనుపన్ సకలంబు తెల్లమౌ
నర్మిలి మీకుఁ వారలకు నా టికి నేనియు మేలు భూవరా!

దుర్యో:—(తనలో) వారలకును మాకును జన్మాంతరమున నేమోగాని యీజన్మమున మాత్రము సఖ్యముకుదురదు. (ప్రకాశము) కానిండు. పురికిం బోయి యిందుం గురించి యోజింతము.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గద్య
ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం
బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ
స ప్త మాం క ము.

పాండవప్రవాసము

అష్టమాంకము.

(అంత నర్జునుఁడును, నుత్తరుఁడును బ్రవేశింతురు)

ఉత్త:—బృహన్నలా! (నాలుక కఱచుకొని) ఇంద్రనందనా! ఈజయము నేనే యొనర్చినట్లు మాతండ్రిగారికిఁ దెలియఁ జేయింపు మంటివి కదా? దానికిం గతమేమి?

అర్జు:—ఏమనియా? కొమరుఁడు సంగర మ్మొనర్ప నేగె నని యాయన విని యుండి పదంపడి యెవరివలననో జయము కల్గినదన్న నంతగా సంతసింపఁడు. (చేయి సాఁచి) చూచితివా? యెట్లలంకరించిరో పట్టనము! (విని) ఉత్తర విజయమంగళమని చాటింపు వినఁబడుచున్నది.

ఉత్త:—(నవ్వి) పదంపడి దానికర్థము నిట్లు చెప్పుకో వలయును.

అర్జు:—ఎట్లు?

ఉత్త:—శ్రేష్ఠుఁడైన విజయుని సంబంధమగు శుభమని.

అర్జు:—(పరికించి) కొల్వుకూటమును దాఁపునకు వచ్చితిమి. (విని) ఏదో మీతండ్రిగారు బిగ్గరగా నుపన్యసించుచున్నారు.

(అంతట విరటుఁడును బ్రచ్ఛన్నవేషులగు పాండవులు నల్వురును బ్రవేశింతురు.)

విర:—(కోపముతో)

ఉ. గొల్లలువచ్చి నాకొఘురు గొప్పదనంబు వచింప నేను నూ
రెల్లను జూటఁ బంపఁ దగదే? యొక పేడికతమ్ముననా జయా
భ్యుల్లసనంబు గల్గునె? రిపుల్ రథసారథి కోహటింతురే?
నల్లవొ? యిట్టిమాట లనినన్ సహియింపను గంక? యింక నిక్.

ధర్మ:—రాజా! కోపింపకుము.

క. కౌరవు లెక్కడ? మిగులఁగు
మారుఁడు పసితనమువాఁడు మనయుత్తరుఁ డ
ప్రారబ్ధసంగర విశే
షారూఢుండేడ? గెలుచు టది యేడ? నృపా?

కావున నామాట విని బృహన్నలవిజయంబు చాటింప సంపుము.

ఉత్త:—(విని) మన మొనర్చినకపటము మీయన్నగారికిని మాతండ్రి గారికిని గలహామునకుఁ గారణం బగుచున్నయది. మన మిఁకఁ దడయఁ దగదు. పోయి యథార్థము నివేదింతము.

అర్జు:—నీవు ముం దరుగుము; నీవెనువెంటనే నేను వచ్చెదను.

విరా:—(కోపముతో)

క. పేడిగా బొగడఁగ వలదన
నోడవు భయమింత లే దహో! నాయెడ నీ
జాడ యెఱుఁగంగవచ్చెను
జూడుము శిక్షింతునిను నసూయ యడంగన్.

(సారిగొని వేయును)

ద్రౌప:—(పటాక్షేపముగా సైరంధ్రీవేషముతోఁ బ్రవేశించి చీరచెఱఁగున రక్తముఁ దుడుచుట నటించును.)

భీము:—(క్రోధము సూచించును)

ఉత్త:—(తత్తఱముగా వచ్చి) తండ్రీ! యెంతయనుచితము గావించితివి.

ఉ. అమ్మహనీయుఁ డెవ్వరని యాత్మఁ దలంచితి? ధర్మమూర్తి యో
క మ్మఖిలమ్ము నేలఁగల కార్య విచక్షణుఁ డుత్తమోత్తముం
డిమ్మెయి ధిక్కరింతువె? శుభేచ్ఛులకున్ ద్విజవర్యరక్తపా
తమ్మది శ్రేయమే సకలధర్మవిధిజ్ఞుఁడ విట్లొనర్తువే?

విరా:—(విని విననియట్లు పట్టరాని సంతోషముతో)

ఉ. కౌరవసేన నుక్కడఁపఁ గల్గితి వెట్లు కుమార! యాజిమ
ర్వారులు వార లప్పరశురామవిజేతపితామహుండు, మేల్
భారతవీరులన్ గెలిచి వచ్చితి వెంతకుఁ జాల? నేను స
త్కారము గంటిఁ బుత్రకులఁ గాంచినవారల కెల్ల మేటినై.

ఉత్త:—తండ్రీ! పదంపడి సకలమ్మును దెలియనగుం గాని ముం దయ్యన
ఘుని వేఁడికొని సుప్రసన్నుం జేసికొనుము.

విరా:—కుమారా! బృహన్నల యెక్కడ?

అర్జు:—(సమీపించును.)

ఉత్త:—(గౌరవముతో) ఈయనయే.

విరా:—(తనలో) ఇతఁడే బృహన్నల యెట్లగును (సంశయముతో
ప్రకాశము)

ఉ. ఆతఁడు పేడి, యీతఁ డనఘాకృతిఁ బొల్చెడిశ్మశ్రుమంతుఁ డ
త్యాతతపౌరుషంబునకు నాకృతియో యన నొప్పువాఁడు, ప్ర
ఖ్యాతగుణాకరుం డని మొగంబె తగం బలుకం దొడంగె నీ
కీతనిసఖ్య మె ట్లొదవె? నేర్పడఁ జెప్పుమునాకుఁ బుత్రకా!

ఉత్త:—సకలమ్మును బిదప విస్తరించి వచించెద. ఇపుడు సూత్రప్రాయ
ముగా విని మఱి యొండు వచింపక యిమ్మహామహులశరణంబు వేఁడి
కొనుము.

(పాండవులను ద్రౌపదిని వేల నిర్దేశించుచు)

ఉ. ఈయనఘుండు పాండుధరణీంద్రుని యగ్రతనూజుఁ, డాతఁ డ
త్యాయతశక్తి భీముఁ, డితఁ డర్జునుఁ, డయ్యనఘుల్ కవల్, సతీ
గేయచరిత్ర పాండుసుతగేహిని యీయమ యాజ్ఞసేని, వీ
రీయెడ గూఢవర్తనమెయిన్ జరియింతురు సత్యసంధులై.

విరా:—(పశ్చాత్తాపముతో)

ఆ. వె. నను సుశర్మ పట్టుకొని రథమ్మునఁ బెట్టి
నంతలోన నన్నుయాజ్ఞఁజేసి
విడువఁ జేసినట్టి వీరుండు భీమసే
నుండె సందియం బొకండు గలదె.

నివురుగప్పిన నిప్పుపగిదినున్న వీరలయెడఁ గడునవజ్ఞ సలిపితిని. యిందుకేమి నిష్కృతి ? ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము) అనఘాత్మ ! నన్నుక్షమించి నాయపరాధమును మఱవవలయు. (పాదములపైఁ బడఁబోవును.)

ధర్మ:—(పడకుండ లేవనెత్తి)

క. నరపాల ! యిందు నీత
ప్పరయఁగ లేశంబు గల్గదఖిలమ్మును న
క్కురునాథునిదురితమొ నా
దురితమొ కావలయు ద్యూతదోషంబగుటన్.

దౌవా:—(ప్రవేశించి) జయము జయము దేవా ! దుర్యోధన మహారాజుగారి యొద్దనుండి యెవరో యొక రాయబారి వచ్చి ద్వారమున నున్నాడు.

విరా:—ప్రవేశపెట్టుము.

రాయ:—(ప్రవేశించి నలు దెసలు దిలకించి) ఇందు ధర్మరాజుగారెవరో నాకు నొకింత తెలుప వలయు.

ఉత్త:—(చేతితో) ఆయనయే (చూపును)

రాయ:—(వినయముగా) అయ్యా ! 'మీతమ్ముఁడు ఫల్గుణుఁడు సమయభంగం బొనర్చెఁ గావునఁ దిరిగియు మీ రరణ్యమున యథాపూర్వమ్ముగ వసించి యజ్ఞాతవాసమ్ముఁగూడ నాచరింపవలయు నఁట. ఈ సంగతి మీతో మనవిచేసి మీయభిప్రాయమును దెలిసికొని రమ్మని మారాజుగారు నన్నుం బనిచిరి.

ధర్మ:—(ధైర్యముగా) సమయభంగము లేశమును గాలేదనియు, మా యజ్ఞమని మీరు గుర్తుపట్టుటకుఁ బూర్వదినముననే పదుమూఁడు వత్సరములు నిండె ననియు, మీరాజుతో నామాటలుగా ముమ్మాటికిఁ జెప్పుము.

రాయ:—చిత్తము. (పోవుచుండగా)

భీము:—ఓయీ! మాట.

ఉ. నిండెను వత్సరమ్ము లని నీపతితో నృపుఁ డాడినట్టు లు
ద్దండతఁ జెప్పి పిమ్మట నతం డది వెండియుఁ బృచ్ఛసేయ "జా
ల్మెండ? సుయోధనుండ? యధముండ? త్రయోదశవత్సరంబులే
నిండుట గాదు నిండె నఁట నీదగునాయువు" నంచుఁ దెల్పుమీ.

ఇట్లుగూడఁ దప్పక చెప్పుదువుగాక.

ఉ. నిండెను నీదుపాపములు నిండె భవత్పరిపాలనంబును
న్నిండెను నీసహోదరులనిక్కులు, పెక్కులు సెప్ప నేల తాఁ
బండె నజాతశత్రుని తపంబును ద్రోవది భాగ్యరేఖ భీ
ముండును దమ్ములుం గలుపఁ బూనిన యత్నము నంచుఁ దెల్పుమా.

అర్జు:—నే నిట్లంటినని చెప్పుము.

ఉ. నిండినయాయువే మరల నీకు విరాటసుతుం డొసంగె లే
కుండిన బొమ్మబొత్తికల కుత్తరకై తలచీరఁ గోయుచో
దుండగు నెట్లుచంపినను దోసము లేదని కోఁచికుత్తుకన్
ఖండన సేయ-నిప్పటికె కాఁదగు నుత్తర ముత్తర క్రియన్.

ధర్మ:—(శాంతముగా) ఓయీ! వీరనుభవించిన కష్టంబు లట్లు వీరలం బ్రేరేపుచున్నవి. తప్పక నావచనంబులు మాత్రము చెప్పుము. పొమ్ము.

రాయ:—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

విరా:—(వినయముగా) రాజేంద్ర! నీ వీ సింహాసన మలంకరించి మీతమ్ములందఱి నుచితరీతి నన్యోన్యమహాసనముల నుండంజేసి యింత

వఱకు మీయెడ నేనొనర్చిన యపచారమ్ము మఱవవలయు. (బల వంతముగా సింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁబెట్టి భీమాదులఁ గూడ నుచితాసనమ్ముల నలంకరింపఁజేసి ద్రోవదిదిక్కై) అమ్మా! పాంచాల రాజపుత్రి!

చ. వరవృడమ్ముం బొనర్చితివి వామవిలోచన! మద్గృహమ్మునన్
సరిసరి! యెంతదుష్కృతము సల్పితి నేనును మత్కుటుంబముం
గురుకులవర్ధనీ! యనుఁగుఁగోడలిఁగాఁగఁదనూజ నిత్తు ను
త్తరను, గ్రహించి యక్కతనఁ దప్పిడఁ జేయఁగదమ్మ? సోదరీ!

ఉ. దుష్టుఁడటంచెఱింగియు వధూమణి? కీచకునింటికి న్ననుఁ
శిష్టచరిత్ర నంపిన కుశీల సుధేష్ణ మదీయభార్య యే
కష్టము నందనున్నదియొ? కాఁగల కార్య మెసండెఱుంగు? సం
తుష్టమనస్కవై శుభవిధుల్ ఘటియింపుము మాకు నెమ్మియిన్.

ద్రౌప:—(గౌరవముతో) అన్నా! నీతో వియ్యమందుట మాకుఁ బరమ ప్రియమే. తప్పక నీకొమరెతను మాసుభద్రకు గోడలింగాఁగైకొంటిని.

ధర్మ:—(తనలో) అగును పాంచాలియూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్న యది. ఆకన్నియ యభిమన్యునికే భార్యయగుట కడు నుచితము.

విరా:—సోదరీ! మీకుటుంబములో నెవరికేనియు నాకు సమ్మతమే. ఇప్పటికి నేను ధన్యుఁడను. (ధర్మజుదిక్కై) రాజేంద్రా! నేఁట తేపట నీవివాహ మహోత్సవంబు సలక్షణంబుగా నడిపి నన్నుఁ గృతార్థునిం జేయఁగోరెద.

ధర్మ:—అవశ్యమును నట్లేజరుగును. దీనికింత నొక్కి చెప్పవలయునా?

విరా:—(భీమునిదిక్కై చిఱునవ్వుతో) బావా! మహాసనమ్మునకుం దగిన మిమ్ము మహానసమ్మున నియమించి తాఱుమాఱొనర్చిన నన్ను మన్నింపవలయు (ధర్మజుదిక్కై) సకలలోకధురంధరత్వము

వహింపఁగల మీకు నేనింతకన్న నేమి ప్రియమాచరింతును! అయిన నిట్లగుఁగాక.

భరతవాక్యము.

ఉ. ధర్మమునందు నీవలెనె తత్క్షనృపుల్ చరియింత్రు గాక స
త్కర్మములందు నీవలెనె కర్మఠులెల్లఁ జరింత్రు గాక నీ
పేర్మిసహోదరుల్ బలెనె పెద్దలు బిన్నలు గౌరవింత్రు గా
కోర్మిని నీసతిం బలెనె యుగ్మలు లెల్లమగంద్రు గావుతన్.

గద్య.

ఇది శ్రీకింకవీంద్రఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీ
తంబగు పాండవప్రవాసమ్మునందు సర్వంబును
అష్టమాంకము. సంపూర్ణము.

శ్రీ మత్పరదేవతార్పణమస్తు

ముఖ్యమైన సవరణలు.

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	20	ప్తంబొ	ప్తింబొ
6	8	కృన	కృవ
6	15	దున	చున
15	16	చెంబు	చెబుం
16	17	బ్రకా	ప్రకా
24	4	బున్	బునున్
53	8	అః	అఃగు
60	15	పోల్పే	పొల్పే
61	11	దిక్కై	దిక్కైకి
64	25	పగది	పగిది
75	14	సేయు	జేయు
77	21	మరుడ	మర్థుఃడ
85	26	యెండొ	యొండొ
86	23	చ్చిరి	చ్చితి
87	16	యుంగూ	యుఃగూ
94	7	కౌస	కౌశ
98	9	మహ	మహా
99	21	తేడి	తేని
103	13	చెప్ప	జెప్ప
105	18	గను	గను
112	6	మెట్టి	మొట్టి

తక్కుంగల అరసున్నల వ్యత్యాసములు పాఠకులనే సరిచూచుకోఁగోరెదము.